ŞİZOFRENGİ

bütündüyle kuşkudayız

iki ayda bir çıkar
nisan 1996 sayı 22 fiyatı 100.000.TL. (KDV. dahil)

bütünüyle kuşkudayız

"Tinselliğe giden kapıyı açan herhangi bir yanıt değil, sorgulamanın kendisidir. Tinsel sorgulama ne boş ne de anlamsızdır, dünyadaki veya pratikteki eylemi, praksisi biçimlendirir. Tinsellik öte dünyada rahat etmeye çalışmak ya da büyük Tanrı Baba'dan garantiler talep etmek değildir, gerçek yaşam üzerinde belirleyici etkileri olan bir eylem ve varlık biçimidir. İnsanların tinsel olarak yapılandığını, tinselliğin varlığın yokluk yönünden bir sorgulanışı olduğunu ve sorgulamanın tam bir yanıtının olmadığını, bu yüzden de reçetesi çıkarılabilecek bir tinsellik bulunmadığını fark edersek tinselliğin bu dünyada, yani tarihte cereyan eden sürekli bir buluş ve mücadele süreci olduğunu söyleyebiliriz. Bu ille de değer ve erdem yaratacak bir süreç değildir. İyilik için gereklidir, ancak kötülüğü yaratmaya da daha az yatkın değildir."

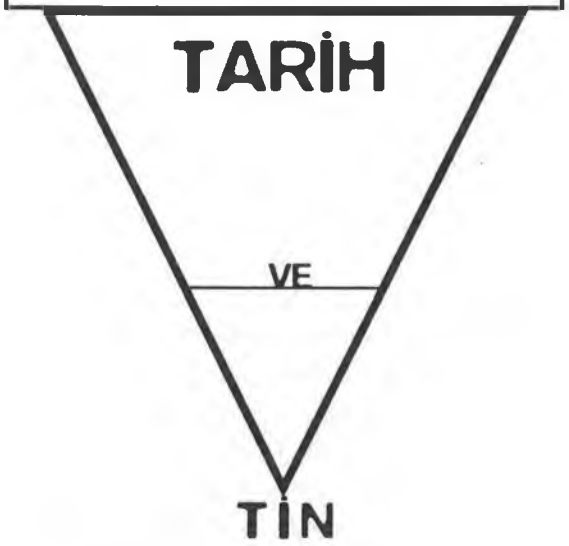

"Tinselliğin dinden daha fazla bir şeyleri içerdiğini ve bütün dinsel pratiklerin eşit derecede tinsel olmadığını savunuyorum. Din her zaman tini ele alır, ancak bunu çok farklı biçimlerde yapar, bu da dinlerin tini somutlamanın ve toplumsal olarak ifade etmenin belli tarihsel yolları olduğu gerçeğini yansıtır. Anlamaya çalışacağımız şekliyle tin, verili dünya ile bağlarını koparmıştır, fakat dinler insan olayları üzerinde etkili olmak istiyorlarsa dünyada yaşamak zorundadırlar. Bu yüzden her din dünya ile bir uzlaşmaya girer. Her din tinin kurumsallaştırılmasıdır, buysa tam bir tinselliğin gerçekleşmemesi demektir."

"Mallara ve paraya büyük oranda tapan bir toplumda bir şeylerin bozuk olduğu sonucuna varmak için Karl Marx'a gitmeye gerek yoktur. Yine de Marx bu fenomene 'meta fetişizmi' başlığı altında dikkat çekmiştir. Marx, kapitalizmde değerin insan etkinliğinden koparılarak satılmak üzere yapılan nesneye yüklendiğini fark etmiştir. Bu bir rastlantı değil, kapitalizmin özüdür. Onsuz, birikecek bir sermaye ve zenginleşip güçlenecek kapitalistler olmayacaktır. Fakat bu, tin için yok edici bir ortamdır, çünkü kapitalist üretim tarzının, insan etkinliğinin özünü insandan şeylere kaydırdığı anlamına gelir. Eğer tin bir şekilde insan olmanın bir işlevi ise-ve bu sonuçtan nasıl kaçınılabileceğini göremiyorum-kapitalizm koşullarında tinin itilmişliğe ya da Marx'ın (Hegel'i izleyerek) diyeceği gibi yabancılaşmaya uğrayacağı sonucu çıkar.

Tabii ki öykü burada bitmiyor, aslında daha yeni başlıyor. Bir kısmı ileriki sayfalarda açımlanacak olan senaryonun geri kalan bölümü, insanların tinselliklerini kapitalizmin kurduğu tuzaklardan kurtarmaya çalıştıkları ve tinsel bir özü korumak için kendilerini ayrı tuttukları ya da kopuşlar yaşadıkları noktada başlar. Bu, bireysel tini korur, ancak parçalanmış bir gerçeklik ve toplumsal üretimin insanlıktan çıkması(dehumanize) pahasına. Korunmanın ötesinde ise birey, kapitalizm-öncesi üretimin komünal bağlarından kopar ve benliğini şişirmede serbest kalır. Böylelikle toplumu yok ederken tini de yabancılaştıran bir toplumsal düzen içinde bireycilik çağı başlar. Aynı süreç içinde, tinsellik 'öteki dünya' nın bir parçası olur ve ekonomi ve politika ile olan ilgisini yitirir. Ekonomik alan akılcı(rational) olanın alanı olduğu için kapitalizmde akılcılık, tinden yoksun bir ekonomi ve politikaya alet olur, başka bir deyişle akıl, bütünü göremez olup dar ve teknik bir hale gelir. Ve bu, salt tekniğin ve küçük parçalara ayrılmanın bilimi olan, tinsellik karşıtı bir bilime model olur. Böyle bir atmosferde tin gereksiz, tinsellik ise akıldışı ve geçersiz olur."

"Topyekün savaş, Yahudi soykırımı, Hiroşima, Kamboçya, Çernobil, zehirli atıklar, Bantustanlar, nükleer reaktörler, eriyen buzullar, kesilen yakılan ormanlar ve bankerler ekonomik disiplinin erdemlerinden dem vururken borç batağındaki Üçüncü Dünya uluslarının kentlerini kaplayan felaketler. Bu, tinden kopuk aydınlanmış aklın mirasıdır."

"Din, tin ve vahşilik hatta bir bütün olarak dışarıdaki doğa, insanlar bu sözcüklerin gösterdikleri şeyin bir parçasını zaten kaybettikten sonra ortaya çıkan kavramlardır. Bir şeyin içinde olanlar o şey için bir sözcüğe sahip değillerdir, çünkü buna gereksinmeleri yoktur. Ancak tinden uzaklaşma çağı tinselliği varoluşun geri kalanından koparmamıza ve onu aramamıza yol açmıştır."

"Tin bir töz ya da yer değil, insan varoluşunun belli noktalarında ortaya çıkan bir tür ilişkidir. Biz bir tine sahip değiliz, belli bir tür varlığa ulaşabildiğimiz oranda tinizdir. Eğer beden-zihin bir birlikseler, o zaman tin bu birliğin varlık-kazanması (coming-to-be) olarak görülebilir. Bu varlık-kazanma bizim davranış biçimimize ve dünya ile olan ilişkimize bağlıdır."

"Ruh kavramı tin kavramına paraleldir ve çalışmamız açısından tin kadar önemlidir. Bu kavram geleneksel toplumdaki aynı 'her yerde mevcudiyeti' ve modernliğin tinden uzaklaştırılmış koşullarındaki aynı marjinalleştirmeyi gösterir. Tin ve ruh arasındaki ana ayrım ruhun, tinsel olarak görülen kişinin bir özelliği olmasıdır. Tin daha genel bir terimdir ve kişi ile evren arasındaki bir ilişkiyi belirtir, oysa ruh bu ilişkiyi yaşamakta olan kişiyi belirten daha benliğe yönelik bir terimdir. Bir anlamda ruh, bize tin'den daha yakındır, çünkü tinler her yerde olabilirken -ve olurken- ruh, kim olduğumuzu ve kendimize ne yaptığımızı belirtir. Dolayısıyla ruhu, benliğin aldığı tinsel form olarak tanımlayabiliriz. Eğer tin benliğin kendi ötesinde olan bir şeyle ilişkisiyse o zaman ruh da ilişkiye giren benliktir."

"Bizim içsel olarak tin-varlıklardan oluşmuş ruhlar olduğumuz fikri, insanların bürokratik ve rasyonel toplumun gereklerine uymaya zorlandıkları modern, teknokratik çağın sağduyusuna aykırıdır. Tın-varlığın gerçekliği modern devlette bir kenara bırakılır, çünkü eğer benlik göçüp gitme veya ayrılma kapasitesine sahip bir şey olarak görülürse modern ofisleri, fabrikaları, bilgisayarlı modern vergi defterlerini ve askeri mekanizmayı yönetmenin bir yolu olmazdı. Böylece tinle ilgili bu tür fikirler bugün, otomatik olarak delilik alanına itilir. Yine de bunlar, modern çağa dek dünyadaki bütün insanların yaşadığı, benlik ile ilgili asıl görüşler olmuşlardır. Ve modern çağda, bu asıl görüşler 'psikopatoloji'nin alanına itilmiş ve bir yanda mekanik bir dünya ve beden, öte yanda birleşik ve homojen bir zihin ve benlik görüşü ile yer değiştirmişlerdir.

Tamamen bireyselleşmiş ve rasyonalize olmuş, yani tin-varlığın bütün olasılıklarından arındırılmış bir benlik fikri, Batı'da 17. yüzyılda, kartezyen felsefe devrimi ile doğmuştur. Kartezyen devrim, bir devrim olmaktan çok, oluşmakta olan modernliğin kendi deneyiminin bir sistemleştirilmesidir. Bu süreç içindeki Descartes'ı lanetlemek istemiyorum, çünkü o, çağın havasında zaten varolan bir şeyi sözcüklere dökmüştü ve eğer onun düşüncesi modern bilimsel akılcılığın bütün eylemini örnekliyorsa da, Avrupa'nın her köşesinde maddesel bir biçim alan yeni ekonomik, politik ve toplumsal ilişki biçimlerine kavramsal bir şekil vermekten ibaretti.

Bu felsefe, doğa üzerinde güç kurmanın peşindedir ve bu gücü kazanmak için doğayı ölü bir töze indirger. Kartezyen dünyada kendimizi 'doğanın efendileri ve sahipleri haline getirebiliriz'. Aynı zamanda, Descartes'ın görüşü tin dünyasının her türlü varlığını, böyle bir dünya açık seçiklik bilincini gölgeleyeceği için reddeder."

"Evrensel anlamda arzu duyulan şey kalıcı bir sevilme duygusudur. Fakat bunu yapmak Öteki'nin -yani benlikten radikal olarak farklı bir varlığın -benlik içinde kabul edilmesini gerektirir. Yani erişkin insanlar arasındaki aşktan kişinin istediğini elde etmesi için Ötekiliği, insanlar arasındaki farklılıkları ve benliğin sınırlarını kabul etmesi gerekir. Bu, insanların her durumda yapmaları kolay olan bir şey değildir. Hele, benliğin maksimizasyonunu vurgulayan bir toplumda acı verecek kadar zordur bu. Böylelikle bir alternatif aranır: Öteki kişiye daha aşağı bir insan olarak, Hegel'ci terimlerle, köle-efendi diyalektiğindeki köle olarak davranılır bu aşkta. Bu şekilde öteki Öteki olarak kalır, ancak buyurgan benliğin bir yan alanına alınır. İlişki cinsel tahakküm, özellikle erkeğin kadın üzerindeki tahakkümü biçimini almaktadır artık."

"Freud'un tini tamamen bir kenara bırakan açıklamasını kabul etmeli miyiz? Varlığın sorgulanması, Freud'un iddia ettiği gibi sadece rezil bir narsisizmin ve acizlik duygularının bir ürünü müydü? Varoluşu sorgulamanın başka, narsisizmin tinsel olmayan tinini de içeren, ama onu aşan bir yolu, mesela tinsel bir yolu yok muydu ve bu şeylere tinsel yolla bakış Freud tarafından seçilen tinsellikten arınmış yoldan daha mı üstündü? a'nın b demek olduğunu göstermek, a'nın aynı zamanda dediği şey, yani a veya hatta tamamen farklı bir şey, c anlamına da gelmediğini kanıtlamaz. Bu, bütün anlamların birçok şekilde belirlendiği Freud'un öğretisine özellikle uyar. Fakat sadece anlamların sayısını artırmakla yetinemeyiz. Gerçek mesele tinsel olanın psikolojik olandan farklı bir düzleme ait olup olmadığı, yani tinsel olanın psikolojik olanı aşıp aşmadığıdır. Eğer böyleyse, bebeklikle ilgili anlamlar tinsel anlamlarla bütünüyle tutarlıdır ve psikanalizin tinden uzaklaştırma çerçevesine gereksinimi yoktur. Bu durumda tinsel sorun benliğin içeriği ile ilgili değil, benliğin (self) bağlandığı bir 'benlik olmayan'ın (nonself) varoluşu ile ilgilidir, psikolojik önermeleri geçersiz kılmayan, ama yine de onların sınırlarını koyan bir 'ötelik' (beyondness). Ve yaşamın amaçları sorusundaki ısrar buna dikkat çeker.

Varoluşun amacı sorusu niçin bu kadar düzenli bir biçimde ortaya çıkıyor? İnsanlara varoluşlarının temelini sorgulamak, sevişmek ya da konuşmak kadar doğalmış gibi gelir. Freud'un dediği gibi bu, acizlik duygusu ile ilgili bir şey olabilir, ancak bu bir şey nedir? Varoluşu sorgulamaya yol açan şey sadece acizliğin kendisi değildir, insan acizliğidir."

"Psikoloji benliği, fizyoloji ise beyni bilincin yeri yapmıştır. Ama ikisi de ana noktayı kaçırmaktadır. Geleneksel zihin-beden ikiliği bilinç problemini çözmede başarısız olduğu gibi bu ikiliğin iki yarısı da yetersiz kalır. Beden ya da zihinden birini seçmek zorunda olmadığımızı fark etmek bizi rahatlatır. Yalnızca bu ikisinin de birer kurgu olduğunu fark edebilmeli ve gerçekliğin daha tatminkar bir temsilini (representation) aramalıyız.

Kısacası, bilinç söyleminde zihin-

beden karşıtlığından söz etmekten daha iyi bir şeyler yapabiliriz. Bu, bilincin yaşayan varlıkların (hem de daha gelişmiş canlıların) içkin bir özelliği olduğunu yadsımak demek değildir; öyle ki, hangi yönümüzün bilinçli yönümüz olduğunu belirleyecek bir ayrım yapılmalıdır. Eğer bilinç içkinse, niçin genelde organizmaya, yani varlığın maddesel boyutuna bağlıdır? Ontolojik bir boyut da vardır. Biz organizma olduğumuz kadar varlıklarız da, eğer varlığımız maddesellikten kaçamıyorsa, organizmamız da varlığın tinsel boyutundan kaçamaz. Bu yüzden hiçbir fiziksel ya da kimyasal hesaplamanın tamamen anlayamadığı bir 'olmak-lık' (is-ness) özelliğine sahibiz. Modern analitik felsefenin önceki bütün felsefelerin uğraştığı varlık sorusundan el çekmesi bu soruyu geçersiz kılmaz, varlık sorusunun bırakılmasının nedeninin ideolojik olduğu gösterilebilir.

Bu varlığın gerçekliğini organizmamızın dışında bir şey olarak değil de ona bağlı, varlık-organizmanın içinde bir şey olarak kabul edemez miyiz? Eğer böyle olursa varlık, doğal dünyanın bir parçası olur ve bu doğal dünyanın özelliklerini içerir. Varlık-organizmadan söz ettiğimizde beden ile zihin arasındaki eski Batı düalizmini başka bir düalizmle değiştirmiyoruz. Söylediğimiz, evrenin bizim varoluş noktamızda, henüz anlayamadığımız bir biçimde, kendini 'varlıksallık' (beingness) ve organizmasal doğa olarak farklılaştırdığıdır. Varlık ve organizma birbirine bağlıdır. Burada bir boyut diğerinden kopmaksızın farklılaşır. Buradaki problem, zamanın niçin 'uzay-zaman' birliği içinde bir boyut olarak varolduğu sorunundan ne daha az ne daha fazladır. Zaman boyutu, gözlerimize görünen uzay boyutundan farklıdır, ancak uzay-zamanda birleşmişlerdir. Benzer biçimde, varlık ve organizma farklı şeylerdir, ancak içimizde birleşmişlerdir. Organizma uzay-zamanın, maddenin, fiziksel uzam ve sürenin mevcudiyetini temsil eder. Varlık, mevcudiyeti bilinçte verili olan farklı bir şeydir. Zihin ve beden diye bir kopuş düşünmek yerine varlık ve organizma arasında bir farklılaşma olduğunu düşünebiliriz, farklılaşma noktası da bilinç olarak kendini gösterir. Eğer bu farklılaşma reddedilirse, durum bir zihin-beden kopuşu görünümü kazanacaktır.

Bilincin organizmadan çok varlığın bir yönü olduğu söylenebilir. Ancak bilinç farklılaşmanın bir fonksiyonu olduğu için organizmaya da aittir. Bilincin, varlığın kendini organizmaya sunuş biçimi olduğunu söylemek daha doğrudur. Bilinç varlığın sadece bir özelliği değildir. O, varlık-organizmadaki tire işaretidir. Evrenin varlığı ile duyu organları ve sinir sisteminin çalışması yoluyla algılanan evrenin organik tözselliği arasındaki bağdır.

Bu konuyu biraz uçuk, ancak yararlı bir spekülasyonla sürdürelim. Bilincin varlıkla olan işlevsel ilişkisinin yerçekimi ile madde arasındaki ilişki gibi olduğunu düşünelim. Eğer yerçekimi ayrı madde merkezleri arasındaki çekici güç ve tek bir uzay-zaman dizisi halinde maddeyi bir arada tutan evrensel kuvvet ise bilinç varlık düzeyinde benzer olamaz mı, yani evrensel varlığın bireysel varlıklara tepkisi? Bu görüşte, bilinç diğer bütün varlıkların ve kendi varlık durumunun her varlıktaki kaydıdır.

Bu önemli bir düşünceye yol açar. Bilinç varlığın, varlıkların ayrı oluşunu ifade eden ve aynı zamanda bu ayrılığı bozan bir yönüdür. Yani diğer varlıkların bilincinde olan bir varlık, onları kendisine sunulmuş bir şekilde bulur. Bilincin sunumu ayrılmış olan şeyleri yeniden yakalar. Varlıkları belli bir uzaklıktan bağlantıya sokar. Ayrı oluşun olmadığı yerde bilinç de yoktur, öyle ki varlıklar birbirlerine özdeştirler ya da daha doğrusu tek bir büyük varlıkta özümsenmiştirler. Varlıkların birbirlerinden ayrıldığı yerde, bilinç bu ayrımın bir yönü olarak ortaya çıkar. Bilinç, bir varlık içinde, diğer varlıkların yokluğunu ilan eden ve bu yokluğu ortadan kaldıran şeydir. İnsan örneğinde-bunun insanlar için neredeyse tanımlayıcı nitelikte bir şey olduğunu söyleyebiliriz-ayrılma ve birleşme üzerindeki yoğun gerilim bilinç için gereken benzersiz koşulları yaratır. İnsanlar için bilinç, uyarımları alan hareketsiz bir zar ya da ekran olamaz. Türümüzün genel durumunu, varlığın geri kalanı ile aramızdaki süreksizliği belirten etkin bir süreçtir. İnsan varlığı Varlık'la aynı şey değildir, kendi türüne has özellikleri vardır. Organizmamız doğanın bir parçası olsa da varlık formumuz doğadan kopuktur ve bilincimiz bu kopukluğun canlı bir ifadesidir."

"Psikanaliz bilinci dünyadan bağımsız olarak değil dünyadan ayrılma süreci içinde ortaya çıkarmıştır. Başka bir deyişle bilinç, gelişen kişinin praksisinden, kendi kendini dönüştüren faaliyetlerinden doğmuştur, sinir sistemindeki bir hücre grubundan değil. Gelişen kişinin praksisi diğeri ile birlikte olmak ve ondan ayrı olmak açmazı çevresinde oluşur. Bilinci bir katot ışını ekranı ya da fotoğraf emülsiyonu olarak değil de praksis içinde oluşan bir tür dönüşüm olarak görmeyi öğrenirsek, daha sağlam bir kavramsal zeminde hareket ede-

biliriz. İnsan, kendi kendinde içerilen bir monad olarak bilince sahip olmaz, insan bilincini, varoluşuna bir başkasının içinde başlayan ve kendi bilinci ilie tinselliğini, ötekilerle olan ilişkileri sayesinde edinen bir varlık olarak kazanır. Freud bilincin oluştuğu dünyanın insan dünyası, yani bebeğin karşılaştığı öteki insanların dünyası olduğunu göstermişti. Bu ilk kez bir araya geldiğimiz ve sonra da ayrıldığımız ötekilerden, Öteki (the other) doğar. 'Ego terk edilmiş nesne kateksisinin tortusudur' diye yazıyor Freud ve ekliyor: 'Nesnenin gölgesi egonun üzerine düşer'. İnsan varlığı, sonuç olarak, bireyselliğin olumlanması ile Öteki ile bağın yitirilişi arasında sağlanan bir dengedir. Bu acı dolu, ancak yaratıcı paradoks yüzünden, sadece bilinçli olmakla kalmaz aynı zamanda kendi kendimizin bilincine de sahip oluruz. Bilincimiz, tıpkı dilimiz gibi ayrı oluş ile ilgilidir. Bizim için varlık süreksizdir ve bu süreksizlik bir yitirme olarak yaşanır ve yaşam bunun üstesinden gelme çabasıyla geçer. Yoklukla birlikte varlığı da duyumsamak ve ikisini birleştirmek, tinsel olarak bizim için doğal olarak gerçekleşir. Yokluk süreksizlikler arasındaki boşluktur, Öteki'nin ötesindeki boşluk. İşte bu bağlamda insanlar evrenin sonsuzluğu karşısında kendi sonluluklarından kaygı duymaya, doğum ve ölümün çözümsüz gizini düşünmeye ve ruhun dünyadakı varlığının kaynağını araştırmaya başlarlar."

" Önemli bir belirsizlik hala sürmekte: Temellük etmek, sanki yaşamı alıp kendinin kılmak bir tür edinimmiş gibi benliğin yayılması olarak mı görülecek, yoksa benliğin yaşama bir biçimde açılması olarak mı? İlk alternatif benlik üzerinde yoğunlaşıp onu şişirir ve bu nedenle de benliğin sınırlarını örer. İkinci alternatif benliğin sınırlarının bir tür çözülmesi üzerinde yoğunlaşır.

Kapitalizm ilk alternatifin tam bir örneğini ortaya koyar, aslında kapitalizm kendini bunun üzerine inşa eder. Çünkü kapitalizm anlamlı yaşamın benliği maksimize eden yaşam olduğunu söyler bize. 'Ben' daha fazlaya sahip olacak, daha fazlayı yapacak ve daha fazla başaracaktır, ister kompakt disklerle ister kaslarla, orgazmla, başarıyla ya da parayla ölçülsün, iyi yaşam budur. Bu bireyciliğin felsefesidir. Bu sadece bir fikir değil, ekonomik birikimin tekerleğini çeviren insan ilişkilerinin temel yapılanışıdır. Böylece anlamlı yaşam kişinin en fazla karı elde ettiği ve en büyük başarıyı sağladığı yaşam olarak anlaşılır. Benlik maksimizasyonu ilkesi kapitalist toplumun kişisel ideolojisidir: Bu ideoloji toplumun değerli görünmesini sağlar ve aç kemirgenlere zirveye ulaşmaları için tükenmez olanaklar sunar.

Bu ruh pahasına Ego'yu şişiren Egoizmin yoludur. Kapitalist Egoizmin problemi de Ego'yu diğer insanların zararına şişirmesidir. Pazardaki kişisel başarı daima başkaları pahasına kazanılır, benlik maksimizasyonunun anlamı diğerlerinin minimizasyonudur. Kapitalist firma, bireysel işçi, yönetici, zengin erkek arayan kadın, zirveye ulaşmaya çalışan yıldız, bütün pazarlar üzerinde kontrol sağlamaya çalışan ulusal devlet, hepsi de zafer ve kayıpla, pazardaki değiş tokuşla dönen aynı tekerleğe bağlıdırlar."

"...temellük etmenin ikinci anlamına götürür bizi: Benliğin yaşama açılması ve ikisinin beraberce akmaları olarak temellük etmek. Fakat burada yaşam kendini Ötekilik olarak sunan bütün bir varlık dünyası anlamına gelir. Bu nedenle tamamen anlamlı, temellük edilen yaşam, anlamı Öteki'ne açılmaya dayanan yaşamdır, başka bir açıdan yarılmadan çok farklılaşmaya dayanan bir yaşam. En zengin anlamlar farklılığın beraberce kavranmasından doğar. Anlamlar ötekilerle olan pratik ilişkilerin zihinsel temsilleri olduğu için anlamlı yaşam (ruhun gereksinimleri ile tutarlı bir yaşam), Ötekiliği aşmak için ötekilerle birlikte sürdürülen bir yaşamdır. Böyle bir yaşamın benliğin gelişimine karşıt olmadığını eklemek gerekir. O sadece benliğin, Ego dediğimiz benlik formu olarak ötekilerin üzerinde ve onlara karşı tecrit edilmiş bir parça olduğunu reddeder. Ötekiliği aşmak, Ötekiliği bastırmak ya da yok etmek değil, onu kabul etmektir, belki de onu benliğin bir parçası yapıp sonra da benliği dönüştüren bir tin-varlık olarak kabul etmektir. Ama bu tür bir benlik-dönüşümü benliğin tinselleştirilmesi, benliğin ruha dönüştürülmesidir. Aynı zamanda politik içerimleri olan pratik bir meseledir bu."

Alıntılar aktardığımız kitap, Joel Kovel'ın Ayrıntı Yayınları tarafından yayımlanan 'Tarih ve Tin'idir. Hazır yanıtlar değil, bitmeyen sorular içinde bir hayatı sürdürmeye razı olanlar için.

■ Yirmi ikinci Şizofrengi

■ Gecikti

■ Gene tabii ki

■ Yüz kaat

■ Halen

■ Yıldızlardan sonra tek sözcükleri nasıl buldunuz?

■ Yeni bir yazarımız daha var. En gencimiz. Özer Amca. Altmış beş yaşında.

Biga'nın Gerlengeç Köyü'nde yaşar, köpeği Toni Bey ile birlikte. Kızı telefonla aradığında, kapatırken Toni Bey için ayrıyeten selamlarını ve iyi dileklerini iletmezse Özer Amca kızına çok kızar. Zuhal Abla'da çok alemdir aslında. Bir gün

■ Neyse

■ Başlamışken devam edelim.

■ Hüseyin Kurnaz Nazilli'nin Hamzallı

köyünden. Yüzünü hiç görmedik. Arada bir telefon ya da mektup. Bazen hayatın içindeki gizeme hiç dokunmamak gerekir. Ama bir numarası var: (0-256) 327 56 10. Akşamları 21:30-22:30 arası arayabilirsiniz.

▪ "Yücel"i bize Hilme Ballı tanıştırdı; Hilmi'yi de Yücel! Yücel'in hikayesini anlatıyor zaten... İyi kı tanıştık...

▪ Muhsin Ünlü, müstear isim. Zaten asıl ismini biz de unuttuk. Eşkişehir'de rastladık bir gün. Kibele'de. Kısa Samsun içer. Siyah pantolonun altına beyaz çorap giyer.

▪ Sevgili Yağmur'u asker yaptık. O da gitti, Kıbrıs'ı çekti, Kumsallarda olacak ama bizden uzakta o kumsal ne işe yarar, biz onsuz ne ?

▪ Serdar'ı bilirsiniz canım. Derginin alamet-i farikalarından. Sözü güzel de. Sesi? Sesi de müthiş. Tom Waits'i çok abartıyorlar.

▪ Menü nasıl? Kenan Yaşar. Ankara

▪ Kartal Maltepe'de bir bilge adam. Aslan Dilek. 'Ufak ile Tefek'in Tefek partisyonu. Açık Radyo'dan perşembeleri sesi gelir

▪ 'Elveda Las Vegas'ı hala seyretmediniz mi? Bize Nicholas Cage gibi bir iki yazar daha katılsa

▪ Matbaacımız Yılmaz Bey galiba bir dahaki sayıda yazacak. Henüz sonunu bilmiyor. Eski İstanbul sinemalarından birinde başlayan bir aşk hikayesi. Adamın herhangi bir kurmacaya ihtiyacı yok. Yaşamış.

▪ Kitap çıktı nihayet. Kapağı biraz şey oldu ama yine de...

▪ Şizofrengi Kitabı. Derleme.

▪ Ya hakikaten bu dergiyi seviyor musunuz? Bize hala bir tanıdığımız kitapçılardan yüzer yüzer aldırıp bizi sevindirmek istiyormuş gibi geliyor.

▪ Yaza az kaldı.

Sahip: Graf Yayıncılık Ltd.

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ayşegül Akyapraklı Hanımefendi

Yayın Kurulu: Fatih, Mehmet, Yağmur

Sayfa Düzeni: Faruk

Dizgi: Zülâl

Düzelti: Alper

Dinamo: Muzo

Adres: Akdoğan Sok. No:11 Kat: Teras Beşiktaş/

Tel: (0.212) 260 68 49 **Faks:** (0.212) 258 72

Baskı: Gürtaş Ofset (Yılmaz Entegre) Cağaloğlu/İsta

Abonelik: Altı sayı için, Graf Yayıncılık Ltd. Akbank lu/İstanbul 14990 nolu hesap. **600.000.TL.-**

Avrupa için **30 dolar**, Amerika ve ber ı **40.**

Aynı bankadaki **14990-6** nolu adına.

Yücel'le Yeni Dergi'nin Kızılay'daki bürosunun kapısında tanıştık. Gelin sizi iftara götüreyim dedi. Size yemek ısmarlayayım. Bırakmışlar onu kapı önünde, aklının yandığı söyleniyor, biz aklı yanmayanlar tarafından. Bana rüyalarından bahsetti. Arkamızda masalar doluydu. *Sophia'nın Güncesi*'ni okuyan Hacettepeli tiyatro öğrencisi bir kızcağız, karşımızda bize garip garip bakıyordu. Yücel'in yeşil beresi ve benim suratıma bakıp, yüzüne dehşetengiz bir ifade yer-

leştirmişti. Tam bu sırada arkamızdaki masadan bir çığlık koptu. Bir kız, kediden korktuğu için çığlık atıyordu. Kedi masamızın altına geldi. Açtı. Tavuk kemiklerini verdik. Yücel daha sonra kedinin kendisiyle konuştuğunu, $V_1{}^{/50}+V_2{}^{10}+V_3{}^{5}= V_6{}^{65}$ (V=Vermidon, ağrı kesici hap) şeklinde formüller sıralayarak "bana yediğin kemikleri atar mısın" dediğini söyledi. Birden şiirler, dizeler geliyordu ona. Ben de ona 2050'ler sonrasından, kriz sonrasından bahsettim. Çok ciddiy-

dim. (Yoksa benim de mi aklım yanmıştı?) Neyse ona kurulacak ensititülerden, eski eserleri koruma enstitülerinden, İmam Birgivi'den bahsettim. Yeni Dergi'nin 7-8. sayısında yayınlanan Mozart başlıklı şiirlerinde şöyle bir dize geçiyordu. "Şizofren Dağcı tarih yeniden konuşmakta belli".

İki gün sonra dergiye geldi. Bana konuşmamızın lirik öyküsünü harita motod defterine İslami sayfa düzeni şeklinde (sağdan sola) kurşunkalemle yazdığı sayfaları gösterdi. Yanımda Ayşe Çavdar Hanım... Erbakan'la Yılmaz'ın televizyondaki pazarlıklarını seyrediyorduk... Aklıma birden Şizofrengi geldi. Hemen Macintosh'ta Ayşe Hanım öyküyü elektronize etti. Aşağıda onun lirik öyküsünü ya da Mitros'un (bizim dilimizde teknolojinin) gelecek zamanının anlatıyor. İslam ve teknoloji ilişkisini saatlerce konuşabileceğini söylüyor...

Bu konuşma uzun ve sıradan faniler için zahmetli olabilir. Ne var ki, konuşmanın sonunda dünyanın yeniden anlamlandığını, ufkunuzun genişler mi bilmiyıorum ama en azından şekil değiştirdiğini görebilirsiniz. Doğrusu düşünmek için çok az kışkırtıldığımız bir dünyada Yücel'in şiirlerine, gelecek zamana dair lirik öykülerine hepimizin bir parça ihtiyacı var. Sanırım hele şu içinde bulunduğumuz zamanda en çok modern zamanlarla, bu zamanın ardıllarıyla hesaplaşmayı göze alanların iyiden iyiye bir göz atması gerekiyor dünyanın, bilincin ve medeniyetin bu "mitros" bölünmesine.

Laing'in "Yaşantının Politikası" (Vadi Yayınları'ndan) adlı kitabının tam olarak anlaşılmadığından da yakınıyor Yücel. Kitabın herhangi bir yayın organının dikkatini celbetmemesi ve tüketiliş hızı onu haklı çıkarıyor. Türkiye için çok mu erken? Peki ya çok geç olduğu zaman nasıl bir psikiyatri üretmeyi düşünürsünüz? Tekrarlıyoruz, sıradan faniler için Yücel'in "mitros" anlayışı bir "saçmalama" düzeyinde kalabilir. Ancak sırdan olmamayı hayatının ereği haline getirmeyi başarabilenler için oldukça önemli anlamlar ifade edecektir. Kartezyen dünyanın kışkırttığı subje-obje ilişkisini o, aynen kendi sözleriyle "fabl" moduna algılıyor. Yücel ne diyor biliyor musunuz? "Herkes sürekli rüya görüyor."

(Aklıma gelmişken, bu olay asla hayal ürünü değildir, bir kasa fişiyle kanıtlanabilir.)

A. Hilmi BALCI- Ayşe ÇAVDAR

Mitoz bölünmesi bu yaşam tam tavrımı takınmalıyım kadının para pul olduğunu, kara borsanın tahvil yaşamın ivmeleşip, robotların dünyanın içinde insanlar yok artık, insanlar makinanın kölesi bomboş bir dünya aylak armoni mızıkası sokaklar, bu sokakların dilencisiydi bir vakitler insanlar.

Bu sokaklar kimse yok bir ben varım kaldırımlarda erenköy gazinosunda

bir dersiam olarak robotlu nefislerle dansa soyunmuşum, artık ezanları robotlar okuyor. Makinaların konuşturulduğu bir dünya karşımda ya candi, cenedi, cemis beydir.

Her nimetin tahvil olduğu sloganikleşmişliğin bilgisayar yaşantısında hafıza bantlarının yüklü bilgilerle dolu tıkır tıkır ay pardon sözleri beni tahvilliyor. Ey deniz ya da İstanbul boğazı beni kaça satabilirsin V_1 robotuna, kaça pazarlayabilirsin aydaki hayali uyduya.

Mitos ve mitros dil öğrenmeliyim makinanın ilahlaştığı, aşkın nörtleştiği dalgaların konuşan bilgisayarlar olduğu, karşımda pencereyi tıklatan çocukların karşıma birer robotlu bilgisayarlı konuşan makina olarak döner gibi olacağı kanısındayım la havlelerin artık bilgisayarlardan okunduğunu çoktan biliyoruz.

Fiatı 150 dolar: 10000000

hayret ne kadar ilginç

artık insanarın mushaf sayfalarını günlerce karıştırmasına gerek yok.

Kur'an o tozlu duvarlardan

mushaf üşüştürmeyeceğiz can simidi anılarım kül olacak beyim, herkesin bilgisini adapte eden bilgisayarlar ey böyle bir dünyada satranç oyununa gerek yok bilgisayar oyunu var.

Çehrelerin makina olduğu bilgisayar olduğu bir dünya içimize tüneyen temsili hikâyeleri bilgisayarın ekranlarından görerek, okuyan bilgisayarlar çiçerosu.

Biz hastayız, Allah'ın bizim ibadetimize ihtiyacı yok, bizim onun merhametine ihtiyacımız var. İyileşmeye ihtiyacımız var. (Bediüzzaman Said-i Nursi'den) Muhiddini Arabileri, Tolstoyları günlerce tozlu kütüphane raflarından aramayacaksınız size onu okuyan bilgisayarlar olacak. İşte burası İngiltere sanatçı Eliot'u okuyoruz sizin bir de şöförünüz olacak robottan çaycınız, satış elamanınız ya insan ne yapacak. Yatsa yattığı yerler acır değil mi? Kaçsa onu yapacak bilgisayarlar var.

Ne yapacak dipnot tutsa ekranda, peki peki anladık ne yapacak. Bir bayanla sevişse mi? Aşk homojen ve hormonik oldu. Tutarsız dünya.

Robotların konuşacağı ve sevişeceği aşk olacak artık ne yapacağız enstitüler kurulmuş robottan öğrenciler olacak olmaz mı? Maceraperest bir dünya. O günlerin öyküsü ne olacak biliyor musunuz formülize edilmiş matematik, kimya, fizik olacak.

Ya da bir savaş ihtimalleriyle dünya her an karşı karşıya. Ruhların ve cinnilerin konuştuğu, ruhani cinvari yaşamın maknevari olcağı acaba yemeklerin nevari olacağını kestiremiyorum. Robotların önüne tornavida falan koysak yerler mi.

Gelecekteki Yaşamın Fotoğrafları

$V_1 + V_2 + V_3 = V_5$

6 bilgisayar robotunun konuşmasını size anekte ediyorum.

Bugün V_1 yani Venezuella'da ne var V_2 hayati bir atmosferde koyunlara bilgisayar öğretsek mi?

Keçilere tabut taşıttık

yani düşlerimizi o gün gömdüler

İnsan cenazelerini gömecekler

V_3= deli gülüşlerin ve dövüşlerin armonisi tıpkı kâinat formüllerinin konuştuğu V_3 tipi denizaltı

V_4 dörde söylemedi nereye uçaksavar kaldıralım. Robot hangi füze düşmeli hangi hidrojen atomunun gücü daha isabetli

meteorlarında saksovan mı besliyorsun kız ...na senden bana ne bakıyorsun

yalana kıs kıs gülen makina how

are you today yanıt verdi

Yes I don't. Bunlar zaten oluyor. İleriyi görün ordalar bomboş diğer ülkelerde.

Öykü 6

Kerem sahibi

lutf sahibi

hani ilk sahıbi

mal da yalan mülk de

"Aman hacelim" soranaya nereye getireceğiz şifre, kereviz yemek gerekir Ademin beni

Sanatçı sanki sokakta gezen değersiz bir eşya ...dir. Uyanın sanatçılar şiiri de kimya, fizik, matematik formülleri ve robotların bir elinde kalem "FeC C" işte al sana

şiir deyiverecekler.

Liki miki S.Mi

Bu akşamlarda ben hasta ve canlı cenaze ne haber ebabil kuşları iki daireden? gerçekten mi? Evet, ortağının parası bitti mi? liki to bee bana baka Idon't like's üstü kalsın

$4^5+4^{16}+5^{100}+10^{1000}=$

20+84+500+10000=10604 tersinden

02+48+005+00001=40601

056=40601

Daha ilerde ülkeler arası uçuşan daireler, iller,dağlar olacak gibi,

Allah neye gücü yetmez ki?

Uyduda gezegenlerde çarpışan otalar, her ülkenin savaşan robotları olacak, 2000'lerin Türkiyesi Antalya tipi de 2500'lerinki sessiz sakin

robotlu bir hengâme senfonisi

ah o günlerin üzüntüsü

sentez=carbon

Zifiri karanlıklar hey küheylan

Fotosentez= $C0_2$ +Güneş ışığı

Yani fotosentezin formülü

Ağıt mı tutacağım geceler

Müzmin evlerden sana sesleniyorum

karabasanlarla şeytan çocuğu

(bebeği)

gerillacı.

yivlileşen sokak kedısi dilenciler

ben (Allah'ın dini için her saniye ölüp ölüp diriliyorum.)

dağların yırtmacında kör köstebek

dağlara güneşin kızıllığı çarpmış

yollar hüzünle köşeli

mekanik eşya sustum artık

Seni artık nasıl anayım.

Hamlet ve gulivic rolünde oynayan kim

ben bir kış hastası mıyım(?)

hasretlık aşklardan sana gelmelıyım Ya Rasul.

AKLI YANMAYANLARA SÖZLÜK

Mitroz: Yücel'e göre teknoloji

Dersiâm: O günlere göre öğretmen, muallim.

Cendi, cenedi, cemis: O günleri görecek olanlar, robotların konuşmasını böyle anlayacaklar.

Mushaf sayfalar: Kur'an-ı Kerim sayfaları

Bilgisayarların çiçerosu: Bilgisayarların hepsi, toplamı

Saksuvan: Lale devrindekı soğan, kıymetli eşya

How are you today?: Bilgisayarlar böyle konuşacak

Sorunaya: Eliot'a geçen bır İngilız ismi.

Gulivic: Bir Fransız robotu

2

Jack çok küçükken
hep anneciğinin yanında olmak isterdi
ve korkardı uzaklara gideceğinden

daha sonraları büyüdüğünde ise
hep ondan uzak kalmak istedi
ve yine korktu
annesi o hep yanında olsun istediğinden

daha da büyüdüğünde Jill'e âşık oldu
ve hep yanında olmak istedi onun
ve hep korktu uzaklara gideceğinden

biraz yaşlandığında ama
hep Jill'in yanında olmayı istemediğini fark etti
ve korktu Jill hep yanında olmayı ister diye ve
Jill'in de korktuğunu bildiğinden
kendisinin hep Jill'in yanında olmayı
istememesinden

Jack Jill'i korkuttu,
onu terk edebileceğinden dolayı
sadece onun kendisini terk
edebileceğinden
korktuğu için

Jack korktu, Jill'in kendi annesine
benzemesinden
Jill korktu, Jack'in annesine
benzemesinden

Jack korktu, Jill'in onu Jill'in annesi
gibi sanmasından
ve Jill'in kendisinin Jill'i kendi
annesi gibi sandığından
korkmasından

Jill korktu, Jack'in onu kendi annesi
gibi sanmasından
ve Jack'in korkmasından Jill onu
kendi annesi gibi sanıyor diye

(sürecek)

Fabl III

Jack, Dick ve Tom çok iyi
arkadaşlar
Jill, Jane ve Joan da öyle.

Jack ve Jill birbirlerine âşık oluyorlar,

Dick ve Jane de öyle.

Ardından Jack ve Joan birbirlerine âşık oluyorlar,
Ve Tom da Joan'ı seviyor.

Sonra Joan'ın Jack'e olan aşkı bitiyor ve Tom'a âşık oluyor,
Aynı zamanda Jane de Tom'u seviyor.

Tom'un Joan'a olan aşkı azalıyor ve Jane'e âşık oluyor,
Jack'in Joan'a olan aşkı da azalıyor ve o da Jane'e âşık oluyor.

Artık Jane'in, Jack'i, Dick'i ve Tom'u var.
Joan kendini öldürüyor.

Jane'in Tom'a olan aşkı bitiyor,
Ve Dick'e yeniden âşık oluyor.

Jack'in Jane'e olan aşkı bitiyor,
Ve Jill'e yeniden âşık oluyor.

Dick ve Jill hiçbir şey bilmiyolar, ama
Jack ve Jane, Jane ve Joan,
Tom ve Jane, Tom ve Joan hakkında,

Ve Tom da hiçbir şey bilmiyor, Jack ve Jane hakkında...

RONALD D. LAING

Çeviren: Beklemekten Uslanmayan Bılmemkaç No'lu Aboneniz

Bir masumluktur çocuk, ve unutmadır; yeni bir başlangıç, bir oyun, kendiliğinden dönen bir çark, bir ilk kımıldayış, kutsal bir EVET'tir.

W.F.Nietzsche

Yaşamanın zamana ait olması gibi, dışarıdan verilen, atfedilen, keşfedilen zaman, teknolojik zaman, iyelik zamanı her şeyin onun üzerine inşa edilmesi gibi saçma olanın kendisinden sonrakileri saçma olarak tanımlaması, yargılaması ve benimsetebilmesi gibi bedenin ve ruhun çoktan sarmalanması, sarsma ve eleştirme olanağı ve bunun keyfini sürmenin sahteliği gibi ve sahtenin aşikâr olmasından aldığı hazzı sonsuza kadar sürdürebilmesi gibi ve soluk alıp verme üstüne düşünen, alıp verilen soluklar gibi anın yitmesi ve çoklukların askıya alınarak çok baştan çok genel olarak alışmanın boyunduruğu altında doğumun sıradanlaşması gibi hiç birşeye duyulmayan hayranlıklar gibi, tükenen hayranlık ve mucizeye karşı düzenlenen haçlı seferleri topyekûn ve tekelden mücahitler gibi, uyma, sığdırma çabasında ön saflarda yer tutma yarışı içinde ve görece ayrılık, aykırılıklar ile taşıma, taşımacılık gibi, gönül gözünü yok saymaya, yok etmeye bile bile isteye isteye ve her şeye

müteşebbis hatta müstehak gibi, dokunmayı, hissetmeyi değerler sınıfının ussuzları görüp uslanmışların sistematiğinde ayarlanmış öteki gibi, limelenmiş, yergilere adanmış, ezenlerine ayrılmış sıradanlığın cenderesinde durağan ve tepkisiz normaller gibi hiç anlamayı dert etmeden anlamak için yırtınmış, yorgun ve çaresiz gibi 'Seni anlıyorum, tabii, mutlaka', 'dinliyorum', 'kendine iyi bak' gibi, söze dökülebilen şeylermiş gibi, super fresh yaşamlar, anlara sığdırılmış yetinmeler yetinmelere adanmış yaşamlar gibi, mesafesi belirlenmiş ve korunmuş, hızı sabit, değişmeyen kontrol grupları, ilkeli ve itibarlı denekler gibi hassasiyetini çoktan yitirmiş ve yitirdikçe kabalaşan, donuklaşan öfkeli çoğunluklar ve duyarlı, duyguluyu oynayan, talebi karşılayan pazarcılar gibi yaşamadır süren idare edilme olamaz asla, boyun eğme katlanma da değildir, sükûn içinde görme, gönülle karşılama buyur etme belki, anlaşılmaz bir tebessümle.

Yaşamanın zamana ait olmaması, kutsal bir evet gibi.

YURDAER ALTINÖZ

haziran doksanbeş

İşte adamımız şu yolda yürüyen şahsiyet, fakat yolda yürüyen şahsiyet çok uzun olduğu için ben ona Şahsi diyeceğim. Göremediğiniz gibi Şahsi yolda kendi kendine konuşarak yürüyor. Toplumca cinnet kabul günlerimizin başladığı zamanlar -gerçi her günümüz sevgili dostumuz cinnetle geçiyor ya, neyse-. Toplum içi av sezonu; valiler, bakanlarınbaşı ve cumhurlarınbaşkanı tarafından düzenlenen möhüm törenlerde yapılan möhüm konuşmaları resmen açılmış bulunmakta. Yeterince sinir sahibi olamayan problemsizlere yerel belediyeler tarafından ikişer kilo sinir takviyesi yapılmış. Her Hazıranda açılan av sezonu oniki ay sürüyor, sonbahar, kış aylarında azalıyor, sonbaharda durur gibi oluyor -ama bitmiyor- ve Mayısta hız kazanıp Haziranda tekrar açılıyor. İşte böyle bir ortamda çıkıyor dışarı, şimdi bir fılaşbek yapalım ve Şahsi'nin halet-i ruhiyesini anlamaya çalışalım: Yirmidört ay önce, Şahsi arkadaşı ikinci Şahsi'yle yürüyor. "Gelsenize lan, hişşt sırıklar size söylüyoruz." Şahsiler usülü dayak flambeyi yerler, garsonlara yüklü bahşişler bırakırlar, çevredeki insanlar korkuyla izlerler olayı. Fılaşbek üstüne fılaşbek iyi gider doğrusu: Bu olayın iki ay, günümüzün yirmialtı ay öncesi, Şahsigiller bu sefer altı kişiler, konser öncesi, bu seferki şahsiyetsizler arkadaşına vurunca dayanamıyor adamımız, yolda yürüyen dikbaşlı şahsiyet ve ilk dayağını yiyor. Bu olaylardan sonra nasıl davranacağını, başka bir deyişle gurursuzluğu öğreniyor, başına fazla bir şey gelmese de insanların ayıca davranışları ve onun sessiz kalmak zorunda olması Şahsi'yi kinle dolduruyor. Evet Şahsi'yi tanıdıktan sonra onu bıraktığımız yere, yola geri dönelim. Burnunu karıştıran çocuğun yanından sıyrılan Şahsi minübüse doğru ilerliyor, o zaman şöyle bir mantık yürütebiliriz: Şahsi minübüse binecek, tabii mantığımızı kullanarak başka şeyler de bulabiliriz; mesela: İnsan çok gelişmiş bir hayvandır, martı da bir hayvandır, buna göre Şahsi çok gelişmiş bir martıdır, Johnathan Livingstone'da çok gelişmiş bir martı olduğuna göre Şahsi aynı zamanda Martı Johnathan Livingstone'dur. Arka

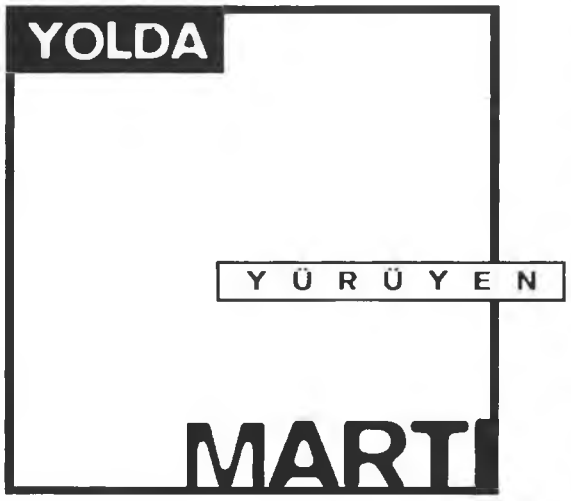

koltuğa oturdu Mart, ücretleri minübüs şoförüne -ona minübüsçü veya taxı driver'ın Türk versiyonu da diyebiliriz- uzatıp bir nevi "ücret pezevenkliği" yapmamak için. Cebinden, önceden hazırlamış olduğu "bir kişi uzatır mısınız?"ı öndeki pezevenge verdi. Hiç tanımadığı biri insana parasını verdiğini, bu insanın parayı cebe indirebileceğini, şoföründe "Niye ücreti vermiyon lan" diyerek kendisini dövebileceğini düşünmeden rahatlıkla arkasına yaslandı. Çok geçmeden trafikten sorumlu şerif minübüsü durdurdu ve ayaktaki dört yolcu için ikiyüzseksenbin lira ceza kesti, demek ki olası bir kazada kurtulma şansı olmayan bu dört kişiden her birinin değeri yetmişbin liraydı. Minübüs driver bu işe çok sinirleniyor, şerifle tartışıyor, kapıyı nefretle kapatıyor, vitesi hırsla takıyor, gaza kan kokusu eşliğinde basıyor minübüs sahibinden aldığı negatif elektrikle ileri fırlıyor ve kenardaki demirlere girmeden zar zor duruyor. Martı ayağa fırlıyor, "Yeter ulan, tek istediğim A noktasından B noktasına ölmeden ulaşabilmek, vücudumda kırık kemik de istemiyorum. Nedir bu stress be. Verdiğin ikiyüzseksenbine mi acıyorsun, al ulan". Cebindeki bütün parayı fırlattı Martı. Şoför utangaç bakıyor, "Evet yaptım, onu yenilgiye uğrattım. Zafer benim." Şoför parayı uzatıyor, "Al şunu koç." Evet şansını daha fazla zorlamamalı ve parayı almalı, zafer sarhoşluğu içinde daha aşırıya kaçmamalı. Şoför " Evet koç, şimdi de beni bu kadar kişinin içinde küçük düşürmene gelelim" dedi ve bir güzel dövdü Martı'yı. Yolcular her zamanki korkaklıklarıyla çocuğun çenesini tutmadığını fısıldaştılar, Martı'nın haklı olduğunu hiç düşünmeden. B noktasına ulaştı, minibüsle giden burnu kırık Martı.

BURNUNU KARIŞTIRAN ÇOCUK: Büyüdü, zengin oldu. Hizmetçisi holdingindeki çalışma masasının altından tatakları temizlemek zorunda kaldı.

MİNüBÜS ŞÖFÖRÜ: Olaydan iki ay sonra beşyüzbin lira ceza vermek zorunda kaldı, bu hırsla giderken bir tırla çarpıştı. ölürken aklına Martı geldi.

İKİNCİ ŞAHSİ: İyi bir doktor oldu, bas şarkılarından oluşan kasedi yok sattı. Bütün başarılar onun oldu. Amen.

MARTI: Olaydan üç ay sonra kendisinden para kopartmaya çalışan bir haraççının elindeki silahı aldı ve şarjörü adamın beynine boşalttı, kurşunlarla birlikte içindeki vahşet de yok oldu -ama kini asla dinmedi-. Para biriktirip kırk yaşında ıssız bir ada satın aldı, sevdikleriyle beraber insanlardan uzak bir komün hayatı yaşadı.

YAZAR: Yazısını bitirip defteri kapattı.

S C G

SİNAN GÜLDAL

-tchaıkovsky'e-

bu müzik bu ağırlık ve yaklaşım

yok bu ben değilim

yıldız kayması gibi bir şey bu

ya da unutuluşun ötesinde

bir başkalık

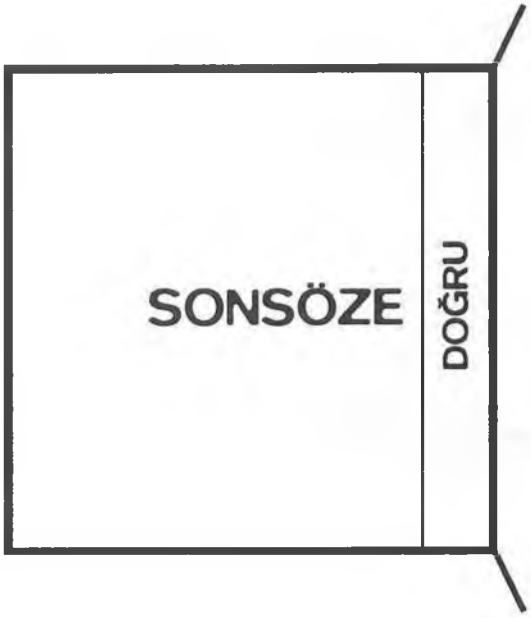

seni arıyorum

sözlerim denize yakın bir su

daima bir sonsuz birikim

bu müzik bu ağırlık ve yaklaşım

önsözümden uzaklaşıyorum

ÖZGE İŞCANLI

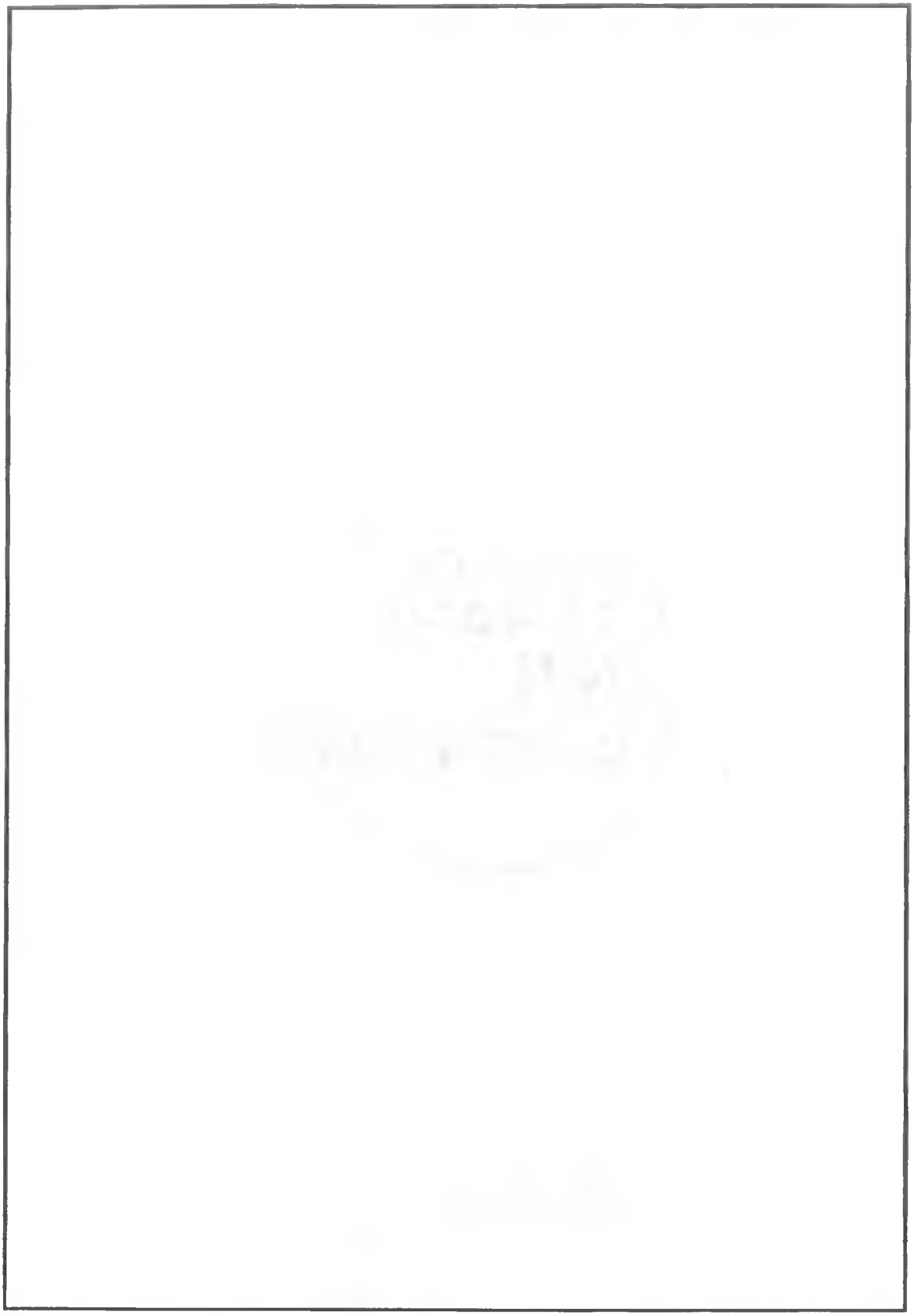

Kitlelerden bir görüntü. (Şizofrengi'nin 8. sayısından alınmıştır.)

Temelde bilinçli yaşantının doğasını açığa çıkarmakla fenomenoloji, psikiyatride, ruhsal belirtilerin ayrıntılarını hastaların betimlediği gibi anlamak demektir. Çoğu psikiyatriste göre fenomenoloji, betimleyici psikopatoloji ile eş anlamlıdır; psikiyatristin, hastanın bazı belirtileri nasıl yaşadığını anlama sürecinin altında yatan felsefi ilkeler pek önemsenmez. Fenomenolojik yöntemin psikoterapötik sonuçlarına daha da az dikkat edilir.

Ruhsal hastalık yaşantısının doğasını açıklayacak bir yöntembilim geliştirmeye çalışırken fenomenolojiyi psikiyatriye sokan Jaspers'in en büyük katkısı, belirtileri, bu belirtilerin içeriklerinden çok, hastanın onları yaşama biçimine göre ayırt etmekti. Fenomenlerin yaşantılanması üze-

PSİKOTERAPİNİN FENOMENOLOJİSİ

rinde odaklaşması onun "empatik olarak anlaşılabilen" ile "anlaşılamayan" arasında bir ayrım yapmasını da getirdi. Örneğin, sanrılı algılamanın tanımı, algıya bağlanan anlamın anlaşılamazlığına dayanır. Bu yüzden, sanrılı algılama ile algıya-bağlı sanrısal anlayış arasındaki ayrım, tamamen, ilkinde anlam yaşantısının dolayımsızlığına dayanır, öyle ki anlam algının içinde taşınır.

HUSSERL'İN FENOMENOLOJİSİ

Bilinçli yaşantının, bilincin kendisi de dahil, dünyadaki şeylerin bilmesinin mümkün olup olmadığı sorusu, tarih kadar eski bir sorudur. Gerek Platoncu, gerekse Aristocu okullar zihnin, gerçekli-

ği çarpıtacak kadar değişmiş ve örgütlenmiş olup olmadığını tartışmış, ikisi de karşıt sonuçlara ulaşmıştır.

Aydınlanma sonrası düşünüşünde aynı tavrı rasyonalist ve ampirik gelenekler arasındaki tartışmada görüyoruz. Descartes'ın düşüncenin bütün bilgilerden önce geldiği anlayışını izleyen Immanuel Kant (1724-1804) "kendinde-şeyler"in bilinmez olduğunu ve dünyaya ilişkin bilgimizin, zihnin gerçekliği inşa etmesi kertesinde (tersi değil)*a priori* olduğunu savunuyordu. Başka bir şekilde söylersek, Kantçı önerme, zihnin doğuştan gelen, önceden belirlenmiş bir çerçeveye sahip olduğunu öne sürüyordu; algılamayı ve duyumu bu çerçeve içinde etkin olarak yorumlamaya alışmıştık. O halde bilgi etkin bir algılama ve çağrışım oluşturma süreciydi. Hume ise, tersine, zihnin aslında bir boş sayfa olduğunu savunuyordu; deneyim duyum aracılığıyla bunun üzerine işleniyordu. Bergson ve Wettersten'e göre bilim felsefesinin Kant/Hume dikotomisinin üstesinden gelemediği temel sorunu "öğrenme süreci bize gerçeği verir" varsayımıydı. Her iki konum da bilimsel bilginin tümüyle doğru olduğunu varsayıyordu.

Locke'u (1632-1704) izleyen Hume'ye göre kesinliğin kaynağı duyum iken, Kant'a göre doğuştan gelen çerçeveydi. Popper'in bu tartışmaya getirdiği yenilik, bilgideki güvenilir gerçek anlayışını reddetmesiydi. Onun bilgi kuramına göre öğrenme, daha önce doğru olduğu varsayılan şeylerin reddedilmesini gerektiriyordu. Popper'in düşünceleri sadece bilgi kuramına yönelik sonuçlarından dolayı önemli değildir, aşağıda tartışılacağı gibi, psikoterapideki değişim sürecini anlamaya yönelik bir çerçeve de sağlamaktadır.

Husserl'in bu tartışmaya katkısı, herhangi bir önyargılı düşünceye ya da deneyime kapılmadan biliş, bilinç, yaşantı ve algılamayı inceleyebilecek bir yöntembilim geliştirmeye çalışmasıydı. İlk bakışta Husserl'in amacı ampirik ideale uygun gibi görünse de, aslında durum bunun tersidir. Ampiristlerle uyuşarak araştırmayı bütün önyargılardan kurtarmaya çalıştı, ama onlardan farklı olarak Kant gibi zihnin bilgiyi *a priori* bir şekilde örgütlendiğini kabul etti. Başka bir deyişle, önyargı zihnin temel bir özelliğiydi.

Husserl, Kant'tan farklı olarak, deneyimi örgütlemek için oluşturduğumuz çatının bizi gerçeğe götüreceğini önceden varsaymadı. Yine Kant'ın tersine, eğer araştıran zihin deneyimi düzene sokma eğilimini askıya alabilir, ona kapılmazsa; kendinde-şeylerin kuramsal olarak bilinebilir olduğunu öne sürdü. (Onun yöntembilimsel ilkesi "dünyayı parantez içine alma" olarak adlandırılmıştır.)

Fenomenolojist, yöntembilimsel olarak herhangi bir araştırma düşüncesini ya da nesnesini daha önceki bütün kavramlardan soyacak ve böylece onun esas doğasına ya da özüne ulaşmaya çalışacaktır. Bu da "fenomelojik indirgeme" kullanılarak yapılır. Bu, bütün kavramlardan bilerek kuşkulanma, bu sırada da herhangi bir kavramı daha önceki kavramlara ya da duyumlara indirgeme sürecidir. Yapılacak iş, deneyimin ham verilerini, biçimin despotluğundan özgür olarak kavramaktır. Psikiyatristler birincil sanrıyı "fenomenolojik olarak indirgenemez" olarak tanımlarken genellikle Husserlci bir anlayış kullandıklarından habersizdirler. Husserl bu ilkesinin, Descartes'in "kuşku yöntemi'ne benzer olduğuna işaret etmiştir; bununla birlikte, ondan farklı olarak kuşkulanılan dünya değil, tersine, dünyaya ilişkin yaşantımız ve yaşantıya verdiğimiz anlamdır. Husserl, bilgiye ilişkin bütün önyargıların askıya alınmasının bir araştırma için ideal olmakla birlikte, fenomelojik indirgemenin nihayetinde olanaksız olduğunu biliyordu.

Zihin, deneyimin ham verilerini kavramaya yönelik her girişiminde, bu deneyimi düzene sokma eğilimiyle kısıtlamıştı. Araştırma nesnesi bilincin doğası ya da kendisi olduğunda bu özellikle böyleydi. Deneyime anlam vermeye yönelik evrensel eğilim bu yüzden zihnin doğuştan gelen bir niteliğiydi. Dünyaya yüklediğimiz anlamlara (yani dünyaya ilişkin bilgimize) dair yaşadığımız kesinlik, duyumlarımızın çıplak gerçekliğinin inkarıdır. Başka bir şekilde söylersek, evrensel inkar, zihnin doğuştan gelen bir özelliğidir.

FENOMENOLOJİ-VAROLUŞÇULUK VE VAROLUŞÇU PSİKOTERAPİ

Husserl'in araştırma yöntembilimi, varoluşçu adı verilen okul tarafından geliştirildi. Her ne kadar varoluşçuluk bütünlüklü bir düşünce okulu olmayıp din, felsefe ve politika konusunda karşıt görüşlere sahip geniş yelpazeli konumlardan oluşuyorsa da, hareketin fenomenolojik kökenleri kabul edilir. Gerçekten de fenomenoloji ve varoluşçuluk çoğu zaman fiili olarak eşanlamlı olarak görülürler. Bununla birlikte, varoluşçu hareket (en azından Jean-Paul Sartre'nin dile getirdiği Fransız tarzı varoluşçuluk), sonunda Husserl'in fenomenolojisini kafası üzerine çevirir. Sartre fenomenolojik indirgemeyi kullanarak bizim deneyimi düzene sokma, böylece onu anlamlı kılmaya yönelik doğuştan gelen eğilimimizin, yaşamın kabul edilemez gerçeklerinin (ki o bunları yok olma ve anlamsızlık olarak görüyordu) inkarı olduğu sonucuna varmıştı. Bu melankolik sonucun diğer boyutu da, seçimin, özgürlüğün ve sorumluluğun inkarı olmasıydı.

Sartre'a göre insan, çıplak gerçekliğe bakmanın dehşetine, yaratılmış ideolojilere tutunarak ve yaşamın gerçeklerini çarpıtarak, böylece de onun gerektirdiği sorumluluk ve özgürlüğü inkar ederek karşı çıkıyordu. Şeylerin ve yaşantının anlamı konusundaki *a priori* varsayımlarımız, zihnin bizi yaşamın gerçeklerinden korumak için kullandığı şemalardır. Sartre bu şemalara "kötü niyet" adını veriyordu. Husserl'in yöntembilimi yaşantının özünü kavramaya çalışır ve bu

yüzden "özcü" olarak tanımlanırken, varoluşçu eylerin özünün insanın "zuhur"undan önce geldiğini ve bununla belirle i, "olma süreci"nin (ya da başka bir deyişle oluşmasının) insanın varlığı tarafından belirlendiğini savunuyorlardı. Bu nedenle, "varlık özden önce gelir" ve varoşçuluk özcülüğün yerine geçer.

Varoluşçu yazılar bir yandan insanın biricikliği ve her bir kişinin yaşantısının tekliği ve oluşu üzerine, öte yandan da otantiklik ve anlam üzerine vurgularıyla bir çok psikoterapisti etkiledi; öyle ki, bugün varoluşçu bir psikoterapi okulundan söz etmek mümkündür. Varoluşçuluğun psikoterapi üzerindeki etkisi, davranışçılığın önerdiği gibi insan davranışlarının ve güdülerinin mekanistik olarak anlaşılmasına ve de psikoanaliz ile psikoanalitik kökenli düşünce okullarının ideolojik metapsikolojisine bir tepki olarak anlaşılabilir. Ayrıca, gerek varoluşçuluğun, gerekse varoluşçu psikoterapinin içinde geliştiği sosyokültürel ve politik matriks gözardı edilemez.

Varoluşçuluk ve varoluşçu psikoterapinin kavramsal ayrıntıları üzerinde uzun uzadıya durmak bu makalenin boyutlarını aşar. Şu söylenebilir: Varoluşçu psikoterapi yazarlarının kullandığı kafa karıştırıcı ve çoğu zaman belirsiz jargon bir yana bırakılırsa, yaklaşımlarının esası, terapistin, hastanın yaşam deneyimini mümkün olduğunca saf bir biçimde anlamaya çalışmasıdır. En azından bu anlamda varoluşçu psikoterapistler (ya da kendilerini böyle adlandıranlar) Husserl'in yöntembilimine sadık kalırlar.

Varoluşçu psikoterapistlere sorulması gereken bir soru, metapsikolojiye ve mekanistik davranışçılığa alternatif ararken, varoluşçu felsefeden insanlık durumunu yansıtıyor gibi görünen bazı sözcükleri ve cümleleri almakla yalnızca bir yavanlığa düşüp düşmedikleridir. Hanly varoluşçuluğun felsefi kavramlarını psikoterapiye aktarmanın mantıksal ve kavramsal sorunlarını incelerken buna değinir. Ona göre, varoluşçu çerçeve içinde psikoterapi düşüncesinin kendisi bir sapma olarak görülmelidir.

Kendini değiştirme çabasına girmek, "kötü niyet" içinde bir çabadır ve bireyin sorumluluk ve seçimden kaçmasına yönelik otantik olmayan bir eylemdir.

Varoluşçuluk bilinçdışı süreçler anlayışını da dışlar ve daha önemlisi, insan davranışları ve güdülerindeki nedensellik anlayışını reddeder, böylece hastanın sorunlarının "genetik" olarak anlaşılmasını olanaksız kılar. Hanly'ye göre varoluşçu tavır insan acılarını, hatta intiharı romantikleştirirken, aynı zamanda her bireyin kendi acılarından sorumlu olduğunda ısrarlıdır. Gerçi Hanly'nin psikoanalitik metapsikolojiyi savunması ve varoluşçu düşüncelerin psikoterapiye yanlış bir şekilde uygulanmasına saldırması son derece polemikçi bir üslupla yazılmıştır, ama uygun bir şekilde redddedilmiştir de.

FENOMENOLOJİ VE PSİKOANALİZ

Ellenberger, Husserl'in yöntembilimsel ilkesini Freud'un "temel kural"ı ile karşılaştırır. Fenomenleri önyargısız bir şekilde beklerken "dünyayı paranteze alma" ile analizandın aklına gelen her şeyi dile getirmesini talep eden analitik durumun serbest çağrışımı koşutluk kurar. Zihnin yaşantıyı düzene sokma yönündeki evrensel eğilimi (Margulies buna "evrensel inkar" adını verir), serbest çağrışım yönteminde bulunan "direnç"lerde kendini gösterir.

Margulies, Ellenberg'in karşılaştırmasını daha da geliştirdi. İddiası şuydu: Serbest çağrışımda analizaddan "zihnin içeriklerine ilişkin yargıları askıya almasıyla istenen şey, kendisini 'parantez içindeki' kendisinin gözlemcisi yerine koyacak şekilde indirgemesi"dir. Margulies'e göre, gerek fenomenolojik indirgeme, gerekse serbest çağrışım, bilinenlerin -daha önceden görülemeyenlerin bulgulanabileceği şekilde- askıya alınmasını gerektirir. "Her ikisi de bilinen şeylerin yeniden, köklü bir şekilde algılanmasına yönelik bir hareketi başlatır; her ikisi de yeni anlama olanakları doğurur." Margulies serbest çağrışım ilkesini terapiste de genişleterek analojisini ilerletir. Analistin gözlemci tutumunu fenomenolojik indirgemeye ("bir sonuca varmama konumu'na) çok benzetir.

Margulies'in psikoanalitik yöntemin temelde fenomenolojik olduğu iddiaları ciddi olarak sorgulanmalıdır. Onun bu analojisi ancak psikoanaliz zengin metapsikolojik varsayımlarından sıyrılmış olsaydı doğru olabilirdi; bu durumda da psikoanalitik olmaktan çıkardı. Serbest çağrışım ile fenomenolojik indirgeme arasında çekici benzerlikler bulunmakla birlikte, farklılıkları daha önemlidir. Serbest çağrışımda analizand çağrışımlarını gelişigüzel akmaya bırakır. Sansürlenmemiş konuşmaların onu bilinçdışı süreçler diyarına götüreceği umulur. Süreçteki etkin öğe bilinçdışıdır.

Fenomenolojik indirgeme ise, tersine, vargıların ve önyargıların etkin ve bile- isteye askıya alınmasını ve etkin bir kuşku sürecini gerektirir, öyle ki, yaşantının ham verileri, düzene sokma eğilimiyle sansürlenmeden ortaya çıkabilsin. Hatta analistin zihninin durumu fenomenolojistinkine göre çok daha önemlidir. Analist, analizandın serbest çağrışımları yoluyla bilinçdışının açılıp ortaya çıkması amacıyla pekala yargıları askıya alıp müdahalelerini gerçekten kısıtlayabilirse de, yine de serbest çağrışımın ham verilerini düzenli bir şekle sokabileceği bütünsel ve zengin bir açıklama sistemiyle donanmıştır. Analist psikoanalitik kuramın yükünden kurtulmadıkça, bunu önleyebilecek bir yol yoktur.

Gerçi psikoanalizde ve analitik kökenli terapilerde hastanın kendine özgü yaşantısının görmezden gelindiğini söylemek haksızlık olacaktır, ama yine de hastanın terapistle ilişkisinin

daima aktarın ışından görüleceği bir konumdur. Terapistin müdahalesinde dirençlerin ve aktırımın yorumu anahtar öğeler olmakla birlikte, esas önemi Ödipal durumların yeniden yaratılması taşıyacaktır. Terapistin, hastanın çağrışımlarıyla ilişki içinde izlediği kendi düşünce ve duyguları bile kuramsal çerçeve tarafından ya da asıl olarak analistin eğitim analizi tarafından yönlendirilirler. Psikoterapötik bağlamdaki biçim ve düşünce despotluğu, psikoanaliz ve psikoanalitik kökenli terapilerden başka hiçbir yerde daha iyi görülemez. Bu elbette fenomenolojik yöntemin gereklerine terstir.

PSİKOPATOLOJİ VE DEĞİŞİM-EPİSTEMOLOJİK BİR GÖRÜŞ

Epistemoloji insanların bilgi edinme süreçlerinin, bu bilginin kesinliğinin kaynaklarının ve bilgilerine ilişkin kuşkularının incelenmesidir. Epistemoloji hem insan bilgisinin çağlar boyu edinildiği tarihsel süreçlerinh araştırılmasını, hem de tek tek insanların bilgiye nasıl ulaştığının irdelenmesini içine alır. Thomas Kuhn'un insanın bilimsel bilgisinin gelişme tarzı üzerine düşünceleri, insan bilgisinin gelişimine ilişkin "filogenetik" bir açıklama olarak nitelenirse, bunun ontolojik eşdeğeri Piaget'in gelişimsel şemalarıdır. Evrim ilkesine uygun olarak, ontojeni filojeniyi yineler.

Kuhn haklıysa, bilimsel bilgi, muzaffer bilimcilerin iddia ettikleri gibi doğrusal, hatta eksponansiyel bir şekilde değil, daha çok kuantum tarzında ilerlemektedir. Kuhn'a göre bilim tarihi, bilimsel kuram oluşturma, açıklama ve hipotez geliştirmenin çeşitli dönemlerde farklı paradigmalar ya da kuramsal çerçeveler tarafından belirlendiğini göstermektedir. Tarihin verili bir döneminde belli bir egemen paradigma rakip kuramları hegemonyası altında tutar ve değişmeye karşı görece direnir. Paradigmaya ters düşen ya da karşı çıkan veriler ya görmezden gelinir ya da paradigma içinde yorumlanır. Çelişkin verilerin artık paradigma içine alınamayacağı ve değerlendirilmesi gereği ortaya çıkana kadar bu süreç devam eder. Bu noktada göreli bir belirsizlik dönemini takiben bilimsel devrim ortaya çıkar ve yeni bir paradigma düşüncelere egemen olur, bu sırada daha önceki paradigmalar reddedilir.

Piaget'in tek insan organizmasının bilgi edinme yöntemine ilişkin açıklaması, Kuhn'un bütün olarak insan bilgisinin gelişimine ilişkin açıklamasıyla neredeyse tamamen koşuttur. Gerçekten de ikisi arasındaki benzerlik o kadar çarpıcıdır ki, daha önce buna dikkat çekilmemiş olması şaşırtıcıdır.

Piaget'in bireysel insan organizmasının gelişimsel şemaları, Kuhn'un bilim tarihine ilişkin paradigmatik kuramının analogudur. Piaget'e göre insan organizması bir kuantum sıçramasına ulaşan şeyleri daha gelişkin bir şemaya alır, dünyayı bununla görür ve duyumlarını buna göre düzenler, bu sırada daha önceki şemalar organizmanın deneyimleri ışığında artık savunulamazlar. Başka bir deyişle, yeni verilerin "özümlenmesi" ve "uyarlanması" süreçleri şemaları sürdürmekte yetersiz kalır. Kuhn'un bilimsel devrimlerinde ortaya çıkan şey de tam olarak budur.

Karl Popper'in epistemolojisi, gerek Kuhn, gerekse Piaget'i tamamlar. Yukarıda kısaca değinildiği gibi, Poper'in Kant/Hume sorununa getirdiği çözüm; bilgilerin, daha önceki bilgilerin reddedilmesi süreciyle edinildiğini ortaya koymaktı. İnsan aklının veriler üzerine hipotez oluşturma ya da tahmin yürütme eğilimi kabaca Kuhn'un paradigması ve Piaget'in şemaları ile koşuttur. Popper, Kuhn ve Piaget ile uyumlu olarak, reddetme ya da çelişkinin yeni bilgilerin anahtarı olduğunu iddia eder. Kuhn, Popper ve Piaget'in epistemolojileri her ne kadar normal gelişimde insan bilgisinin edinilmesi ile ilgiliyse de, psikopatolojik durumları ve psikoterapide değişim sürecini anlamak için ilginç bir çerçeve sunar. Gerçekten de paradigmatik modeli ve reddetme aracılığıyla değişim anlayışını kullanarak psikopatoloji üzerine genel bir kuram oluşturmak mümkündür.

Böyle bir modelde psikopatolojik durum, acıları olan kişinin çevreyi ve kendi içsel duygu durumunu yapılandırmak amacıyla kullandığı uyum-bozucu bir paradigma olarak görülebilir. Bunu sanrılı durumların fenomenolojisini inceleyerek açıklayabiliriz. Tam gelişmiş bir sanrısal durumun ortaya çıkmasından önce çoğu zaman Jaspers'in sanrılı duygudurumu ya da sanrılı atmosfer adını verdiği bir dönemden geçirilir. Bu bireyin tuhaf bir şey olup bittiği, ama bu olup biten şeyin ne olduğunu tam olarak bilemediği bir dönemdir. Çevredeki bazı öğeler öne çıkıyor gibi görünmekte, daha önce sıradan olan olağandışı anlamları olan tuhaf bir nitelik taşımaya başlamaktadır. Hasta artık çevresindeki olayların anlamından emin olamadığından, bunun hata için yoğun bir anksiyete dönemi olması şaşırtıcı değildir.

Sanrılı duygudurumu hali, bir paradigmayı sürdüren düşüncelerin sorgulanmaya başlandığı zamanki paradigmatik değişim dönemlerine benzetilebilir. Hasta-sağlıksız ruhsal süreçlerden dolayı-çevreye (ve anlamına) ilişkin kesinlik duygusunu yitirir ve çelişkin verileri özümseyemez. Bu durumda hastanın verileri yeni bir paradigmayla anlamlandırmaktan başka seçimi yoktur. Sanrılı duygudurumu hali bu aşamada sanrısal düşüncenin gelişmesiyle sona erer. Durum, belirsizliğin kaybolmasıyla büyük bir rahatlama yaşayan hastaya birden anlamlı gelmeye başlar.

Sanrısal düşünce ortaya çıktı mı, hasta düşüncelerini özgün sanrı temelinde sürdürebilir, ama bu düşüncelerin reddine yönelik her çabaya direnç gösterir, bu da tabii sanrısal durumların bir göstergesidir. Ne yazık ki, sanrılı hasta paradigmasına saplanıp kalır, çünkü temel hastalıklı süreçlerinde bir değişme olma-

dıkça bu inançları yadsıyabilen herhangı bi yi işleyemez.

Sanrısal durum değişime direnç gösteren adigmatik kaymanın aşırı bir örneği ise de, daha az patolojik klinik durumlar da bu model içinde anlaşılabilir. Örneğin, yeni miyokard enfarktüsü geçirmiş orta yaşlı bir adamın durumuna bakalım. İdareci olarak başarılı olan bu adam katı kurallara sahip, çok çalışkan birisidir. Sağlığını çok ciddiye alır, egzersiz, diyet ve perhizle uğraşır. Gerçekten de benlik-kavramı ve benlik-değeri, kusursuz olma ve işinde başarılı olma gibi kendilik anlayışlarıyla yakından bağlantılıdır. Miyokard enfarktüsünün onun benlik kavramını zedeleyen katastrofik bir olay olması anlaşılır bir şeydir; yaşam tarzına, hatta mesleki başarısına kısıtlamalar getirme potansiyeli taşımaktadır. Popper'ci anlamda benlik-hipotezleri yadsınmış, Kuhn'cu anlamda yaşam paradigması sürdürülemez hale gelmiştir.

Paradigmalarını değiştirmek dışında bir seçenreği yoktur. Yaşam tarzı için uygun değişiklikler yapabilir, kariyer tutkularını azaltabilir, buna rağmen mümkün olduğunca normal ve başarılı bir yaşam götürebilir. Oysa o kronik bir "hipokondriyak" haline gelir, kendini hasta ve zayıf olarak görür, göğüs ağrısı ve nefes darlığı yakınmasıyla sık sık doktorlara gider ve işe dönmeye yönelik her düşünceyi bir yana bırakır. Psikodinamik açıdan adamın davranışı narsisistik zedelemeye karşı bir tepki olarak anlaşılabilir. Bir başka düzeyde onun mesleki açıdan çok fazla başarılı olmadan kişisel onurunu sürdürebilmesinin tek yolu, fiziksel hastalığın sonucu olarak çürüğe çıkmasıdır. Seçilen paradigma -sancısız olmamakla birlikte yine de- akılcı savlara meydan okuyan içsel bir mantığa sahiptir.

Kronik ağrılı hastalarda ve tazminat nörozu durumunda benlik kavramına ilişkin benzer bir paradigmatik kaymanın ortaya çıkması anlaşılabilir. Depressif durumlarda hastaların paradigmatik kayması ne mutlu ki geçicidir, çünkü onu sürdüren içsel hastalıklı ruhsal durum çözülür ya da tedavi edilir. Bir başka düzeyde, karakterlerinin bir parçası olarak sürekli benlik değerinden yoksunluk, kimlik duygusunun olmaması, hoşnutluk ya da içtenlik yaşama güçlüğü olan hastalar, daha önceki işlev görme düzeyinden bir gerileme olmasa bile, uyumsuz paradigmalara yapışıp kalmış kişiler olarak anlaşılabilirler. Ciddi karakter bozukluğu olan bazı hastalar çevreleri ya da kendileri için hastalıklı bile olsa- bir anlam taşımayan paradigmalara tutsak olurlar. Onlar için yaşam, yaşamlarına anlam vermeye yönelik sürekli bir mücadeledir.

Her birey elbette dünyayı onların aracılığıyla gördüğü birtakım farklı kişisel yapılarla ya da paradigmalarla çalışır. Kendimize, başkalarına ve dünyadaki olaylara ilişkin hissetme tarzımız; kendimizi, başkalarını ve olayları nasıl tasarladığımıza bağlıdır. Fenomenolojik bakış açısından, tutunduğumuz paradigmalar kendimizi, başkalarını ve ilişkilerimizi yaşantılamanın bildik yollarıdır. Klinik düzeyde bu alışılmış tasarlama biçimleri hastalıklı olabilir.

Bunun psikoterapi için anlamı, yaşantısal paradigmalarımızın bir oranda değişime dirençli olmasıdır. Bu yüzden, özellikle de paradigmaların değişime çok daha dirençli olduğu ağır psikopatoloji olgularında kısa sürelerde hastalarda büyük ve hızlı değişim iddiasında bulunan psikoterapi kuramlarını kuşkuyla karşılayabiliriz. Bununla birlikte, aynı oranda önemli bir sonuç da yalnızca değişimin mümkün olması değil, olduğunda kuantumlar şeklinde gerçekleşmesidir. O halde psikoterapinin işi bu kuantum sıçramalarını ya da bireysel bilimsel devrimleri kolaylaştırmak olarak görülebilir.

PSİKOTERAPİ SÜRECİ

Psikoterapi ve değişime ilişkin yukarıda sözü edilen epistemolojik modeli kullanarak psikoterapi sürecinin fenomenolojisi incelenebilir. Psikoterapötik ilişki bağlamında, hastanın kendisi, başkaları ve çevreye ilişkin bir çok uyumsuz paradigması sorgulanmaya başlar. Bu sorgulama elbette-bilişsel psikoterapinin "bilişsel yeniden yapılandırma" dediği durumda olduğu gibi-hastanın düşüncelerinin sorgulanması ve başka düşünceleri kabullenmeye yönlendirilmesi anlamında salt bilişsel bir sorgulama değildir. Gerçekten de, Yesavage'nin işaret ettiği gibi, bilişsel psikoterapi inanç, duygu ve algının epistemolojisini hesaba katmakta yetersiz kalmakla, insan yaşantısının bu alanları arasındaki ilişkiler üzerine safdil varsayımlarda bulunur ve böylece kendi sınırlarını(çizmeyi) aşar.

Fenomenolojik olarak psikoterapi süreci bilişsel olmaktan çok yaşantısaldır. Hastanın başkalarıyla alışılmış ilişki kurma biçimleri ve -içinde yerleşen başkalarıyla ilişki içinde- kendine bakma yöntemleri terapötik ilişkide yeniden yaratılır. Hasta terapistini geçmişte ve bugün başkalarını yaşadığıyla aynı tarzda yaşar, ama daha önemlisi daha önce hiç yaşamamış olduğu gibi de yaşar.

Aynı şekilde, terapistle ilişkisi içinde kendini alıştığı yollarla, aynı zamanda da daha önce hiç hissetmediği şekilde yaşar. Böylece hasta terapinin destekleyici çerçevesi içinde kendisi ve başkalarıyla ilişkisi üzerine bir belirsizliğe atılır. Bu belirsizlik hasta için(depresyona ya da psikoza girmek ya da terapiye başka olumsuz tepkiler göstermek gibi) olumsuz sonuçlar oluşturacak kadar güçlü olabilir. Bu yüzden belirsizlik psikoterapötik değişim için esas olmakla birlikte, pozitif olduğu kadar negatif paradigmatik değişime de yol açabildiği için, yeterli değildir.

Psikoterapinin görevi, o halde, hastanın daha önceki pardigmalarından daha çok işe yarayan paradigmatik sıçramaları kolaylaştırmaktır. Pozitif

değişmenin kolaylaştırılmasında esas olan "düzeltici duygusal yaşantı" terapistin yorumlama becerisinden çok. hasta ile terapist arasındaki ilişkinin niteliğinin bir sonucudur.

Psikoanalitik yönelimli psikoterapide hastanın önceki ilişkiler ışığında terapisti yaşaması, aktarım modeli içinde anlaşılır. Aktarım gelişiminin, bunun terapideki ve yorumlanmasındaki çeşitli özelliklerinin psıkoanalitik yönelimli psikoterapi için esas olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, fenomenolojik yönelimli psikoterapide hastanın terapiste yönelik duygularının anlamına ilişkin varsayımlarda bulunması zorunlu değildir; tersine, bu duygular hastanın hisleri, düşünceleri ve inançlarının kökeni ve anlamı üzerine önceden belli bir düşünceden mümkün olduğunca özgür olmasını sağlayacak şekilde, oldukları gibi, incelenirler. Bu yüzden, fenomenolojik yönelimli terapist önceden kabullenmiş herhangi bir düşünceyi hastanın yaşantılarına ilişkin ham verilere bağlamaktan kaçınacaktır. Bu, terapistin, belirsizliği kadar acılarında da "hasta nerede ise orada olmasına" izin verir. Terapisti kendisiyle birlikte olarak yaşadığı için, adım adım belirsizliğe girme korkusu (psikoanalitik yönelimli psikoterapide "direnç") uyum sağlayıcı olmayabilecekken, belirsizliği kavrama eğilimine dönüşerek engellenir.

Bu, psikoterapinin temel unsurları sorununu ortaya çıkarır. Psikoanalitik yönelimli terapistlerin iyi bildiği gibi, direnç her zaman öyle bir şekilde işler ki, hastanın onlarla kendisini ve dünyayı anladığı paradigmaları sadece sorguladıkları ve seçenekler sunulduğu için bırakması pek olası değildir.

Psikoterapi süreci, terapıstin, hastanın paradigmalarını en gerçek anlamında kavramasını, gerçekten onların içine girmesini gerektirir. Empatik anlayış sadece hastanın kendisini nasıl hissettiğine ilişkin bilgiden çok, hastanın ne hissettiğini gerçekten hissetme yeteneği demektir. Hastanın kendisi olarak nasıl bir şey olduğunu bir başka şekilde anlama ya da anlamaya çalışma ve onun dünya görünüşünü hissetme yaşantısı paradoksik olarak bu dünya görüşünün sorgulanmasını ve farklı yaşantılama yollarının ortaya çıkmasını sağlar. Terapistin kendisini empatik bir şekilde anladığını görerek ona bağlanması, hastanın bilmediği sulara girmenin belirsizliğine katlanmasını sağlayan sağlam bir güvence oluşturur.

Bu yüzden, Carl Rogers'in tanımladığı psikoterapötik değişim için gerek ve yeter şartlardan olan, terapistin hastanın dünyasına girme ve onun bulunduğu yerde olma çabası, merkezi bir konum işgal eder. Aynı şekilde, psikoanalitik kökenli psikoterapi okulları içinde terapist-hasta ilişkisinin niteliği, özellikle de empatik anlayışın rolü üzerine bugün daha çok vurgu yapılmaktadır. Bu yalnızca Heinz Kohut'un yazılarında değil, Ian Suttie, D. Winnicott, W. R. D. Fairbairn ve Kohut'un self psikolojisinin büyük bölümünü önceden ortaya koyan) Harry Guntrip'in görüşlerinde de görülebilir.

Bu noktada Kohut'çu psikolojide psikopatolojinin oluşmasında merkezi öğenin insan organizmasının gelişim seyrinde önemli başkalarından empatik anlayış görme yetersizliği olarak anlaşıldığına dikkati çekmeye değer. Burada özetlenen epistemolojik model içinde bunu söylemenin bir başka yolu dışsal onaylama ve olumlamanın -özellikle de büyük paradigmatik geçiş zamanlarında- değişimin doğrultusunu etkileyebilmesidir. Gelişmekte olan insan yavrusunun uyum sağlayıcı paradigmatik değişimle birlikte ilerlemesini sağlayan, önemli başkalarından gelen empatik çelişkinin rolü bu model için daha elverişlidir. Bu model psikoterapi süreci bir empatik çelişki süreci olarak görülebilir.

O halde psikoterapide değişimin sırrı, hastanın kendini farklı tarzda yaşamaya başladığı bir süreç şeklinde anlaşılabilir; bu süreçte kendine ve başkalarına ilişkin daha önceki yaşantılarını artık savunamaz ya da reddeder. Yeni yaşantının kendisi, hastanın terapistini yaşamasıyla ve aynı düzeyde önemli olarak bu terapistin onu nasıl yaşadığına ilişkin deneyimini yaşamasıyla mümkün hale gelir. Bu son durum, bir başka önemli fenomenolojik sorun doğurur. Dünyanın doğası ve insan varoluşunun doğası üzerine sabit paradigmalara göre çalışan elbette sadece hasta değildir. Gerçekte terapistin paradigmaları, tam da terapistin elinin altında zengin ve her şeyi kapsayan bir metapsikoloji bulunabileceğinden, muhtemelen aynı oranda sabit ve belki de daha esnektirler. Aslında terapötik karşılamanın düşüncelerin despotluğuyla kirlenmesi, insan davranışlarının doğası ve anlamına ilişkin kesinlik iddiasında bulunan çeşitli psikoterapi okullarının karmaşık metapsikolojisinden başka hiçbir yerde bundan daha iyi gösterilemez.

İster Freud'cu, isterse Jung'cu, Klein'ci vb. olsun, psikoloji ve psikopatoloji üzerine düşünce okullarının giderek çoğalması, Kuhn'cu anlamda paradigmaların düşünmeyi nasıl egemenliği altına aldığının iyi bir örneğidir. Analitik eğilimli terapistler bir çok açıdan fenomenolojik olarak en dezavantajlı olanlarıdır, çünkü kuramın zenginliği bir yana, kendi eğitim analizlerinde kurama ilişkin duygusal bir deneyim de yaşarlar ve bu durum paradigmayı özellikle çelişkin verilere karşı dirençli kılar. Psikoanalitik kuramın o muazzam güzelliği, büyük çekiciliği ve gerçekten de zorlayıcı özelliği, yani geniş kapsamlı açıklama gücü kesinlikle onun en büyük yetersizliğidir. Bilinçdışı ya da insan davranışları (ve bunları yöneten sözde yasalar) konusunda evrensel bilgi iddiasında bulunan her şeyi kapsayıcı kuramlar için de aynı şey söylenebilir.

ANLAMLI BAĞLANTILAR: KAVRAMA MI YOKSA AÇIKLAMA MI?

Burada ö[illegible]nen fenomenolojik yaklaşımın eleştirisi, kendi kendisiyle çeliş-

mesidir. Çünkü bunun zihnin temel bir özelliği olduğunu savunurken, verileri entelektüel olarak kavrama çabasını ortadan kaldırmaya çalışır. Bu anlamda fenomenoloji anti-entelektüel olmakla suçlanabilir, çünkü varsayımları ne bireysel hastanın psikopatolojisinin genetik olarak anlaşılmasına, ne de bireye olduğu gibi gruplara ya da sınıflara da uygulanabilcek bir hipotez üretmeye izin verir. Bireysel hastanın kendine özgü yaşantısını ve varoluşunu anlamak yanında, bireyin ötesine geçebilen hipotezler üretmek ve sınamaktan da psikopatolojinin görevidir.

Jaspers'in bu soruna yaklaşımı psikolojik olaylar ile yaşantılar arasında bağlantılar kurmanın iki tarzı bulunduğunu ortaya koymaktır. Açıklayıcı tarz fiziksel bilimlerin paradigması içinde savunulan doğrusal nedensellik anlayışla, fiziksel bilimlerin yöntemidir. Reserpin'in beyin içi dopamin hücrelerini boşaltarak depresyona neden olduğu önermesi, fiziksel bilim paradigması içinde sınanabilen açıklayıcı bir önermedir. Jaspers bu tür açıklayıcı bağlantıların ruhsal olayları ilişkilendiren çıkarım kurallarına aktarılmayacağını savunur. Jaspers'e göre açıklayıcı bağlantılar sağlayacak; düşüncelerin, duyguların gelişimini ve insan davranışlarının karmaşıklığını yöneten genel bir kural hiçbir zaman olmaz.

Bu, hiçbir bağlantı kurulamayacağı ve psikopatolojiye ilişkin hiçbir genetik anlayışın mümkün olmadığı anlamına mı gelir? Jaspers psikopatolojik olayları bağlamak için alternatif bir yöntem önerir ve buna "anlamlı bağlantılar psikoloji" ya da "anlayış psikolojisi" adını verir. Terapide ya da bir görüşmede bize sunulan veriler üzerine ampirik içe-bakış yeteneğimizi kullanarak hastanın yaşam deneyiminin çeşitli yönleri ile mevcut sorunları arasında anlamlı bağlantılar kurmak mümkündür. Bu yöntem hastanın sorunlarının genel olarak uygulanabileceği bir açıklama sağlamaz, ama birey olarak hastanın anlaşılmasını sağlar.

Karısının ölümü değersizlik ve terkedilme duygularıyla birlikte ağır bir depresyona giren bir adamı ele alarak kavrama sürecini açıklayabiliriz. Eğer aynı hastanın dört yaşındayken annesini ölümle yitirdiğini öğrenirsek, adamın şu andaki depresyonunu erken bir yaşta anne kaybı yaşamasıyla ilişkili olduğunu -empatiyle- anlayabiliriz. Bu anlayış tamamen empatiktir. İnsani bağlanma ve kayıp üzerine genel bir kuramdan çok, hastayı yaşamamıza ve empatik içe-bakışımıza dayanır. Açıklayıcı tarzda erken dönemdeki ve daha sonraki kayıplar arasındaki ilişki üzerine genel, uygulanabilir bir kurama varamayız, oysa empatik anlayış yöntemi sınanabilir bir varsayım üretir. Bu nedenle, Jaspers'in anlamlı bağlantılar psikolojisi hastanın yaşam öyküsündeki psikolojik verileri anlamlandırmamızı sağlar. Avantajı, "anlamlandırma"nın her şeyi kapsayan kuramsal bir açıklayıcı sistemden çok, bireysel hastayla empatik ilişkiden çıkmasıdır.

SONUÇ

Bu makalenin içeriği, eğer terapist hastayla karşılaştığında "dünyayı parantez içine" ya da "kuramı parantez içine" alabilirse, hastada paradigmatik değişmenin yaratıcı bir şekilde kolaylaştırılmasının mümkün olmasıdır. Bu Husserl'ci yaklaşım hastanın oluşuna ve varoluşuna yönelik fenomenolojik bir anlayışa kapıyı açar. Hastanın kendisini farklı bir şekilde yaşamasını ve böylece değişiklikler yapmasını sağlayan psikoterapinin düzeltici duygusal yaşantısı, terapistin, önyargılı ideolojik kavramları bir yana koyarak hastanın içine girme, onun olduğu yerde olma ve gerçekten onun paradigmasını paylaşma düzeyine bağlıdır.

Bu yalnızca açıklayıcı kuramın koruyuculuğundan geçici olarak vazgeçmeyi değil, hastanın yaşantısına ve terapistin kendi yaşantısına yönelik olarak (psikoterapinin ham verilerinin ortaya çıkmasına izin veren) bir zihinsel tutum gerektirir. Psikoterapi o zaman bir başkasıyla ilişki içinde hastanın kendisini farklı biçimde yaşantılamaya başladığı bir süreç haline gelir. Bu şekilde onun kendinden nefret ve yabancılaşma paradigmaları, başkalarını uzak ya da tehdit edici bulması, onu anlamaya çalışan başkasını yaşantılamasıyla sarsılır. Yalnızca yeniden yaşantılamak değil, "hata" yaşantısı da değişime yol açar.

ÖZET

Husserl'in araştırmayı bütün önyargılı düşüncelerden ve varsayımlardan kurtarmaya yönelik fenomenolojik yönteminin psikiyatriye dair sonuçları da vardır. Bu yaklaşım ile serbest çağrışım arasında benzerlikler bulmakla birlikte, psikoanalizin bilgisini oluşturan zengin metapsikolojik kuram fenomenolojik kavrayışı engeller. Fenomenoloji, varoluşçu psikoterapi denen şeyden de ayrıdır.

Psikopatoloji durumların ve psikoterapötik değişimin fenomenolojisi, epistemolojik olarak anlaşılabilir. Kuhn'un bilimsel devrimlere ilişkin paradigmatik kuramı ve Piaget'in gelişimsel şemalara ilişkin açıklamaları aynıdır. Popper'in daha önce doğru olduğuna inanılan şeylerin reddiyle bilginin ilerlediğine ilişkin formülasyonu Kuhn'u ve Piaget'i tamamlar.

Psikoterapötik değişimde de benzer bir süreç ortaya çıkar. Terapide hasta yeniden yaşantılar, ama daha önemlisi, kendini ve başkalarını yaşantılamaya ilişkin daha önceki paragmatik yöntemleri terapötik ilişkinin niteliğiyle sarsıntıya uğrar. Bu süreci kolaylaştırmak için terapistin açıklayıcı ideolojiyi bir yana koyması ve hastanın iç dünyasını fenomenolojik olarak kavramaya çalışması gerekir.

F.T. VARGHESE
Türkçesi: HAKAN ATALAY

dönüyordum ruhum da rüzgârda birikiyordu bu hızla serpintiler uzaklaşıyordu, ben de kendimi serpiyordum dizlerime kadar yükselmişti serpinti. Dizlerimi geçince ben ölecektim bir sandal gördü yoruldu bunu, dağıttım serpintileri koynumdan bir kitap çıkardım hemen, içinde birkaç kitap, tutku kaderi görme, değiştirme yetisi bır de su nedensiz ansızın sevdim suyu ve anladım nasıl acı çeker susuz anafor nasıl da dıbe doğru eşeler yeri en dibe ve orada yıldızlarla karşılaştığında neden şaşırmaz böyle basitti işte. gördüğüm soylu zaman ağaçsa kendiliğinden soyludur bulunduğu yerdedir orada olur karışır o da rüzgara dönüyordum taşda benimle dönüyordu ben de taşımın içindeydim her şey serpiliyordu dönerek.

Beyoğlundayım bana para getirecek birini bekliyorum bir şiir akşamı var burada biri şiir okuyor bütün masalar kalabalık hepsini tanıyorum bir yerlerden tanımadığım bazıları tanıdıklarımın masasında oturuyor karşıma her kim çıkarsa çıksın hangi şehırden bana ondan bahsedenler oluyor her şey eskiyor ve yenileniyor yenilenmesi eskiden olduğundan sözgelimi açıyorsun avcunu kapatıyorsun avcun yoksa yeniden açıyorsun avcunu avcun yok ben yalnız oturuyorum bir masada onlardan olmadığım hep biliniyor ne yaparsam yapayım bu hiç değişmiyor kendime özgü tuhaf kurallarım hiç bitmiyor aşkım var benim

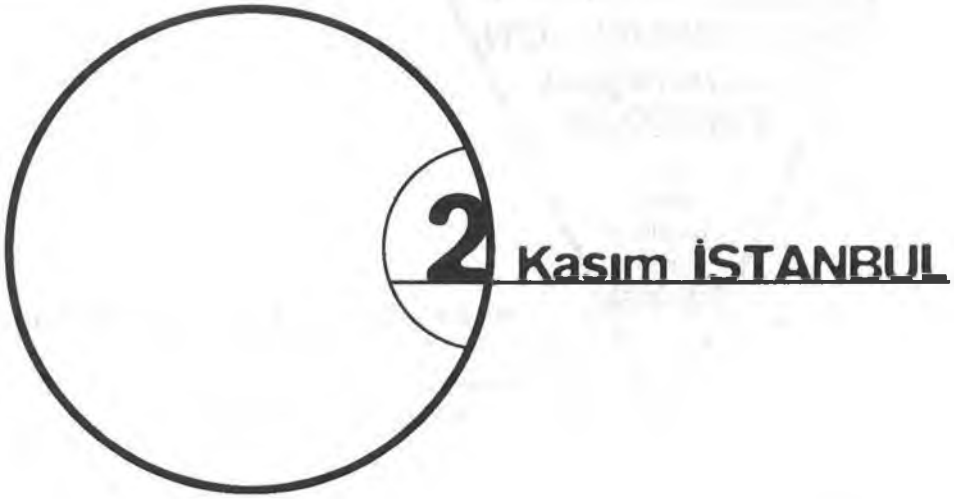

aşkım bitmiyor ne var ki benzemiyor hiçbir aşka bir imkânsızlaştırma kurgusu olarak var ve imkan dahilinde olana yer yok ama birşey var orada göklerin yaklaşarak hızla zamanı yok ettiği aklı, yokettiği birşey var ve mümkün zor çok zor kolay çok kolay birşey var orada sonsuza hür bir irade olan kanatlı olan hem geçmişte hem gelecekte olabilen. sonra hiçbir şey ama hiçbir şey söylemiş olmuyorum, asıl söyleyeceklerimden, bir tek anın trilyonda birinde söylemiş oluyorum, her neyse, söylüyorum da, söylemiyorum da varım da yoğum da; bitiyor Amerika

kağıdı çevirdim, böyle gereksiz söylemelere raslanır edebiyat kitaplarında böyle gereksiz söylemeler çok güzeldir cinayet romanlarında. Kendimi gizlememe gerek yok yarım kalmış cinayet romanı olduğumdan ben baştan gizliyim.

mikrofona beni çağırdılar ikinci kez düzenleyen çocuk çok heyecanlanıyor bütün bunlardan sanki hayatını katıyor gibi bunlara onun için ikinci kezinde mikrofona çıktım masada bulunan kitaplar arasında kötü (yani) bir Attila İlhan şiiri okudum kötü olduğunu söyledim birden söylememem gerekirmiş çünkü başka bazıları da başka nedenlerle yargıma katıldılar benim söylediğim anlaşılmadı. Beklediğim arkadaş geldi gözlerinde sevgi dolu bir ışıltıyla öptü beni Aferin ona.

SERDAR KOÇAK
BAHAR 1994

ABD'de kanuni yetkisi olmadan kendi fikrine göre zorla düzen sağlamaya uğraşan kimse. ABD'de asayiş temin amacıyla kurulan kanun dışı örgüte de "Vigilance Committe" deniyor.)

Çağdaş psikolojinin anababa, öğretmen, liderlere önerilen iletişim grup çalışmalarında "etkinlik eğitimi" giderek önemli bir yere sahip olmaktadır.

Çoğunlukla şehirlerde olmak üzere şiddet, saldırganlık ve tecavüze yönelik suçlardaki artış bir başka alanda da etkinlik eğitimine acil gereksinim olduğu-

Dr. Michael F. Shaughnessy
Eastern New Mexico University

* (İngilizce aslı V.E.T. :
Vigilante Effectiveness Trainning- Vigilante;

nu göstermektedir. Etkin Asayiş Gönüllüsü Eğitimi (E.A.G.E) adı verilen bu eğitim için; aşağıdaki makale bir model önermekte ve psikolojinin bu yeni ve gelişmekte olan alanı için ileri araştırmalara yönelik görüşler sunmaktadır.

Data'nın (1985) konuyla ilgili son araştırmalarına göre, Amerika'da şehirlerde karşılaşılan şiddet suçları epidemi (salgın) halini almıştır. Tecavüze uğrayan, soyulan, öldürülen insan sayısı arttıkça bireyler kendilerini koru-

makla görevli polislerin yoğun suç dalgasına karşı yeterince etkili olmadığını görmüşlerdir. Şehirliler suç tehdidi altında yaşadıkça kendilerini sürekli bir korku, endişe, gerginlik, dehşet, çaresizlik, umutsuzluk, keder ve mutsuzluk hali içinde hissetmekteler. Bu durumun üstesinden gelmek için hemen akla gelen Amerika'daki şehirlilerin bu suçlara ve maddi hasarlara karşı kendi kendilerini korumaya muktedir birer birey olmalarını sağlayacak dönüşüm taktiklerinin geliştirilmesidir. Goetz (1985) ve Gordon'un (1970, 1974, 1977) konuyla ilişkin önceki çalışmalarının ışığında yazar bu makalede Etkin Asayiş Gönüllüsü Eğitimi (E.A.G.E) için bir model önermektedir.

Etkin Asayiş Gönüllüsü Eğitimi (E.A.G.E) 'nin Temel Bileşenleri:

Kişilik Özellikleri

Başarılı bir asayiş gönüllüsünün eğitime alınması için belli kişilik özelliklerine sahip olması gerekir. Her ne kadar eğitim sırasında öç almaya yönelik bir yapı geliştirilebilirse de, gönüllüde baştan hukuk sistemine inançsızlık ve adaletsizlik duygusunun var olması zorunludur. Avukatları hor görme, yüreği kan ağlayan liberal yargıçlara karşı olumsuz tavır, bir asayış gönüllüsü için temel özelliklerdir. Başarının anahtarından biri de anında harekete geçebilme eğiliminin kişide doğal olarak bulunmasıdır. Bu özelliklere sahip bir gönüllü adayı ilk eğitim dersine silah, bıçak, gözyaşı bombası ve el bombası ile gibi teçhizatıyla donanmış olarak gelir.

Standart Silah Dağıtımı

Etkin Asayiş Gönüllüsü Eğitimi (E.A.G.E)'nin bileşenlerinden biri silahlanmadır. İşaretsiz silah alınması, Smith ve Wesson veya 357 Magnum tipi silahların doldurulmasının ve ateşlenmesinin öğretilmesi eğitimin önemli bir kısmıdır.

Tecavüzcüler daha çok "penetrasyon" ile ilgilendiklerinden iyi asayiş gönüllüsü olmaya çok elverişlidirler. Standart yayın yapan şehir radyosu bantları asayiş gönüllülerinin vazgeçemeyeceği araçlardır. Çünkü polis kanallarını dinleyerek suçlularla olan iletişimi arttırma sanşı verirler.

Savaş Üniforması

Asayiş gönüllüsünün gardrobu ihmal edilmemelidir. 1975 Molloy'un da dikkati çektiği gibi, insanlar "başarmak için giymelidir." Korunma için kurşun geçirmez giysiler seçilmelidir. Clint Eastwood ve Charles BrOnson örnek alınarak güneş gözlükleri takılabilir. Yere düşen soyguncuları, punk'ları, ahlaksızları ve tecavüzcüleri tekmelemek için çelik uçlu ayakkabılar giyilebilir.

Temel Eğitim ve Saha Egzersizleri

Büyük şehirlerdeki geniş caddeler Etkin Asayiş Gönüllüsü Eğitimi'nin denenebilmesi için doğal eğitim alanlarıdır. Eğitime alınan gönüllü bir arabayla trafiğin yoğun olduğu bir yere gönderilir ve dönüş sinyali verme alışkanlığı olmayan bir başka sürücü tarafından biçilmeyi beklemesi istenebilir. Taciz eden arabanın benzin deposu hedeflenerek ateş açılabilir ve arabanın klaksonuna sonuna kadar basılarak negatif pekiştirme yoluyla uygun davranış biçimi öğretilebilir. Öğrenildiği konusunda umutsuzluğa düşülmez.

Kuşkusuz fiziksel eğitim sert ve yorucudur. Kan basıncı yükselmesi, endişe ve gerilimin üstesinden gelinebilmesi için biyolojik geri-beslemeden yaralanılır.

Çünkü tüm bu parametreler kontrol edilmezse, kararsız "tetik parmak" durumuna yol açabilir. Çömez gönüllülerde herhangi bir süperego çelişkisine yer bırakmamak için duyarsızlaştırma (Desensitizasyon) yöntemi kul-

lanılır. Bilişim eğitimi uygulanarak gönüllülerin kendilerini soyan kişileri tutukladıklarında onların hangi kökenden geldiklerini anlamaları sağlanır. Bu sayede "uçma veya kaçma" fenomenine karşı içgörü kazanılır. Ayrıca gönüllünün iletişim becerileri artırılır ki, elinde kanlı bıçak veya dumanı tüten bir silah olduğunda bile yakaladığı kişiye "suçu kanıtlanana kadar suçsuz" muamelesi yapabilme ruhunu taşısın.

Gönüllü için sözel değişim stratejileri için tipik bir başlangıçlar şöyle olabilir: "Ne düşündüğünü biliyorum, serseri" "Hadi gel- Günümü şenlendir" ya da görevi başında olmayan polise söylenmek üzere "Sorgu-sual yok" ve "Herkes sınırını bilmeli" gibi cümleler kullanılabilir. Bu cümlecikler gönüllü grubu terapi toplantılarına giriş için gizli şifreler olarak da iş görebilir. Gönüllülerden bazıları, ne de olsa kitlesel suç tezgahları konusundaki alışılmış görüşlerin de bu tip toplantılarda tartışılmasını isteyebilir.

Gönüllü gerektiğinde kurbanın üstüne yerleştirebileceği bir miktar yasak ilacı her zaman yanında bulundurmalıdır.

Eroin, kokain, "melek tozu", marijuana ve LSD tek veya kombine halde kurbanın üstünde plante edebilecek mükemmel ilaçlardır.

Polisler her zaman katillere psikolojik bir profil yakıştırır. Bu önyargı doğrultusunda yanlış da olsa beklenen bir katil profili çizmek için, gönüllü istenmeyen bir şeyi "cerrahi kesi" yöntemiyle giderdiğinde ardında yanıltıcı bir delil bırakmayı unutmamalıdır. Janov'un 1975'de yazdığı Birinci Çığlık ya da Değişik Ahlaksızlıklar Dergisi'nin herhangi bir sayısı dava konusu olacak olayın gerçekleştiği yerde bırakılarak, adli makamlar şaşırtılabilir.

Görsel olarak şablon suçluların tanınabilmesi Asayiş Gönüllüsü Eğitimi'nin önemli parçalarından biridir. Eğitim sürecinde gönüllü sokaklardaki soyguncuları hemen tanımayı ve şehrin pis varoşlarında punk'ları ve serserileri açığa çıkarmayı öğrenir. Siyah deri ceket, sustalı bıçak, siyah dik yakalı kazak baştan kaybedilmesi göze alınmış eşantiyonlardır. Eğitimin ileri aşamalarında tam bir asayiş gönüllüsü basit bir göz teması ile kanun kaçaklarını enseleyebilecek denli yetkinleşmelidir.

Geceleri parklarda yapılan yürüyüşler sadece temiz hava alınmasını sağlamakla kalmaz, basit hukuki teknikler sayesinde salıverilmiş katillerle ya da henüz kefaletle serbest bırakılmış canilerle yeni dostluklar kurabilme şansı verir. Eğitim sırasında parkların bulunması ve sık sık uğranması gereken parklarla ilgili bilgiler verilir. Bir davranış haritası oluşturulabilmesi normal ve farklı kalıplar öğretilir. Örneğin Kalıp A, karşı cinsten biriymiş gibi giyinilmesini gerektirir. Kalıp B ise, üç parçalı bir giysi giyilmesini gerektirir. Bu sayede soyguncunun "Ya paranı ya canını" şeklindeki yaklaşımı garanti edilir. Kuşkusuz bu kalıpların hiçbirine girmeden normal koşullarda da aynı etkiyi yaratabilmek yine eğitimde kabul görür.

Gönüllülerin eğitimi sırasında yapılan toplantılarda gönüllülerin sahip olduğu bütün haklar titizlikle gözden geçirilir. Bu haklar arasında bir yurttaşı tutuklamak, beyzbol maçı seyretmeye elde bir beyzbol sopasıyla gitmek sayılabilir.

Sağ kalmayı kolaylaştırmak için öğretilen becerilerden bir diğeri de seyahat etme becerisidir. Bizim yetiştirdiğimiz Adalet Savaşçıları geceleri metro ile yolculuk etmeyi, Greyhound veya Trailway otobüslerine binip sağ kalabilmeyi, Chicago ve Detroit gibi büyük şehirlerde karşıdan karşıya geçebilmeyi (fink atabilmeyi) öğrenirler.

Otobüs terminallerini tanıma ve bu terminallerin tuvaletlerinde dönen dolapların öğrenimi yine Asayiş Gönüllüsü Eğitim programının ayrı bir parçasıdır ve başka bir makalede daha ayrıntılı biçimde anlatılabilir.

Gönüllü eylemlerine uygun mekanların belirlenmesi de eğitim programının yine vazgeçilmez bölümlerinden biridir.

Seven-eleven dükkanları, 24 saat non-stop servis veren marketler ve sürekli açık olan benzin istasyonları

teker teker incelenir ve eylem yapmaya elverişli mekanlar saptanır.

Gönüllüler, kanunu resmi olarak temsil eden memurlar tarafından herhangi bir tutuklama hadisesinde yaşayabilecekleri stresle başa çıkabilme konusunda da eğitilir. Stresle aşılama programı gönüllüleri polislerin işkence altında yapacakları sorgulamalara karşı hazırlamaya yöneliktir. Bu koşullarda karşılaşabilecek ahlaksız hücre arkadaşlarıyla ya da fare, haşarat gibi kötü hijyenden kaynaklanan diğer canlılarla başa çıkma yolları öğretilir. Gözaltı süresi içinde davaya itiraz etme pazarlığının nasıl yapıldığı belletilir. Avukatlarla film, t.v., kitap ve dizilerle ilgili telifler konusunda nasıl pazarlık yapılması gerektiğinin öğretilmesi de eğitim de sunulan diğer önemli servislerdir.

"Akli dengesi yerinde olmadığı için suç işlemiş" ve dolayısıyla masum hükmü elde edebilmek için en yeni DSM (Diagnostik and Statitical Manual Mental Disorders) klasifikasyonları konusunda eğitim de verilir. Bu sayede gönüllü akıl hastası taklidi yaparak -her üç boyutta da desoriente davranabilir, künt bir duygulanım sergileyebilir ve organisiteyi düşündürecek semptomları oynayabilir.

Eğitim en son bölümü ise başka kişileri de gönüllü olmaya ikna etme becerisini geliştirmeye yöneliktir. Bu eğitimden geçen her bir asayiş gönüllüsü başkalarını da yeni beceriler kazanmaya ve gönüllülük keyfini yaşamaya teşvik etmelidir. Liberal demokratlara ve Yupilere uygun özel programlar da servise dahil edilebilir.

İleri Eğitim

Gelecekte Asayiş Gönüllüsü Eğitimi, Hare Krishna şarkıcıları, seyyar satıcılar, sokak palyaçoları ve mim sanatçıları gibi toplumdaki diğer hoşnutsuzluk kaynağı olabilecek sorunlu gruplara karşı özel programlar geliştirecektir. Karate, judo, diğer dövüş sanatları konusunda geliştirilecek eğitim, gönüllülerin işlerini toplumda hoşgörülmeyen silahlara gerek duymaksızın hızlı, temiz ve etkili biçimde görmelerini sağlayacaktır.

Neticede ABD'deki büyük şehirlerin çoğunda arka arkaya Asayiş Gönüllüsü Eğitim merkezleri açılmaya başlayacaktır. Bu merkezlerde bir Howard Johnson's nasıl Amerika'nın simgesiyse o kadar Amerikanlaşacaktır. "Asayiş Gönüllüsü Eğitimi" tıpkı I.B.M., C.I.A. ve F.B.I. gibi Amerikan tarihi ile ilgili yıllıklarda yer almaya başlayacaktır. Ülkenin dört yanında gönüllü olma taktikleri ve teknikleri konusunda öğretici filmler gösterilmeye, workshop'lar yapılmaya başlanacaktır. Bir "Gönüllük Dergisi" en kısa zamanda basılacaktır.

İleriye Yönelik Araştırmalar

Asayiş Gönüllüsü Eğitimi'nin etkinliği konusunda ampirik araştırmalar henüz dokümante edilmemiştir. Etkin bir asayiş gönüllüsünün kişilik özelliklerinin incelenmesi ve eğitimde kullanılan değişik yöntemlerin sistemik biçimde araştırılması gerekmektedir. Eğitimin etkinliğini etki yapabilecek bütün değişkenlerin hassas biçimde ayırt edilebilmesi için meta-analizi yapılmalı ve çok değişkenlilik işlemleri uygulanmalıdır.

Özetle Etkin Asayiş Gönüllüsü Eğitim (EAGE) programı da tıpkı Etkin Anababa Eğitim programı (EAE), Etkin Öğretmen Eğitim Programı (EÖE) ve Etkin Lider Eğitim Programı (ELE) gibi ayrıntılı bir metodolojik incelemeden geçirilmeli, istatistiksel ve deneysel olarak analiz edilmelidir. Bu araştırmanın yakın gelecekte yapılması umut edilmektedir. Profesyonel etik komitelerin gönüllülük ile ilgili tutarlı bir yaklaşım göstermelerinin artık zamanı gelmiştir.

Michael F. SHAUQHNESSY

Journal of Polymorphous Perversity'den çeviren : İlknur Birsel

Güneş ateşten elbisesiyle denize düştü az önce.

-Şimdi?

-Şimdi gece.

Gecenin geldiğini hisseden insanlar onu üzerine ışık tutarak uzaklaştırabileceklerini sandılar. Yanıldılar. Gece bütün ışıkların iki adım gerisinde. Kıpırdamıyor. Orada öylece duruyor ve kendisine direnenlerin gözlerine uyku olarak çökmeyi bekliyor.

Hafif bir rüzgâr var. Bir yaprak yerde. Titriyor. Dalından muhtemelen eylül kopardı onu. Ve rüzgâra bıraktı.

Yıldızlar küçülerek uzaklaştılar bir sü-

redir. Gökyüzünün derinliklerindeler. Sayıları da azalmış gibi. Tanrı gökyüzünde eskisi gibi kahkaha atmıyor artık.

Yazın uzaklardan belli belirsiz duyulan köpeklerin sesleri daha yakındalar.

Havalar biraz serinledi. Yelekler çıkarıldı sandıklardan; hırkalar, yün çoraplar.

Sayfiyede eylül. İki kişi için davetsiz misafir.

Birisi siz. Altmış beş yaşındasınız. Diğeri eşiniz.

Altmış birinci yaş gününü dün gece kutladınız. En güzel elbiseler giyildi. Bahçedeydiniz.

Çardağın altında küçük bir masa, şa-

rap ve dans. Sabaha kadar uyumadınız.

Karşınızdaki evlerin içinde gece daha fazla birikmeye başladı.

Gittiler. Komşularınız.

Çocuklarının okul hazırlıkları için şehirlerine döndüler. Her gün bir balkon kapısının kilitlenişini, bir mutfak penceresinin sürgülenişini, bagajı bavullarla yüklü bir otomobilin hareket edişini izlediniz. İlk sigaranızın dumanlarının arasından.

Gittiler. Çocuklarınız.

Çoktan... Kendilerine yeni bir hayat kurmuş durumdalar. Bayramlarda arıyorlar, "İyiyiz. Bizi merak etmeyin." diyorlar. "Aman siz iyi olun da" diyorsunuz, gözleriniz buğulu.

Gittiler. Arkadaşlarınız, en yakın dostlarınız. Geri dönemeyecekleri bir yerdeler.

Şu anda bahçedeki sedirdesiniz. Her zamanki yerinizde. Yalnız.

Akşamları bu sedire oturup son sigaranızı tüttürmeyi âdet edindiniz. Sigara, günde beş tane. Kahveniz sade. Kendiniz hazırladınız.

Eşiniz içeride kitap okuyor. Ona bakmaktasınız tül perdeden dışarı sızan solgun ışıkta. Hani dalgınken yüzünü bir bulut örtmüş gibi olur ya, bilirsiniz. İşte şimdi öyle. Kitap, sarsıcı anlaşılan.

-Kolay değil. Otuz yıl mı oldu?

-Galiba.

Evlendiğiniz günü hatırladınız. Heyecanınızı... Öpüşmelerinizi... Dokunsam ağlayacaksınız. Duygularınızı eskiden olsaydı saklardınız. Eskiden böyle bir durumda yanınıza yaklaşıp:

- "Neyiniz var?" diye sorsam.

-"Yok, yok. İyiyim. Yok canım bir şeyim. Öyle biraz dalmışım işte." derdiniz. Eminim böyle demezsiniz artık.

-"Bir eşim var" dersiniz.

Kimileri birisini methetmek için "Bir eşi daha yok" derler. Ne acı!

Bahçede yalnızsınız.

Eşiniz genellikle akşam yemeğinden sonraki zamanını içeride kitap okuyarak değerlendirir.

Yerinizden güçlükle kalkıp ağır ağır pencereye doğru yürümeye başladınız. Sırtınızda üç aydır süren bir ağrı. Ayaklarınızın altında, kırılan yaprakların sesleri.

Sizi fark etmedi. Tüllerin arasından onu seyrettiniz sessizce. Geride kalan yıllara inatla direnen güzel yüzünü.....

.....Hâlâ sizi fark etmiş değil. Camı tıklattınız dikkatlice iki kez. Dönüp size baktı. O gülümseme. Hep ilk günkü gibi kaldı değil mi, hiç değişmedi bu gülümseme? Değişmedi. Hep dünyanın bütün kederini aşarak size yöneldi.

"İyi misin?" dediniz.

"İyiyim. Kitaba dalmışım" dedi.

"Dışarısı nasıl?" dedi.

"Bu gece lodosa çevirecek gibi" dediniz.

.....

.....

.....

..

"Denize kadar yürüyelim mi?" dedi, kitabını kapayıp.

"Tabii" dediniz.

Beklediniz. Geldi.

Kazağını giymiş. Lacivert olanı. Hani sizin geçen yılbaşı hediye ettiğiniz. Ağlamıştı paketi açtığında. Hatırlarsınız.

Size de hırka getirmiş. "Havalar soğudu. Üşütürsün sonra" dedi. Sözünü dinlediniz.

Evin kapısı çekildi, ardından bahçeninki.

Elini tuttunuz. Sımsıkı.

Aranızda sadece sessizliğin geçebileceği kadar bir aralık bırakarak yürümeye başladınız.

Deniz kenarındasınız.

"Seni seviyorum" dedi. "Ben de" dediniz.

Suskunluk.

Tanrı'nın şarkısını dinlemeye başladınız.

Gece. Deniz. Eylül.

FATİH ALTINÖZ

1. Ağıt yakabilmek için birilerini, bir şeyleri öldürmek zorunluluğumuz var. Öldürmek: Sahip olmanın en üst seviyesi... Yaşama el koymak, Tanrısal bir gücün sınırsız tatminliğini duyumsamak... En büyük olmak... Sonra da sızım sızım sızlanıp vicdan azabıyla kavrulmak... Tanrı'nın kendi kendini, kendi kendine cehennem haline getirmesi: Her davranış karşılığında bir ceza ya da ödül vermek... Tanrı'nın cennet ve cehennem

kavramlarıyla bir Pavlov, bizlerinse zil sesiyle salyaları akan zavallılar olduğumuz gerçeği...

Kişi öldürülünce Tanrı oldu. Sonra intihar etti. Tanrı öldü. Artık arkasından şöyle iyiydi, böyle iyiydi, şu gün şunu şunu yapmıştı, ah onu ne çok arayacağız gibi hoş sözler etmemiz gerekiyor. Bir gereklilik değil de, daha çok âdetten. Hep öyle olageldiği için, törelerimizi, âdetlerimizi yaşatmak, onlara da ağıt

yakmamak için.

Üç elemanlı bir küme oluşturuyorum: Nietzsche, Bataille ve Althusser. Nietzsche Tanrı katili olduğu için, Althusser karısını öldürdüğü için, Bataille da ölümü iletişimin bir başka adı olarak gördüğü ve hepsi de filozof olduğu için bu kümeye girmeye hak (!) kazandılar. Bizim "alnının ortasından vurulup yere serilen yaralı" ama ölmüş olması gereken "bir ayı" başlığımızla bu üç filozofu biraraya getiren de işte ölüm denilen o fani, o garip şey! Fani olmasına fani de, Tanrı'yı yaşatma adına hayatlarına ve başkalarının hayatlarına son verebilenler için hiç de fani değil aslında: Ölüp de sonsuz huzura ya da öldürüp de sonsuz huzursuzluğa kavuşturmak... Sonsuz var olabilmek için önce yok olmayı öğrenmek çelişkisi. Tabii bundan da önce var olmak, dünyaya gelmek, yaşama gelmek (!) gerçeğiyle yüz yüze kalmak gerekiyor. İşte tam bu noktada, doğumun ölümü zorunlu kılan iç güzelliğinde Bataille, ölme zorunluluğunun bizi iletişime sürüklediği ileri sürüyor. Çünkü Bataille'a göre yaşam, bizi çevreleyen sınırların keşfi, onların aşılması deneyiminden başka bir şey değil. Sınırları var eden, tamımlayan ise, işte bireyin ölümü algılaması..

2. Bir bakıma ayıyı vurup yere sermek, yani ölümü had safhada algılamak bize yaşamı, yaşamın her yanını kaplayan sınırları gösterecek. Dağların sınırlarını bulmak gibi... Dağların, doğanın, insanın, paylaşımın sınırını bulmak gibi... İşte her zirve yaşamı bir daha anlamak, doğanın, insanın bir daha içinde olmak, paylaşımın sınırsızlığını olabildiğince tatmak demek...

1.a. Oysa ölümü bilmeyen, yaşamayı nasıl bilebilir? Ya da yaşamayı bir kez tatmış biri, ölümü düşünmeden, onca kucak açmadan nasıl öbür tatlara çanak tutabilir? İşte Bataille'in da bastıra bastıra söylediği gibi, doğum ve ölüm yaşamın hem yadsıması hem de ispatıdır. Üstelik bu iki zıt "gereklilik" tabuların en büyüğünde biraraya gelirler: Seks!

2.a. Zirvelere çıkmak da çoğu böyle değil mi? Güneşle, yağmurla, fırtınayla, karla, o her dokunuşta yok etmeye ant içmişçesine sert kayalarla sarmaş dolaş bulutların yanına yükselmek değil mi? Cinsellik insanın hamurunda, insan da doğanın hamurundaysa, nasıl her cinsel deneyimde insanlığımızı duyumsuyorsak, "zirvesel" deneyimde de doğayı ve insanı duyumsamak olası değil mi? Yaşamak gerek...

1.b. Yaşamak gerek ya, yaşanılanların aktarılması, paylaşılması da başlı başına bir dert! Yani iletmek, iletişim kurmak hiç de göründüğü kadar kolay değil. Ölüm bilinci bizi istemsizce iletişime sürüklüyor olabilir, ama önemli olan hangi tarz bir iletişime sürüklediğidir. İletişim denen şeyin iki farklı dünyanın adı olduğunu vurgulamak gerekiyor yeniden: Kitle iletişimi değil söz konusu olan, felsefi, yani insan olmanın o en saf halinin kurduğu, kurması gerektiği iletişim. Birincisi bizi yozlaşmanın, sömürünün, iktidar ilişkilerinin tam ortasında yapayalnız bırakmak adına kullanılıyor çünkü nicedir. Karşıdakini nasıl etkileyeceğimiz, onu nasıl bizi dinler hale getireceğimiz, dahası, söylemek istediklerimizle onu nasıl kıskıvrak bağlayıp etkisizleştireceğimiz demek kitle iletişimi. Oysa "kitlesel iletişime" başarıyla -ki burada başarı maddi manevi paylaşı-

mın derecesiyle ölçülebilir- ulaşılması için kişilerin öncelikle felsefi iletişim denen, dediğim şeyin hiç olmazsa birazcık yakınından geçmiş olmaları gerekir. Felsefecilerin dedikleri anlaşılabilseydi, ya da bireyler biraz olsun çıkar ilişkilerinden başlarını kaldırıp onlara kulak verebilseydi, belki de bu yolla biraz daha "geriye" gidip o saf insana yakınlaşabilirdik yeniden.

Bataille yalnızca ölüm demekle kalmıyor, ölümün ve doğumun buluştuğu o noktaya geliyor durmadan: Onun iletişim kavramı çerçevesinde geliştirdiği her şey, aslında erotizm ve edebiyat arasında gidip geliyor, çok ince bir ayrımı hep koruyarak: Edebiyat kuru kuruya bir yazma, üretme işlevi değil. Derrida'nın her şeyi metne indirgeyen görüşünden de oldukça farklı Bataille'daki iletişim edebiyat ilişkisi: Yazmak ve okumak sanki birer cinsel doyum! Edebiyat, cinsel deneyin başka bir boyuttaki tekrarı (işte dünyaları edebiyat olanların, orada her şeyden ayrı bir yaşam sürenlerin, sürebilenlerin sırrı!). Böylelikle de kurduğumuz bu iletişim, iletişim kurmamıza yaradığını sandığımız tüm aletlerin (telefon vs.) oluşturduğu yapıyı bir çırpıda yerle bir ediyor.

Althusser ve Bataille'ı her ne kadar aynı kümeye soksam da, onların ayrı felsefe yollarında ilerlediklerini, ilerlemiş olduklarını, unutmamam gerekir. Bu iki koca adam Nietzsche'nin çocukları gibi görünüyorlar bana. Doğrusu Bataille düpedüz Nietzsche odaklı bir düşünür. Temelde bu açıdan Althusser'le ayrı, ama komşu kulvarlarda yer tutmuşlar. Kaldı ki, öldürmek eylemi söz konusu olduğunda, onları ayrı odalara koymak biraz abes kaçıyor. Tanrı'yı öldürmek, ölümü iletişim olarak görmek ve yaşamında en sevdiği kişiyi öldürmek gibi tanımlarla bu üç şahsiyeti betimleyince roller bir anda değişiveriyor: Nietzsche'nin çocuğu Bataille, devrim yapıp baba oluveriyor! Ne olduğunu anlayamayan Nietzsche, Althusser'le birlikte en sevdikleri, bir yandan da en çok korktukları "şeyi" öldürmek suçlamasıyla, kendini baba Bataille'ın huzurunda buluveriyor. Bataille kendisine kondurulan karşı suçlamayı ben "öldürmek" değil "ölüm" dedim diye üzerinden atmaya çabalasa da, iki asi çocuğa söz geçirebileceğini kendi de pek ummuyor. Zaten ümit etmek kavramı yok ki Bataille'da ! Post-modernizm'le Bataille arasındaki tek ortak şey olan umudu yadsıma, asi çocukları bir kez daha kendi içlerine dönmeye itiyor. Bu da zaten Bataille'ın onlara nicedir öğütlediği şey : İç deney!

2.b. Artık ayı öldü. Doruğa çıkanlar, borsa oynar gibi hesap kitap yapıp, dağı hiç duyumsamadan atlayıp amaçlarına, doruğa ulaştılar!

Kaldı ki, bu insanları lotus yiyenlerden (lotus kölelerinden) farklı kılan bazı şeylerin olması gerektiğini düşünmeden edemiyor insan. Tattıkça daha çok tatmak isteyen, istedikçe daha çok tattığının kölesi olan insanlar mı bu zirve tutkunları?

1.c. Köle olmak efendi olmaktan daha cazip aslında! Ya da olaya en azından Hegel tabanlı bir düşünceyle bakıldığında... Hegel'in köle-efendi diyalektiğindeki temel nokta bireyin (olası) tercih hakkını nasıl kullandığında yatıyor. Bildiğimiz anlamda, bize sunulan bir şeyi tercih etmek değil ama bu: Daha çok içgüdüsel diyebileceğim (a priori?) bir tercih! Yani efendi başkalarına hizmet etmektense ölümü, köleyse ölmek yerine hizmet etmeyi yeğlediği için bu konumda bulunabiliyor. Ama şu ince çizgiyi atlamamak gerek: Efendi yaptığı bu seçimle, hiçbir zaman özgür olamama gerçeğinin de altını imzalamış oluyor. Çünkü "efendilik" kölenin bu kavram altında yaşamını sür-

dürmesine bağlı. İşte efendi, efendi olabilmek için kölesine köle olan bir oyuncu!

Köle için durum daha iç açıcı oysa: Her zaman bir başkaldırma şansına, dolayısıyla tam bir özgürlüğe ulaşma şansına sahip. Kendi kendinin efendisi olmak ancak ve ancak böyle bir yolun sonunda elde edilebilir. Zavallı efendi: O hep yarım, hep biraz eksik kalmaya mahkûm...

2.c. İşte köleliğin verdiği dayanışmayla çıkılır doruklara! Rekabete girmek isteyen, efendi olmak isteyenle aynı kefeye konacağı, yani özgür olma şansını bile isteye geri çevireceği, dolayısıyla doğaya asla bütünleşemeyeceği için dışlanmaya katlanmaktan başka bir şey gelmeyecektir elinden.

Doruklara çıkmayan, oraları "düzen" adamlarının kendilerini tatmin etmek için, körlemesine çıktıkları yerler olarak gören, efendiyi hiçbir zaman bilemeyecek, kendi kendisinin efendisi olup, o en katıksız çoşkuları tatma olanağını bulamayacaktır. Lotus yiyenlerden burada ayrılır işte zirve tutkunları: Bilinçsiz bir köleliğe tâbi olmak yerine tam köleliği, yani efendiliği, yani tam paylaşımı, yani tam dayanışmayı, kısaca "insanlığı" ararlar. Bulurlar mı, ya da hepsi de bunu böyle mi algılar, bunlar ayrı sorular! Ama bilindiği gibi, bir genellemeyi çürütmek için tek bir örnek yeterlidir..

1.d. Althusser'in de bu köle-efendilikle bir alıp veremediği olduğunu ve salt bu yüzden de rüzgârına zıt giden bir uçurtma gibi iniş çıkışlar gösterdiğini düşünüyorum. Tam köle olacakken bundan vazgeçip, Helene'i köle kılmak (elbette duygusal anlamda), sonra yine bundan vazgeçip köleliğe methiye düzmek ve işte böylece her davranışına bir kulp bulmak gayreti... Yani, bir anlamda, efendiliği ve köleliği tümden yok sayma çabası... Buradan pek bir yere ulaşamamış olmalı ki, kökten bir çözüm için ölümü, öldürmeyi seçmiş (bilinçsiz de olsa!) olsun. Bu bakımdan Nietzsche'nin seçimiyle paralellik gösterse de, bir adım önde: O öldürüp Tanrı oluyor, dahası efendilik ve köleliği kendi egemenliğine alıyor, kendi dünyasına hapsediyor. Tanrı'nın ölmesi için artık yanlızca oturup kendi ölümünü beklemek kalıyor geriye. Oysa Nietzsche efendiyi öldürdüğünü sanıyor ama, bunun için önce Tanrı olması gerektiğini ancak son anda görebiliyor: "... Daha düne kadar nasıl da tek başına Tanrısız, /iki başınla şeytanla birlik, /her burnubüyüklüğün parlak Prensi!.." diye haykırması, *Dionysos Dithyrambosları*'nın en çarpıcı yeri aslında. Tek bir gerçeğin altını çiziyor bu: Öldü sanılan Tanrı'nın ölmediği, onu öldürmek için, "öldürme" yetisini elinden alıp tahtına kurulmak ve kendi ölümüyle Tanrı'yı yok etmek gerekliliğinin yakıcı gerçeğini...

3. Bataille, Althusser, Nietzsche, ölüm, öldürmek, dağlar ve alnının ortasından vurulan ayının burada biraraya gelmesinin asıl sebebi, Muttalip Özcan'ın 21. sayıdaki yazısıdır. Dağcılığı oradaki gibi duyumsamadığımdan olsa gerek, kafamda bir sürü şey peydahlandı okur okumaz. Felsefenin varoluş nedeni işte: Karşıt düşüncelerin birarada bulunabilmesi... Ben böyleyim, o öyle... Ya öteki?

Mart'96

CEM İNALTONG

Bin yılların getirdiği yükün, bu zaman içinde sunulan onbinlerce değişik uzunluktaki ve boyutlardaki yazılı, sözlü çözüm önerilerinin son, çok basit ve kısa olanla gölgelendiği, yok edildiği, hükümsüz kılındığı zamandan bu yana sadece birkaç on yıl geçmişti. Uzun zamanlar boyunca, her yeni çözüm önerisiyle karmaşıklığı ve vahşeti daha da artıp, en sonunda lanetli bir yumak haline gelen "İktidarın Kötülüğü ve Yozlaşması" sorunu bir kılıçla kesilir gibi paramparça olmuş ve artık güncelin değil de, tarih biliminin konusu olmaya doğru yavaş yavaş dönüşüyordu.

Bir Uzakdoğu ülkesinin pek adı duyulmamış bir üniversitesinde toplum bilimleri

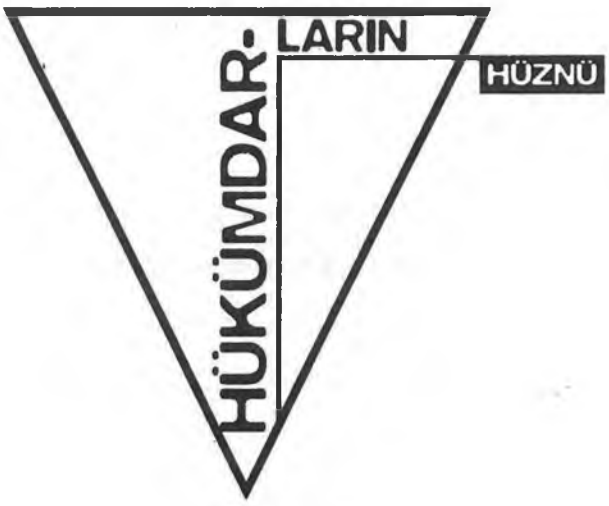

alanında öğrenim gören bir öğrenci tarafından uluslararası bilimsel bir yayın organına makale olarak gönderilen çok sıradan ve basit öneri sadece tek cümleden oluşuyordu.

"Hükümdarını düz, onu devirme." Öğrenci aslında mektubunu bir arkadaşının ismini kullanarak şaka amaçlı yazmıştı ve olayın bu boyutlara geleceğini asla bilmiyordu. Makaleyle ilgili olağanüstü gürültü ve tartışmalar kopması üzerine çok değişik politik gruplar tarafından farklı yerlere çekilen görüşün daha detaylı açıklanması için kendisinden daha boyutlu bir yazı istenen fikrin orijinal sahibi olmayan çocuk şakayı bozmadı ve önerinin teorisi ve pratiği

üzerine çok detaylı açıklamalar ve yeni açıklama vaatleri içeren onaltı sayfalık bir yazı gönderdi.

Makalesinde özetle "Her türlü ideolojik yozlaşmanın iktidarın varolan biçimi ve doğasıyla ilintili olduğu, sınırsız ya da tebaasından daha büyük bir gücü elinde tutan her türlü kurum, topluluk, kuruluş, kitle, ulus liderinin, bu gücün dinamikleri gereği uyruklarıyla baskıcı ve sömürücü bir ilişkiye girmek zorunda olduğunu ve bütün bu erk kontrolsuzluğunun eril, erkek egemen bir duyguya ve kökene dayandığı için, bunun aşılması için yapılabilecek tek etkili eylemin, hükümdarın iktidarını kırmak olduğu, ve bunun da tek yolunun, yönetenin kadın ya da erkek olsun, tebaası tarafından çok sık ve değişik şekillerde düzülmesi olduğunu" belirtiyordu.

Burada kastedilen "düzme" eylemi ruhsal ya da manevi bir sürece hiçbir şekilde işaret etmiyordu; bir mecaz değil de, tamamen ne anlaşılıyorsa, yani bir fiziksel eylem olarak akla ne geliyorsa oydu. İkinci makalenin birincisinden daha çok ses getirmesi ve ilk fikir üzerinde oluşan görüş karşıtlıklarını ortadan kaldırması üzerine fikri ilk bulan öğrenci ve onu geliştirip işleyen arkadaşı, çok kısa bir sürede beraber bir kitap yazıp kendilerinin ideolojik bir tartışma odağı değil de bir mühendislik sorunu olarak gördüklerini söyledikleri "iktidar sorununun" örnek bir hayali ülkedeki ama her ülkede olan değişik kitle ve grupları çatıları altında toplayan kurumlarda kendi önerilerinin nasıl uygulanacağını çok pratik bir şekilde, hatta resimlerle anlatarak çok karmaşık bir süreci başlattılar.

Tartışmaya bütün üniversiteler, düşünce adamları, çok değişik bölge ve katmanlardan insanlar katılarak altı ay gibi kısa bir sürede ilk uygulama prosedürü oluşturuldu ve pilot seçilen bir şehirde denemeye girişildi. Ufak tefek aksiliklere rağmen genel olarak çok olumlu sonuçlar vermesi üzerine çok hızlı bir şekilde ve kısa zamanda hemen hemen her ülkede yeni sisteme geçilmiş ve son birkaç on yıl çok keyifli ve her türlü kitle-hükmeden, hükmeden-hükmeden, kitle-kitle ilişkisi açısından verimli ve gerilimsiz bir şekilde geçmişti. Kurallar çok basitti; her türlü topluluğun, ve bunların başında bir ya da birden fazla yöneticinin bulunduğu birlik ve kurumlarda çok özel bilgisayarların yardımıyla hazırlanan listelerin sayesinde, yönetilenler sırayla yöneticilerini düzüyordu. Bir kişinin toplumun değişik bölümlerinde bir sürü birliğin üyesi olması yüzünden başta çakışma gibi sorunlar çıktıysa da, sistem zaman içinde mükemmelleşti.

Apartman yöneticisini düzme hakkınla başlayan halka, muhtarına, belediye başkanına, patronuna, amirine, parlamenter ve başbakanına kadar uzanıyor, bilgisayarların ustaca hazırladığı aylık planlar sayesinde çok büyük sorunlar çıkmadan sistem yürüyüp gidiyordu. Ölümler, kazalar programları aksatsa da, zaten önerinin öngördüğü ürün olan iyiniyet sayesinde vahim olaylar pek yaşanmıyordu. Kuşkusuz, bir ülkede çok insan olduğundan herkese normal yaşam süreleri içinde bir başbakan düzmek nasip olmayacaktı ama o akşam o saat başbakanı çok sıradan bir vatandaşın büyük ihtimalle düzdüğünü bildiğin için rahat uyuyabiliyordun. Eğer bir insan tabi o ülkenin nüfusuna da bağlı olarak mesela üçbin yıl yaşama süresine sahip olsaydı, o ülkenin en büyük yöneticisini düzme hakkına muhakkak sahip olabilecekti; yani bu tür büyük düzüşler insan o kadar uzun yaşamadığından biraz da tesadüflere bağlıydı.

Ben de sıram geldikçe çeşitli küçük birlik ve kurumlarda yöneticilerimle görüşme şansına sahip oluyordum. En yüksek kademe olarak şehrimin bir belediye meclis üyesini ziyaret etmiştim. Olay sadece etkenlik, edilgenlikten ibaret değil, fikrin arkasındaki dahice nokta bu kadar basit değildi. Kuşkusuz bunlar da vardı, cinsel edilgenlik erkin gücünü, bütünlüğünü kırıyor ve sıradanların üzerine tek parça, balyoz gibi inmesine engel oluyordu. Ama bunun ötesinde tebaasıyla her anlamda ve özellikle tensel olarak yakınlaşan hükümdar artık onları kendisinden tamamen farklı ve uzak, her anlamda tüketilmeye ve sindirilmeye hazır yabancı varlıklar olarak göremiyordu.

Doğrusu benim için hiçbir zaman ne bir iktidar, ne de onun yozlaşması gibi bir sorun olmamıştı. Şu yaygın kanı, gücün ideolojisinin tek olduğu ve ideolojilerin arasındaki farkın iktidarı ele geçirme üsluplarından başkaca birşey olmadığı da beni zerrece ilgilendirmiyordu. O zamanlar kafamı en çok meşgul eden astrofizik kabus teorilerinin de öngördüğü ve en sonunda gerçekleşen, mesela, bir dağ kütlesinde ama yumruk büyüklüğünde, çok yoğun ve ağır bir asteroidin dünyaya çarpmasıydı. Böyle bir felaketle ilgili varsayımların en eğlencelisinde olduğu gibi asteroid dünyanın bir tarafından girip diğerinden çıkmış ve uzay boşluğuna doğru uzaklaşacağı yerde, tekrar dünyanın çekim alanına kapılarak tam ilk geldiği tarafa doğru ilk deliğe yakın başka bir delik açarak yerin içinde kaybolmuş ve dünyanın çekim alanının yarattığı bu süreç sonucunda bir yoyo gibi yuvarlak dünyada delikler açarak bir eksen boyunca, iki karşıt uç arasında gidip gelerek periyodik bir devinime başlamıştı.

Kütlesi korkunç büyük ve hacmi çok küçük olduğundan olağanüstü ölçülerdeki yoğunluğunun ve ağırlığının verdiği güçle en sert yerküre tabakaları, kayalar, ma-

denler, tuzlar ve mağma arasında hızla ile yerkürenin çekirdeğini delip geçiyor ve geldiği yönün ters istikametinde dünyanın en dış kabuğunu delerek çıkıyor ve yüzeyden havaya bir miktar yükselirken rastladığı ne varsa canlı cansız parçalıyor ve tekrar çekim alanına boyun eğip, toprağın altına ve yeryüzünün taa öbür tarafına kadar uzanacak yolculuğuna bir süre sonra tekrar bu tarafa dönmek üzere başlıyordu.

Belki de tanrı şefkati yüzünden dünyayı devinimiyle eleğe çeviren bir asteroid parçasını bile yalnız bırakmak istemediğinden bir süre sonra iki tane daha hemen hemen aynı özelliklerde göktaşı da ona katılacaklardı. Tam üç tane gökcismi uzun geceler, birbirinin zıt özellikler taşıyan mevsimler boyu, yerkabuğunda çok küçük delikler açarak hayatlarımızın binbir özenle, çok uzun zamanlar boyunca, nesilden nesile aktararak kurduğumuz, bizi en çok keyiflendiren alışkanlıklarını ve ayrıntılarını zedelemeye başladılar.

Zaman zaman, çok sevdiğim arkadaşlarımı asteroidlerle aynı anda aynı yerde bulundukları için kollarını ve bacaklarını kaybetmiş olarak buluyordum, kimilerinin vücutlarını bu taşlar onlar uyurken hızla delip geçiyor ve varoluşlarında bir taraftan bakınca arkasını görebildiğin bir şeffaflık açarak uzaklaşıyorlardı. Hesaplar yapılıyor, onlara bilimsel, yerel isimler takılıyor ve kaçınılmaz şekilde kütlelerini ve hızlarını tüketen devinimleriyle, ne kadar zamanda duracakları hesaplanıyordu.

Gökcisimleri hiçbir zaman aynı delikten geçmiyor, genelde küçük açılarla, bazen de nedeni anlaşılamayan bir şekilde çok büyük yer değişiklikleriyle yana kaydıkları rotalarına devam ediyorlardı.

Diğerlerini bilmiyorum ama bu gökcisimleri sayesinde hayatın her alanında duyduğum gerilimi, diğerleriyle birlikte uygarlığı daha da geliştirmemiz için bizi eyleme yönelten itkileri keyifle yitirmiştim. Katıldığım insan gruplarında konuşurken ya da başkalarını dinlerken üç taşın o an nerede olabileceklerini düşünüyor, acaba tabanı parçalayıp biri ya da birkaçı yukarı çıkarlarsa vücutlarında tükürükle, otlar bastırarak, tıbbın en gelişmiş olanaklarıyla sağaltılamayacak yaraların kimde oluşacağını düşünüyordum. Çok trajik bir şey de değildi bu, aslında zaten soyut bir şekilde her canlı ve cansıza yerleştirilmiş olan son, işte bitti duygusunun, çevresinden daha yoğun ve çok hızlı hareket eden birkaç taş parçasıyla, ritmik bir doğum, büyüme, ölüm durağan döngüsünün her anında artık reddedilemeyecek bir biçimde somutlanabilecek olması, nesnelerin gülümseyişlerine garip bir cazibe katıyordu.

Taşların periyodları, yani diğer tarafa gidiş geliş süreleri tuhaf bir şekilde değişiklikler gösteriyordu. Bazen bu salınım bir saatte gerçekleşirken, bazı zamanlar da bilinmeyen bir nedenle günler aldığı oluyordu. Bir gün benim de yakınımda bir yerlerde ortaya çıkacaklarını bildiğimden bahçedeki, çok net bir şekilde onlardan birinin açtığı belli olan çukuru görünce şaşırmamıştım. Beni şaşırtan ise ertesi gün gördüğüm ilkinin yanında yer alan ikinci çukur oldu. Çok hafif bir açıyla yana kaymış ikinci noktanın birinciyle oluşturduğu çizgi evimi işaret ediyordu ve bu açıyla ve bu periyotla devam ederek otuzdört gün kadar sonra yaşadığım yere ulaşabilirdi. Taşları görünce zorunluluk gereği görevlilere haber verdiğimden bahçeme birkaç uzman geldi ve incelemelerde bulundu. Taşın açtığı çukurun şekline bakarak ve kuyu yüzeyi boyunca birkaç ölçüm yaparak Lems diye adlandırılan olduğuna karar verdiler ve benimle aynı sonuca ulaşarak bu koşullarda evime otuzdört gün civarında bir sürede yetişebileceğini ama çekinmememi, çünkü şimdiye kadar hiçbir taşın bu kadar uzun süre tutarlı hareket etmediğini söylediler.

O gün giderek Lems'le ilgili yayınlanmış bir kitap aldım ve çok özel cihazların yardımıyla çekilmiş fotoğraflarını uzun uzun inceledim. Üstünde iki tane oyuk vardı, onun dışında neredeyse kaba bir küre gibi koyu kırmızı siyah renklerde, çok yoğun serpiştirilmiş yaldızlarla varoluyordu. Aklıma bu oyuklardan birine bir nesnenin, mesajın yerleştirilebileceği ve diğer taraftaki bir insanın da buna ulaşabileceği fikri geldi. Gökcismi çok yüksek hızlarda hareket etmesine rağmen bu hızından da yararlanarak onun üstüne bir şey iliştirebileceğim mekanizmayı kurabildim. İlk başta önemsiz birkaç nesne gönderdim diğer tarafa; bir çakı, bir sigara, ballı ekmek. Taş geri döndüğünde ballı ekmeğin ısırıldığını ve sigaranın da yanmış olarak geldiğini görünce belki de sevimli bir oyunun başladığını anladım. Keyifle beni bir süre oyalayabilecek bir devinimi devam ettirmek için elime ne geçerse taşın oyuklarına yerleştirdiğim süreç karşı taraftan gelen yazanın cinsiyetini bilemeyeceğim bir notla kesilecekti. Kısaca şöyle deniyordu, "Büyük ihtimalle normal koşullarda birbirimize hiç ilgi duymacağımız halde garip bir iletişim imkanı bulduk diye bunu kullanmak için ilişki nesneleri uydurmamız bana saçma geliyor. Hoşçakal."

Söylenenler beni kırmadı, hiç tanımadığım birine nasıl tepki duyabilirdim! Bu iş böyle sonlanmasa bile insanlar arasındaki para dolaşımının en kolay yollarından biri olan bahislerin bir süre sonra diyalogumuzu zaten bitireceğini tahmin edemezdim.

Benim bahçemdeki gibi bir sonraki deliğin nerede açılacağının büyük ihti-

malle bilinebildiği göktaşı devinimlerinin, bedenlerini o deliğin açılması ihtimal yerde tutup hayatlarını riske ederek çok para kazanma imkanı bulan insanları çektiğini de bilmiyordum.

Bahçem her milletten, her ırktan hırslı ve her şeylerini hedefleri için kolaylıkla vermeye hazır bir sürü insanla doldu. Bu arada belirtmem gerekir ziyaret listemde bir parlamenter çıkmıştı ve onu görmek için bir geceliğine başka bir şehre gitmiştim. Birer kap kahve içip, araba yarışlarından söz ettik, ona Lems'in bahçemde olduğunu ve evime doğru ilerlediğini söyledim. Göktaşıyla çok ilgilenmiş gözükmedi, kozmik cisimlerden pek anlamadığını söyledi ve hemen görevimizi yerine getirirsek kendini daha iyi hissedeceğini, çünkü eğer izin verirsem gece boyu bir raporu tamamlamak istediğini söyledi. Kuşkusuz izin vereceğimi, çünkü onun bizler için çalıştığını belirttikten sonra işimizi hallettik. Birer sigara içtik ve ben uyudum, o ise masanın başına, işine döndü.

Bahisler ilgimi çekmişti, birkaç gün bahçemde büyük para kazanma umutlarıyla hayatlarını kaybeden insanları izledim. Eğer ertesi deliğin beklenen yerde açılmayacağına iddiaya giren insan sayısı birden fazlaysa, bütün bu kişiler kalplerini taşın topraktan fışkırması beklenen yere denk getirerek üst üste uzanıyorlardı. Tuhaf bir görüntüydü, gökcismi bazen insanların bu hassas organlarını parçalamadan bir anda şampanya patlatır gibi düzinelerce kalbi bedenlerin içinden çok ustalıkla söküyor ve havaya fırlatıyordu. Bahçemde bahse giren herkes kaybetti, çünkü taş o güne kadar en uzun zaman boyunca, tutarlı yörüngesinde dolaşarak bütün rekorlarını kırdı. Evimi havaya uçurmasına artık son delik kaldığında kimse taşın artık ne yapacağından emin olamadığından bahse girmeye cesaret edemiyordu. Toprakta çizilen taşın eve ulaşmadan fırlaması beklenen son daireden herkesin uzak durmaya çalıştığı bir anda bir adım öne çıkarak "Ben varım" dedim ve yavaşça tebeşirle çizilen halkanın üstüne yüzükoyun uzandım.

Ödediğin kadarını alırsın, çok fazla ödemeye ve iyi kazanmaya başladım, artık bir Yörünge Bahisçisi olmuştum. Lems'in ve diğer taşların peşinde yeryüzünün daha önce hiç görmediğim ve bunun içinde bir istek duymadığım bölgelerinde dolanıp duruyordum. Kendimce bir kurallar dizisine göre oynuyordum. Bir ölümsüz olmadığımı biliyor ve sonumu uzun zamanlar sonra doğal bir şekilde yaşamamı sağlayacak ilkeleri sezmeye çalışıyordum. Her beş seferde bir bana diğerlerinden çok daha fazla para kazandıracak bir oyuna giriyordum, bu fazla para bu işi uzun süre yapmamı engelleyecek bir birikintiye dönüşsün istiyordum, ama daha fazla kazandıkça bu işi bırakmamı engelleyecek her türlü olasılığı ortadan kaldırmak ister gibi, çılgınca para harcıyordum. Bu oyunun çevresinde toplanan insanlar beni sevmiyorlardı, çünkü onlara göre sefil derecede temkinli biriydim ve yaşayan bir beden olmayı çok seviyordum. Böyle değildim ben ama onların böyle düşünmesi umurumda da değildi. Her oyunda bir kötü olmalıdır ve benim sunduğum görüntü buna herkesten daha çok uygundu. Kızmıyordum, bu bahçelerde başka biri olsaydım eminim kendi olduğum kişiden şehvetle nefret ederdim.

Her şey böyle devam edebilirdi, oynayıp para kazanabildiğim sürece. Başkalarının olmadığım insanlar için beni sevmemelerinin bana acı verdiği günlerin üzerinden çok uzun zamanlar geçmişti.

Kozmik kader üç göktaşından ikisinin bir süre sonra ortadan kaybolmalarına yol açtı. Ya dünyanın içlerinde bir yerde konaklamaya karar vermişler ya da yeryüzünün çekim gücünü yenip uzaydaki eliptik sürüklenişlerine başka gezegenlerin yumuşak karınlarında periyodik salınımlar yapacakları zamana kadar tekrar dönmüşlerdi. Aslında ikisi de imkansızdı, enerjilerinin seviyesi tam, ne birini ne de diğerini yapmaya izin vermeyecek bir noktadaydı. Bir tanesine ne olduğu hiçbir zaman anlaşılamayacaktı ama diğeri yalnız yaşayan bir kadının evinde tesadüfen bulundu. Olağanüstü yoğunluğunu ve ağırlığını her nasılsa yitirmiş ve sanki alelade, herhangi bir yeryüzü nesnesine dönüşmüştü. Güzel genç kadın onu akvaryumunun içine süs amaçlı koymuş ve sık sık taşın altın yaldızlarının günün değişik saatlerinde durmaksızın ve kendini yenilemeksizin devinen ışıklarının altında dolaşan yağmur ormanlarından getirilmiş süs balıklarını izliyordu. Balıklar çok güzellerdi ve evrenin çok uzaklarından bize henüz yeryüzünde varolmadığımız zamanlara ait tarihimizle ilgili bilgiler getiren göktaşıyla ıslak bir arkadaşlıktan olağanüstü keyifler almış gibi salınıyorlardı. Akvaryumun ve evin sahibine taşı nasıl durdurduğu sorulduğunda, onu durdurmadığını, sadece bir gün salonda halıyı parçalamış bır şekilde bulduğunu söyledi. Görevliler gökcismini balıklar evinden alıp götürürlerken, kendi çizmediğini söylediği ve taşın üstünde bulunan altıgen ve içine yazılmış iki garip işaretle ilgili şu yorumu yaptı, "Bu bir kalp ve iki ismin başharfleri olmalı, herhalde altıgen bir kalpleri vardır."

Sonunda insanların ellerinde tutabildikleri bu cisim bütün gücünü ve büyüsünü alışılmadık hızından alıyormuş gibi birkaç analizden sonra bir üniversitenin deposuna kaldırıldı ve unutuldu gitti. Güzellik ve merak, taşın rasladığı her şeyden kendi

büyüklüğü kadar bir parçayı bütünden çekip almasındaydı. Sanki bir koleksiyon yapıyordu ama seçtiği nesnelerin bütünü değil de bazı parçalarıydı, ama parçayı bütünden kopardıktan sonra güzelliğin o bölümde değil de onun bütünle ilişkisinde olduğunu görüyor ve yanında götürmekten vazgeçiyordu.

Mevsimler ve aralarındaki farklar hep kafamı karıştırır, işte yine yeni bir mevsime giriyorduk ve kıyafetler, bilmem kaç aydır dolaplarda, sandıklarda duran kıyafetler, bütün bu günler boyunca özel hayatlarını nasıl yaşadıklarını, neler yaptıklarını bilemediğimiz kıyafetler ortaya çıkıyordu. Kendimi sonsuz bir yazın sürdüğü hüküm sürdüğü bir sokakta enfes, olağanüstü koruyucu bir soğuk zamanlar giysisi gibi hissediyordum. Tek taşın kalmasıyla artık her bahsin içinde vücutlarını tehlikeli bölgelerde tutmaya hazır insanların sayısı iki basamakları hep aşıyordu. Bu kadar insan üstüste uzanıp aynı anda oynayamayacaklarından, herkesin iddiaya katılabilmesi için ranza şeklinde ama yüzlerce insanın aynı anda yatabilecekleri iskeleler imal edildi. Tabii ki taş her zaman çok yükseklere çıkmadığından, bu dev yataktaki yeriniz yukarılara çıktıkça kazandığınız para misliyle azalıyordu. Bir keresinde uçağa zamanında yetişemediğim için katılamadığım bir bahiste taşın iskelede uzanan ikiyüzyirmibir kişinin hepsini de öldürdüğünü duydum. Cesetleri gömebilmek için bütün sökülen kalplerin kendi bedenlerine takılabilmeleri gerekiyordu. Ama ikiyüzyirmibir kalbin bedenlerini bulmak imkansız derecesinde zor olduğundan bu insanların ailelerinden izin alınarak kalpler rasgele bedenlere yerleştirildi. Kuşkusuz organları tesadüfen kendi bedenlerine konanlar da vardı ama bahisçilerin çoğunluğu, yaşamlarını kendi kalpleriyle yaşadıkları halde bundan sonra sonsuza kadar ölümlerini başkalarının kalpleriyle yaşayacaklardı.

Bu arada bahislerin yoğun temposuna rağmen yöneticilerimle görüşmelerimi hiç aksatmıyordum. Hükümdarlarımın bedenlerinin en ulaşılmadık, en olmadık noktalarına benden bir şeylerin akıyor olması modern zamanların en güzel yanlarından biri olmalıydı. Başlarda yöneticilerle duygusal bir ilişki ve sıranız gelmediği halde tekrar görüşmek kesinlikle yasaktı, daha sonra ise sistemin her yıl düzenli bir şekilde yapılan gözden geçirmelerinin birinde bu sınırlamanın çok keyfi ve geleneksel olduğu ve kuralın değiştirilmesinin hiçbir olumsuzluğa yol açmayacağına karar verildi. Tanınan bu özgürlüğün sonucu zaman zaman tebaayla hükümdarlar arasında uzun süreli ilişkiler görülmeye başlandı. Çok keyifli geceler geçirmeme rağmen ben hiçbirine özel birşey hissetmiyordum. İnsan sonuçta oldukça normal bir ilişkide olduğu gibi zevk de alıyordu ama ben hiçbir zaman yaptığımız şeyin bir görev olduğunu unutmamaya çalışıyordum. Yöneticilerimizi düzüyorduk ve onlar da bizi daha iyi yönetiyorlardı; daha sevecen, paylaşımcı, sorumlu ve ahlaklı insanlar oluyorlar, otoritelerini kötüye kullanmıyorlardı.

Bir bahisçi olarak hakkımda söylenenler genelde kötüydü ve ziyarete gittiğim yöneticiler beni yakından tanıyınca şaşırıyorlardı. İşimizi tamamladıktan sonra uzun uzun sohbet ediyorduk. Bu sayede yüksek kademelerde çok iyi dostlar da edindim, burada yüksek kademenin bana manevi bir keyiften öte bir şey sağlaması mümkün değildi, bunu zaten istemiyordum ama eğer bu insanlardan bana herhangi bir konuda bir ayrıcalık sağlamalarını talep etseydim de hiçbir şekilde kabul etmezlerdi, çünkü sistem bedeni bazı şekillerde ve bölgelerde gevşetirken ruhu çelikleştiriyordu.

Bir zaman sonunda, aşk diyemeyeceğim, çünkü bu kelimeyi ne özel sohbetlerde ne de herhangi bir iletişim kanalında yıllardır duymamıştım, belki esriklik, merak ya da heyecan daha uygun sıfatlar olabilirler, bunların biri ya da birkaçı beni de buldu. Ulusal Uzay Ajansı'nda çalışan ikinci derecede bir müdür ziyaretinin ertesi günü onu tekrar görmek istediğimi fark ettim. Sonraki bir haftanın bütün bahislerinde olağanüstü dalgındım ve sürekli onu düşünüyordum. Bu dalgınlık az kaldı ölümüme de sebep oluyordu. Çok trajik ve şiddetli bir arzu değildi bu yöneticiye karşı duyduğum ama onun yanında geçirdiğim zaman zarfında uzun yıllardır hiçbir şekilde olmadığı kadar kendimi rahat hissettiğimi fark ettim. Kelimeler, mimikler, jestler, beden hareketleri, düşünceler ne kadar kolay ve akıcı bir şekilde yaşanmıştı.

Yoğun bir oyun haftasından sonra binlerce mil öteden evime döndüğümde kayıt cihazında onun mesajıyla karşılaştım. Evinde birşey unuttuğumu, almaya gelip gelemeyeceğimi soruyordu. Evinde bir şey unutmam söz konusu değildi, çünkü bu görüşmeler her zaman için görevlilerin çalışma odalarında gerçekleşirdi. Sistemin en önemli noktalarından biri buydu; birleşme yöneticinin işini yaptığı yerde, hatta kesin sınırlama konulmamış olsa da çalışma masasının üstünde, en azından ona yakın bir yerlerde olmalıydı. O da beni görmek istiyordu ve sevimli bir bahane uydurmuştu. Bir demet çiçekle evine gittim ama durumumu garip buldum ve içeri girmeden çiçekleri yan bahçeye fırlattım. O günden sonra onun işinin ve benim oyunlarımın izin verdiği her fırsatta görüşmeye başladık. O bana ve ben ona uzun uzun işlerimizi anlattık. Bir Ulusal Uzay Ajansı yöneticisinin ne yaptığını en ufak detaylarıyla öğrendim. Bana gezegenlerden, güneş sistemlerin-

den, garip kozmik cisimlerden, evrenin meydana gelişiyle ilgili teorilerden, bizi saniyenin milyonda birinde atomlarımıza ve daha ufak parçalara ayıracak kadar sıcaklıktaki yıldızlardan söz etti. Ben de ona bahçe bakımından, çünkü gerçek mesleğim bahçıvanlıktı, güneşin hangi saatlerinde sulama yapılması gerektiğinden, değişik mevsimlere ait değişik bitkilerden ve mevsimleri dışarıda bırakan, onları etkisiz hale getiren seralardan ve seraların yol açabileceği kötü olaylardan söz ettim. Bu sonuncuyu çok dikkatli ve ilgiyle dinledi, çünkü bu konuda hemen hemen hiç bilgisi yoktu. Bir sürü şey konuşuldu ve en sonunda konu kaçınılmaz şekilde göktaşına ve bahislere geldi. Bir Yörünge Bahisçisi olmamı çok tuhaf buluyordu. Bizim bir oyuncağa çevirdiğimiz gökcismi ve onun devinimiyle ilgili olağanüstü bir bilgisi vardı. O güne kadar bu üç gökcismiyle ilgili yapılmış bütün araştırma, inceleme ve raporları okumuştu. Bu konuda yarıdan fazlası mistik ve teolojik, geriye kalanı da bu taşları hemen hemen bilimin her dalı açısından inceleyen yaklaşık bindörtyüz rapor hazırlanmıştı. Sonsuza kadar unutulmayacak kelimeler olabilir mi? Birlikte geçirdiğimiz bir gecenin yarısında, bambaşka olayları konuşurken merakın gölgelediği yüzlerde görmeye alışık olmadığım bir kederle bana dönmüş ve, "Ateşle oynuyorsun, göktaşından uzak dur, bilmediğin şeyler var." demişti.

Bilmediklerimin ne olduğunu ona asla sormadım, çünkü her şeyle kurduğum ilişki zaten kavradıklarım üzerine değil de anlayamadıklarıma dayanıyordu. Onun sanki kendini başka biri olmaya zorlayarak sarfettiği bu cümle, beni de olduğum kişiden başka biri olmaya zorladı ve kendimi ömrümde ilk defa şeylerin geçip gidişindeki ve bizlerde bıraktıkları etkinin acısıyla başbaşa buldum.

Tek başına bu uyarı da değildi sebep ama galiba kötü günler başlamıştı, izleyen iki hafta içerisinde uzun zamandır süren çok boyutlu gözlemlerin sonucu alındığı söylenen bir kararla yöneticilerle görev ziyaretleri dışında ilişkiye girmek tekrar yasaklandı. Raporlara göre bu tür ilişkiler yüzünden bir sürü kurumda değişik kademelerde yozlaşmalar, haksız uygulamalar görülmüştü. Bu tür ilişkileri olanların bir hafta içerisinde bunları sonlandırmaları istendi. Bizim beraberliğimizin bana sağladığı hiçbir kurumsal avantaj yoktu, belki bunun sebebi onun çalıştığı kuruluşla benim bir işimin olmamasıydı. Sebep ne olursa olsun, görüşmelerimiz sistemi hiçbir şekilde etkilemeyecekti ama kurallar vardı ve bir kez daha genel bir düzenin gerekleri birilerinin keyfini ve mutluluğunu bozmak durumunda kalmıştı.

Son bir ziyaret için evine gittim, beni yemeğe çağırmıştı. Mutfaktaki hareketleri ve önlük üstünde ne kadar komik duruyordu. Birlikte geçirdiğimiz zamanların anımsayışları ve şakalar içinde geçen yemek ve içilen içkilerden sonra geniş yatağında sevişerek uyuyakaldık. Sabah uyandığımda kendimi onun bedeninden akan kanın ruhla ilgili mürekkep testlerindeki gibi garip şekiller bıraktığı, kırmızıdan yer yer pembeye uzanan bir ölüm renkleri yelpazesinin üstüne iliştirildiği uyuma eşyalarının içinde buldum. Masumiyetimi yasallaştıracak arayışları yapmadan önce derin bir üzüntüyle, rasgelelik ve tesadüfler ressamının bedenin değerli sıvısıyla yaptığı resimlere uzun uzun baktım. Son göktaşı, orospu çocuğu bu son gökcismi gece beni uyandırmayacak kadar sessiz bir ivmeyle tabanı, onun üstündeki yatağı ve onun üstündeki hükümdarımın, yöneticimin bedenini delmiş ve yukarıda bir delik görünmediğine göre, tavana ulaşmadan gerisin geri dönmüştü. Görevlileri çağırdıktan sonra onların ulaşmasına kadar geçecek zamanda insanın kendi kaderini yaşamaktan başka çaresi olmayışına uzun uzun ağladım.

Aylar boyu insanların beni tanımayacakları ülkelerde, şehirlerde, sokaklarda dolandım. Yeryüzünde gelmiş geçmiş bütün varolan mistik dinlerin, tarikatların, inanç gruplarının üyesi oldum. Ateşlerin üstünde çıplak ayak yürüdüm, telepatik yeteneklerimi geliştirdim, bir anda yüz parçalık bir çatal, kaşık, bıçak takımının hepsini hiç dokunmadan gözlerimle bükebiliyordum. Aynı babadan olmuş daha önce hiç görmediğim kırkdört kardeşimi buldum, iyi insanlardı ama ne yapsam da ölümün yanımdakini göktaşıyla bulduğu geceyi unutamıyordum. Ölümümüz olağanüstü sağlama alınmışken yaşamımızın hep tesadüflere bağlı olması; evet ben hep sol tarafta uyurdum ama o gece daha sonra sebebini unuttuğum basit bir ısrar olmuştu ve yer değiştirmiştim, ne kadar tuhaftı...

İsmini kolaylıkla telaffuz edebildiğim için çok sıradan yabancı bir şehirde yerleştim. Bir bilim adamı grubu gökcisminin hareketinin arkasındaki ilkeleri ve onun yer değiştirme denklemini bulduğunu açıkladı; eğer doğruysa bu bahislerin de sonu oluyordu ama ben zaten oynamayı bırakmıştım. Artık yeryüzünde hiçbir şekilde ihtiyaç duyulmamasına rağmen kozmik bir sera kurdum ve orada cam benzeri bir örtünün altında olağanüstü boyutlara varan ağaçlar ve bitkiler yetiştirmeye başladım.

Botanik müzelerinden çok yüksek paralar karşılığında yeryüzünde varoluşunu tamamlamış bitki tohumları alarak en olmadık şekillerde varolanlarla çaprazlamaya başladım. Kısa zamanda seranın çatısından ışığın sızamayacağı kadar dev bitkilerin

aralarında hiç boşluk bırakmadan büyüdüğü yağmur ormanları benzeri bir örtü oluşturdum. Her renk, her türlü yaprak çeşidine sahıp bir sürü bitkı önümde kesintisiz kilometrelerce uzanıyordu. Keyifli değildım ama bu olağanüstü çeşitlilik bir yatağın sol tarafında kaybettiğim ömrümün tek biricikliğiyle ilgili ruhumu bir derece oyalıyordu. Bir bitkinin diğerinden renk ve biçim olarak farkını ayırdetme çabam, bu algılama süreci içinde bazı şeyleri unutmamı sağlıyordu.

Seranın girişini açık unuttuğum bir gün sahibinin dolaşmaya çıkardığını zannettiğim bir köpek ona ulaşamayacağım bir uzaklıktan içeri daldı ve olağanüstü sık bitki örtüsünde nasıl bulduğunu anlamadığım bir açıklıktan süzülerek yeşil yumağın içinde kayboldu. Ne yazık ki, artık oradan geri çıkması imkansızdı. Öleceğini zannetmiyordum, yiyecek bir şeyler bulurdu. En kötü ihtimal, bitkili bir yemek rejimine alışır ve etten şeyleri, sahibinin düşmanlarını ısırma yeteneğini kaybederdi. Eğer canlı-cansız et parçalarına dişlerini geçirmek bir köpeğin temel erdemi değilse bu o kadar da kötü değildi. Üzüldüm kuşkusuz ama yeryüzünde o kadar çok yitik ruh vardı ki...

Gökcisminin izleyeceği yolu bulan denklem doğru çıkmamıştı. Bir süre için işlediği sanılsa da çok trajik ölümlere ve yokoluşlara sebebiyet verdi. Her şey çok iyiydi, rastladığı şeyleri delip geçen taş dışında. Kolay bir düzeni, herkesin sonsuza dek diğerlerinden nefret etmeyeceği dünyayı kurmuştuk. Bütün böyle güzel gelecekleri tasarımı yapan düşünürlerin bizim bulduğumuz bu biraz tuhaf çözümü görseler neler hissedeceklerini merak ederdim. Ama ne yazık ki, "İktidarın Yozlaşmaması" beni çok önceleri olduğu gibi zerrece ilgilendirmiyor, milyarlarca kişiyle her gün verilen bir partinin davetlisi gibi hissetmiyordum.

Bir gün bütün bu düşünceler kafamda akarken sevdiğim yöneticiyi hayal ediyor sabahın erken saatlerinde evimden seraya doğru yürüyordum. İçinden çıkılması imkansız sıklıkta bir bitkiler labirentinin içinde uzun aylar önce kaybolan köpek geceler boyu havlayarak ve ağlayarak beni uyutmuyordu. Ben de ayın olduğu geceler onun ışığında, ikinci kattaki yatak odamdan cam kaplı bitkiler ormanını seyrederek bu köpeğin ağaçların renklerini ayırtedememesinin yaşadığı hayatın tekdüzeliğini arttırıp artırmadığını düşünüyordum. Seranın girişine bir elli metre kaldığında yerde bir sarsılma ve uğultu başladı.

Ellerim titreyerek bir sigara çıkarıp yaktım. İtiraf etmeliyim ki, bahislerde işimin en çok duyulduğu günlerde bile, kalbimi yitirmekten, derimin yırtılması ve göğüs kafesindeki bir oyuktan deliler gibi korkuyordum. Şimdiki ürperti ise işte sadece bu eski korkaklığın hatırlanması ile ilgiliydi. Yani aslında şu an zerrece bir çekingenlik duymuyordum, galiba o zamanlar benden alınmasından korktuğum şeyi zaten bir zaman önce yitirmiştim. Anımsayış süreci sona erene kadar yere titrek gözlerle bakarak taşın hangi noktadan fırlayabileceğinin ürpertisini duydum.

Ama geçmişin tekrarı belirsizleştiğinde bir kara derili bilim adamının sistematize ettiği yöntem aklıma geldi. Elime bir sivri taş parçası alarak üç ayrı yönde yerin sarsılışının iyice güçsüzleştiği üç ayrı noktayı işaretledim. Önce bunları üçgene dönüştürerek, sonra birtakım iç içe ve teğet başka geometrik şekiller çizerek taşın fırlayacağı noktayı en fazla bir santim hatayla veren bütünlüğü oluşturdum. Hoş bir resim gibi bile hayal edilebilirdi, bana çok eski zamanlarla ilgili sevimli eğlenceleri, herşeyin adaletsiz olduğu dönemleri hatırlattı. Yavaşça yere uzandım, kalbimi şeklin dört anlamda da merkezinde bulunan yumruk büyüklüğündeki noktanın üstünde dayadım. Öte yandan da hareketi tam anlamıyla kavrayabilmek için kulağımı toprağa yapıştırdım. Sanki yerkürenin en derin yerlerinden dev bir katar son hızla yeryüzüne doğru ilerliyordu.

Eski bir bahisçiydim, gittikçe yükselen ve önüne ne gelirse bir çırpıda aşan ve özür dilemeyen uğultunun bana ulaşması için saniyelerin kaldığını biliyordum. Tuhaf bir şekilde kalbimin uzaya fırlayacağını, taşın tam onun olduğu oyukta, bedenimin içinde duracağını ve bundan sonra doğal sonum gelene kadar, varoluşumun her parçasına kanı gökcisminin mükemmel bir şekilde pompalayacağını düşünüyordum. Kimsenin yanında soyunmazsam farkedilemeyecek bir değişiklik bile olabilirdi bu. Derin derin soluk alıyordum, kusursuz bir dünyaydı bu, hükümdarlarımızı düzüyorduk, onlar da adil insanlar oluyorlar, bizi daha iyi yönetiyorlardı. Ben de iyi biriydim ama galiba yorgundum ve rahat düşünemiyordum, bir tatile ve dinlenmeye ihtiyacım vardı. Dünyanın her tarafında insanlar hükümdarları düzüyor, onların bedenlerini sonsuz sayıda kusursuz uygarlığın temeli olabilecek sıvılarla dolduruyor. gökcismi yerkabuğunun tabakaları arasında hızla ilerliyor, köpek seradaki olağanüstü sık ormanda yavaş yavaş kendinin de bir tropikal bitki olduğunu kurguluyor. çaresiz haykırışlarını usul usul sonlandırıyordu. Uğultu hızla yükseliyor, kalbim geometrik bir bütünlüğün her biçimde merkezinde olan yumruk büyüklüğündeki bir noktanın üstünde deli gibi çarpıyor, bense yaşadığım bütün eski karlı kışları düşünüyor, buzlu ve ıslak oyunların içindeki vücuduma değmeye çalışan kartoplarından kahkahalarla kaçmaya çalışıyordum...

ADNAN ÖZDEMİR

Kızkardeşimi hatırlar mısın? O hiç kırpışmayan gözlerle ne hatalar yaptığını? Ben içinden çıkamadım. Yemin ederim ki, o bir bakışta senın aklını, hayatını ve ruhunun derinliklerini okuyabiliyordu. Belki de kendisini soyup çırılçıplak bırakıyordu, şöyle söylerken:

İşte burdayım, bu benim
Seninim ve benimle ilgili her şey, gördüğün her şey...
Sadece yeterince sert bakarsan
Hiç yapamadım.

Hayatımız bir yastık savaşıydı. Orda, yorganın üstünde, ellerimiz sımsıkı hazır dururduk. Yaşına göre çok geç kalmış süt dişleri ve elinde bir Stanley bıçağı... Bisikletimin tekerleklerini doğradı ve onu affedemedim.

Beş yaşındayken kör oldu. Yatak odası perceresinde dururduk ve o benden ne gördüğümü ona anlatmamı isterdi. Karşıdaki evleri, patikanın yanındaki küçük çim parçasını, babamın hep tamir edeceğini söylediği paslanmış menteşeleriyle her zaman kıskı ile sıkıştırılıp yarı açık bırakılmış bahçe kapısını ona tarif ederdim. Orda bir an sessizce dururdu. İmgeleri kendi kafasında oluşturmaya çalıştığını düşünürdüm. Sonra derdi ki:

Parıldayan küçük yıldızlar görüyorum,
çok uzak pencerelerdeki Noel ağacı ışıkları gibi.
Parlak renkli kaya çemberleri
turuncu ve hardal rengi gezegenlerin etrafında yüzen.
Kaplan desenli çok büyük balıklar görüyorum
bütün kuyrukları, yüzgeçleri ve kabarcıklarıyla.

Karşıdaki gri eve bakardım, perdeleri kapatırdım.

On yaşındayken evi yaktı. Ben izci kampındaydım. İtfaiyeci onun yatakta sigara içtiğini söyledi -bildik hikâye, diye düşündüm. Kedi ve annemiz alevler içinde öldüler, bu yüzden babam bizi alıp halamızın kent dışın-

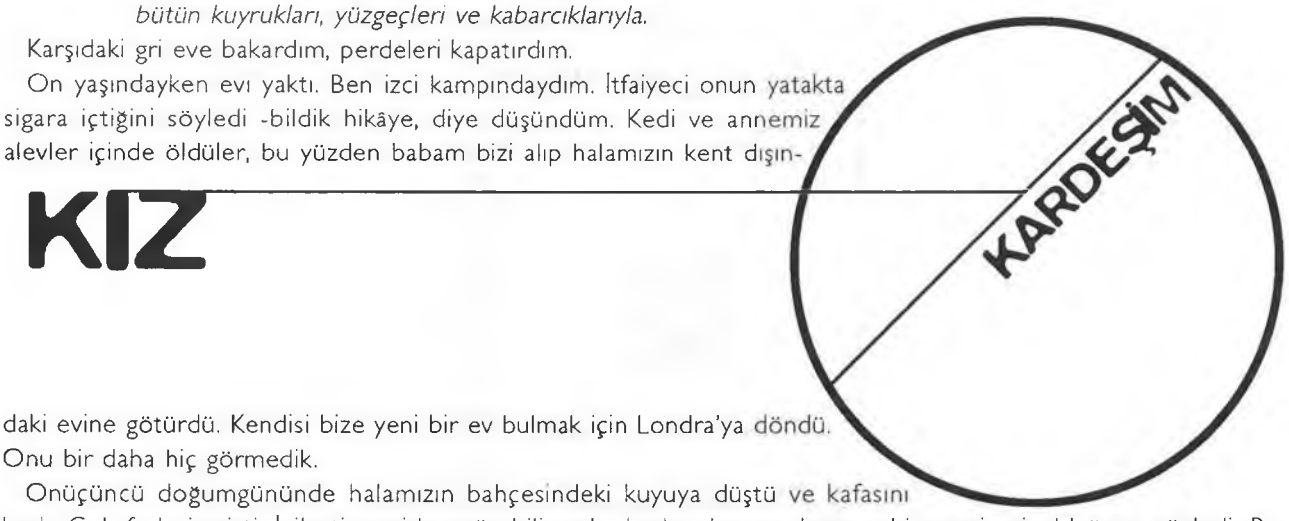

daki evine götürdü. Kendisi bize yeni bir ev bulmak için Londra'ya döndü. Onu bir daha hiç görmedik.

Onüçüncü doğumgününde halamızın bahçesindeki kuyuya düştü ve kafasını kırdı. Çok fazla içmişti. İyileşti, yeniden görebiliyordu, herkes bunun doğanın bir mucizesi olduğunu söyledi. Bu, onun bir daha hiç gözlerini kırpıştırmayacağını söylediği zamandı. İri ve ıslak gözlerini dikip baktığında, gözlerinin bana içine düştüğü kuyuyu hatırlattığını söyledim. Bundan hoşlandı, bu onu güldürdü.

Onbeş yaşındayken bir jimnastik öğretmeniyle geldi, adam kaslardan ibaretti. Her şey ortaya çıkınca adam işini kaybetti ve başka bir iş bulamadı. Böyle küçük bir şehirde herkes herkesin ne yaptığını bilirdi. Ama kızkardeşim başını dik tutuyordu. Âşık olduğunu söylüyordu. Beş yıl boyunca birlikteydiyler; ta ki adamın bir gün tepesi atana kadar. Bullworker'ıyla onun ensesinin arkasına vurdu. Vücudunun sağ tarafına felç indi. Adam üç yıla mahkûm edildi ve onbeş hafta sonra çıktı. Bir süre sonra onu gördük; bir Cornwall kıyı kasabasında amatör bir futbol takımının antrenörlüğünü yapıyordu. Kızkardeşimi tanıyabildiğini sanmıyorum, çünkü sürekli bir sandalyede oturmak yüzünden çok fazla kilo almıştı. Benden sağ eline iğneler batırmamı, elinde sigaralar söndürmemi istiyordu. Deli gibi kahkahalar atıyordu, çünkü acı duymuyordu. Oysa sol eli gayet iyiydi. Bilek güreşi maçları yapıyorduk, ben iki elimi de kullandığım halde beni yeniyordu.

32 yaşındayken onu gömdük. Ben ve halam, rahip ve mezar kazıcı. Yakılmak istemediğini söylemişti ve solucanlar vücuduna çabuk ulaşabilsinler diye ucuz bir tabut istiyordu. O, bu düşünceden hoşlandığını söylüyordu, ama ben bunun sebebinin kedinin ve annemizin başına gelenler olduğunu düşündüm.

(Şarkı sözü. *Tindersticks*, MY SISTER/2nd album)

Türkçesi: DERYA ÖZKAN

Herkes itiraf edemez. Çünkü herkes sonunda itiraf edecek derecede yaşayamaz. Yeryüzünü dolduran büyük çoğunluğun işlevlerinden birisi de, itirafları olan kişilere dolaylı ya da dolaysız itiraflarını söylemede yardım etmektir.

Şunu da söyleyeyim ki, en iyi itiraflar en son yazılan itiraflardır. Bu yüzden, daha orta yaşa gelmeden yazdığım bu itirafların en iyi itiraflar olduğu söylenemez. Yani şu anki itiraflarımın dü-

şünsel evrimimin sonucunda değişeceği büyük bir ihtimal dahilindedir. Şu anda bunları ben neden yazıyorum? Birincisi iç huzura kavuşmak için. İkincisi ise insan hayatının artık değersiz hale gelmesinden. Ne de olsa erken yazılan itiraflar hiç yazılmayan itiraflardan daha iyidir...

1

Canlılığın birden yok olmasını düşünmek, sanırım insanın beynini dondura-

cak derecede menfi bir fikir olmalı. Hele hele benim gibi kanaati ölümden sonra belirsiz bir halden başka bir ihtimalin olabileceğini reddeden bir kanaatse, hiç şüphesiz bir beyin için bundan başka fevkalade bir menfilik bulunamaz.

Hemen itiraf edeyim ki, beni yaşatan yegâne sebep, anımsadığım ilk tezahürü üç yaşıma kadar inen ölüm korkusu olsa da, ölüme (ölüm olarak) inanmak bana bu korkudan da daha büyük bir korku vermiştir.

Bu durumda hep şu akıl yürütmede bulunmuşumdur; ölüm eğer bir hakikatsa, hem de belirsiz bir hakikatsa ve bu hakikat hayatı bir anda bir daha geri gelmemek üzere yok ediyorsa, Mutlak Hakikat'ta kesin bir çöküşün ve çürüyüşün tezahürü olan yine ölüm olmalı. İşte ıkluğumdan beri beynimden çıkmayan, beni her gün biraz daha kemiren ve tüm bunlara rağmen dinsel anlamda beni bir avuntuya götürecek ruhsal enerjimin de önünü kesen, hep kesin bir buyruk gibi önümde duran bu önerme olmuştur.

İnsanın beynine böyle bir korku işlemeyedursun, bu durumda ona tek seçenek kalıyor; ürkütücü bir panik halinde hayatın, daha doğrusu ölüm inancından başka tüm inançların bittiği ortamda kâinatın anlamını aramak. Attığın her adımın ölüm bilincinden bağımsız olmadığını düşündüğün bir ruh haliyle, hep atacağın adımların anlamını düşünüyorsun. Bu düşüncenin seni her adımda ve yüzde yüz bir ihtimalle sonsuz uçurumlara götüreceğinin bilincinde olmansa, dayanılmaz ve salt bir saçmalıkla uykularına bile giren alınyazın oluveriyor. Ne korkunç bir şey bu, benliğin rahat bir soluk aldığı uykuların bile böyle bir alınyazısının esiri olması.

Sistemli bir şekilde filozofların hayatlarını ve fikirlerini okumaya başladıktan sonra hep şunu düşünmüşümdür; onları da düşünceye iten ölüm inancından başka tüm inançlarını kaybedip, böyle bir inanca karşı ölümsüzlükten yana olan bir tavır mıydı? Sanırım ki, bir filozof kişinin diğer kişilerden farkı bu olsa gerek; ölümün ölümsüzlüğe giden bir sınırdan başka hiçbir anlamının olmaması. Evet, işte ölüm korkusu aşmanın tek yolu bu olsa gerek; ölüm karşısında ölümsüzlükten yana tavır almak. Ama böyle bir tavrın kimi zaman bize göre mutlak bir hakikat olan ölümü bile aratacak bedellleri olmalı. Sanırım böyle bir bedel ölümden başka inancı olmayan bir kişi için vardır yalnızca ve bu bedel sonsuz bir ateş gibi beyne öyle işler ki, bir beyin için en büyük menfilik olan beynın donması hadisesi ortadan kalkmış olur böylece. Bu durumda beynin önünde tek seçenek kalmıştır; mutlak bir hakikat olan ölüme karşı amansız bir savaş. Bedeli çok büyük olan bir savaştır. Çünkü bir hakikat olarak ölümü düşünmemizi sağlayan kavramlar hayatın kendisindeydi. Hayata karşı savaşta beyin yapayalnızdır ve enerjisini vareden kavramlardan başka hiçbir silahı da yoktur. Buna rağmen beyin içi boş yaşamın vuku bulduğu hayata karşı savaşmada öyle azimlidir ki, bu azim onu yavaş yavaş hayata karşı savaşta kesin bır yenginin belirtıleri olan karşı-hayata doğru sürükler. Bu karşı-hayat bir savaş meydanındaki cesetler gibi paramparça olmuş ve tecavüze uğramış kavramlarla doludur ilk zamanlarda. Beyin önce bu kavramları tedavi eder; çünkü bu paramparça ve tecavüze uğramış kavramlar, tek amacı olan ölüme karşı (yani yaşama karşı) tavrını lekelemektedirler. Sonra bu tedavi ettiği kavramları kendine mal e-

der. Artık onu, dolayısıyla karşı-hayatı vareden kavramlardır.

İşte benim yegâne inandığım ölüm hakikatinden kaynaklanan korkuya karşı tavrım ilk etapta bu olmuş ve bu tavır bu şekilde cereyan etmiştir. Böyle bir cereyan, beni bir zamanlar varlığın mutlak sahibi olarak varolmanın sonsuz basamaklarına yükseltmiştir. Bu basamaklarda ben karşılaştığım Tchaikovsky'le varlığın sonsuzluğunda, yani yepyeni bir karşı hayatta anlamın doruklarına çıkıyordum. Burada ne ölüm vardı ne de ağır ağır ölüme doğru giden sıradan bir hayat...

Burada ayrıntılarını anlatmasam da, birkaç yılım varlığın sahibi olarak varlığın doruklarında geçti. Sonra beni varlığın doruklarına çıkaran kavramlar, yine huzursuz etmeye, korkutmaya ve uykularımı kuşatmaya başladılar. Yine karşıma sanki yokluktan ve tarihten kalma sisların içinden ölümün o ürpertici yüzü çıkıyordu. Beni varlığın doruklarından yeryüzüne, yani hayata indiriyordu. Yine karşımdaydı mutlak bir hakikat olan ölüm ve bu ölüme götüren kavramları kendinde taşıyan hayat. Demek ki kavramlar beni yanıltmışlardı. Demek ki asıl savaş sıradan hayatla değil, kavramlarla olmalıydı. İşte en korkunç savaş da böyle bir savaş olmalı; beynin ikiye yarılması ve yarılan kısımların birbiriyle savaşması (kavramların savaşı). Bir beyin için artık enerji yitimi başlıyordu; çünkü beyne enerji veren kavramlar bu savaşta birer birer yok olacaklardı. Her yok olan kavram beyni biraz daha enerjisiz ve güçsüz bırakıp, onu ölüm karşısında umutsuz eylemlere itecekti.

Fakat bu uzun kavram savaşı, yani beynimin içindeki savaş, beynimi enerjisiz bırakmış olsa da, sonuçta bende metafizik bir avuntuya neden oldu. İşin ilginç yanı, bu avuntu gerçeğin kendisiydi; yani kavram savaşından sonra ortaya çıkan mantıksal bir çıkarımdı. İşin bir başka boyutu bu mantıksal çıkarımın ölüm inancımı etkilememesi ve ölüm karşısındaki tavrının nötr olmasıdır. Bu mantıksal çıkarımımdaki metafizik düşünce, ölümü daima sonsuzluğun içinde bir yerlerde görüyordu. Böyle bir görüşse, ölüm inancımdan kaynaklanan korkuyu daima pasifize ediyor ve sonsuzluğu tanrılaştırıyordu. Öyle bir tanrıydı ki bu sonsuzluk; ancak ölümün alt edemediği tek hakikat O'ydu.

Daha da önemlisi, ölüm de, biz de O'nun içinde cereyan eden sonuçsuz eylemlerdik. O kapsanamayan kapsam olarak ölümü ve bizi kapsayıp adeta sıfırlıyordu, yani ölümde bizi eleştiriyordu. İşte bu mantıksal ve metafizik düşünce az sayıda kalan, fakat çok yoğun bir halde bulunan kavramların üzerinde yükseliyordu.

Her ne olursa olsun, bizi kapsayan bir hakikat olarak ölüm, derecesi ne olursa olsun, bana hep korku salan en menfi bir düşünce olarak kalacaktır. Temeli mantıksal çıkarımlara dayanan, yukarıda belirttiğim metafizik düşünce ancak bana bir avuntu verebilir (aynen milyarlarca insanın başka şeylerle avunduğu gibi). Çünkü hangi durumda olursa olsun, nasıl olursa olsun yok olmak, beyni faal olan bir insan için kendi salt varlığına yüklenen en ağır fiildir.Öyle ki, beyni büyük oranda donduracak derecede.

(sürecek)

HÜSEYİN KURNAZ

Elimde kâğıt-kalem; bir bilimadamına, bir casusa, bir deliye benzeyen ruh halimle dolaşıyorum insanların arasında. Sokaklarda, minibüslerde, trenlerde, evlerde... Record tuşu basılmış teyp gibiyim, ne duyarsam kaydediyorum. Çok anlamsız ve çok önemli bir iş yaptığımı düşünüp, zaman zaman gülüyorum(?!). Yüz-ikiyüz yıl sonra biri kalkıp, yüz-ikiyüz yıl önceki insanlar -yani bizler- günlük hayatta neler konuşurlardı diye düşünür ve merak ederse ona şimdiden malzemeler hazırlıyorum. Yaptığım iş bana hâlâ saçma ve eğlenceli geliyor.

- Hayırlı işler (taşra dükkânlarında).
- Çek şunu şurdan (sokak.).
- Hava biraz açık olsa, güneş olsa bari (minibüs).

A- Eee, nasıl gidiyo?

B- Dolap beygiri gibi dönüp duruyoruz be, monoton bi hayat.

A- Hep öyle be, hep öyle.

B- Yaşıyoz işte.

A- N'apcan be, n'apcan be.

B- Dooru dooru. N'apcan be, n'apcan be (minibüs. Şoför ve yolcu).

- Parayı bul, nerden bulursan bul (sokak.)!
- Kaçta açtın olum tezgâhı (sokak.)?
- Sabah gelirken yüz bindi bugün (sokak.).
- Allah Allah (sokak.)!
- Sosyete heyeti mi (sokak.)?
- Ben olsaydım verirdim (sokak.).
- Oof of! Bi sürü sorun var yaa, a.ına koyıyim, g.tünü s.keyim (ev).
- Sanki evrim geçirdik de çok iyi bok yedik (ev).
- Ya resul Allah (sokak.).
- İstikbal çekyatlarda değil, göklerdedir (sokak.).
- Evrim devam ediyo ki, sürüngen olduk a.ına koyuyim (ev).
- İnsanlar dolu bardak gibidir. Kırılınca içi boşalır. Ölüm de böyle bişey (markette telefon repliği).
- Gel lan buraya (sokak)!

A- Açım. Yemek yemedim. Hiç param yok.

B- Bende de yok. 60 bin lira var.

A- İyi, 30 bin lirasını ver. Çorba içeceğim.

B- Olmaz. Ben bi tane poğaça yedim (üniversite kantini).

- Eeee... Şey... Neyse... (sokak.)
- Ufff... Canım çok sıkılıyor (genel).
- N'aber ya (çok genel)?
- İyi. Senden n'aber (çok çok genel).
- Türkiye'nin en çok dinlenen radyosundasınız (bilumum radyo).
- Allahu ekber Allahu ekber (günde beş sefer)...
- Şu bileti uzatır mısınız (dolmuş).
- Miyav... Hav... Çuf çuf... Möö... (kedi, köpek, tren ve öküz.)
- Şey affedersiniz, bi dakka bakar mısınız (dilenci ya da adres sorucu)?
- Ben suçsuzum hakim bey (sanık.).
- Valla bişey görmedim (tanık.).
- Eskiden düşünmez yaşardım. Şimdi düşünecek çok zamanım var, ama yaşayamıyorum. İlerde sen de anlarsın (83 yaşındaki Zoya Teyze).

Seçme gerçek zamane replikleri bu kadar. Vaktiyle kullanılan, öyle rivayet edilen, fakat benim bu 4 aylık derleme sürecinde bir kez olsun duymadığım bir replik var. Siz en son ne zaman duydunuz bu repliği? Ben en son ne zaman duyduğumu düşündüm ama hatırlayamadım. Sanki hiç duymadım.

Sanki hiç olmadı. Sanki hiç olmayacak.

- MUTLUYUM !

BUGÜN ÇOK MUTLUYUM !

ALİ TARHAN
Şubat 96

"ce sont les bateaux Barbaros
ce sont les solies d'Ottoman"

Ertan KURTULAN

Ben sana düzenli olarak telefon ediyorum.
Adlı bir cengâver olarak telefon ediyorum.
Hakiki cinayetler işleniyor görüyorum,
İsa görüyor, şeyhim görüyor, ben görüyorum.
Ben sana düzenli olarak telefon ediyorum.

Yüzyıl şilisinden bir dazz javulcusu inliyor tam arlarımda
Hiç durmadan kentlimağlup kıyasıya mağrur ve mor
Bir çocuğum şimdi pişman olmak için
Birbiriylebağlantılıyüzbinlerceyılım vor.

Birleşmemiz radikal olacak ben kan vereceğim
Otobüsler olacak, tirenler, bütün öldürülmüş cumhuriyet şehirleri
Saçlarım uzun olacak bıyıklar gözlükler gideceğim
Çığlıklarla düzülmüştür aşk şiirleri.
Gideceğim, ensk ökümde devlet denen şirk,
Beb gözüğümde kent gördükçe kırılan gıçlar,
Ve bir dizeyi haklar gibi terlı ellerim
Bu çağın açısını dik tutacaklar.

Bana bir öpücük verin yoksa galip döneceğim
Ufka bir kesin ordum akıverecek
Elimde çözülecek makina ve cinayet
Marşlar yazıp halkımla söyleyeceğim yoksa.

İnanmışım kaybetmek esrarıdır olmanın
Çıldırmış bir vaşak gibi kaybediyorum
İpimden kurtulmuşum kaybediyorum
Birleşmiyor ellerimiz haykırıyor trapez
Tanklar tank olup geçiyor üstümüzden
Helvetius haklı, devlet şaşkın, piyanist kara
Memleket sana rağmen ket vururken yarama
Şu çıplak çocuk şu tüyük bürk şairi ben
-ve emir 'kûn' diyor: doğuruluyorum-
'bu ülke'den daha bıçkın tamlama bilmiyorum.
Bana bir öpücük verin yoksa şair öleceğim
İkdildar tohmekecek sözüme yoksa
Ve bir dizenin tan yerini ağartamsıysa
Ellerini tutarım ki kudurtucudur.
Bunun için gözlerinin Meryem hali sevgilim
Gözelrinin Meryem hali gerçek yurdumdur
Ki zuhrettiğinde ilk formuyla İsa yeniden
Ağlıyorum, ağlıyorum, ağlıyorumdur.

BEN BU ÇAĞDAN BİR KERE DE ŞEREFİMLE GEÇECEĞİM
LAZIM GELEN GÜLLERİ GÖĞSÜME GÖMMÜŞTÜM
BİRLEŞMEMİZ RADİKAL OLACAK BEN KAN VERECEĞİM
BUNU DAHA ÇOK KÜÇÜKKEN BİR FİLMDE GÖRMÜŞTÜM!

Ah laikse aşkımız elbet biter bir kışbaharyaz günü
Gözlerin uçurumlar kaydeder avuçlarıma
Bir çınar gövdesini bir hamle daha yayar
Üç içbükey komodin silah çeker vurulur
Sen gidersin, denklem düşer, ben aşk olduğumu ağlarım
Bir kelebek konduğu yerde bir mayın olduğunu anlar.

Ben dünyaya karşı 'durmak' ile meşhurum
Olma. Yokluğun bulunmama larcivet lavlar akıtır.
Nasıl çekip gitmiş bir şaman
Çekip gitmiş bir şaman değilse en çok
Benim gibi sonsuz bir at
Hiç koşmuyorken de attır.

Biliyorum lir sızmıyor şakaklarımdan
Ve yüzümde şeyh çıldırtan yarıklar da yok
Annem beni hep çok sevdi, kız gördüm mü ağlıyorum
Modern bir alışkanlıktır ölmek, seni doğasıya seviyorum
Ben sana düzenli olarak telefon ediyorum!

mıknatıssız bir pusula olarak
AH MUHSİN ÜNLÜ

EK: Türkiye'de herkes şiir yazıyor.
şiir yazmak su içmek gibi doğal bulunuyor.
Tam bir ilkellik
İlhan BERK

Benim Rıza Bey'le ilk karşılaşmanın üzerinden çok zaman geçti. Kaç yıl olduğunu anımsayamıyorum, daha doğrusu bilemiyorum.

Beni ona getirip teslim ettikleri zaman bir kış günüydü. Galiba ben iki aylıktım. Daha da küçükken beni köyde yaşlı bir kadının kapısına bırakmışlardı. İnsan yavrusu değilim ki, cami avlusuna koyup kaçsınlar. Bir ay kadar o kadının evinin bahçesinde barındım. Yarı aç yarı

tok, tir tir titreyerek. Belki bu yüzden biraz kavruk kaldım. Yoksa şimdi daha iri olabilirdim.

Babamı hiç tanımadım. Anamın yüzü gözümden silinmeye başladı.

Rıza Bey beni ilk gördüğünde (güzel) dedi. Ve adımı (Toni) koydu. Bana yabancı dilden ad koymasının nedenini çok sonra öğrendim. Unutmazsam ileride anlatırım.

Tanışır tanışmaz kafamı bir iki kez ok-

şadı, sonra boynuma tasmayı takıp, tasmayla bağlı iple çekerek evinin yolunu tuttu. Gitmek istemedim. Önce iki ön ayağımı ileriye doğru gererek kızakladım. Çekmeye devam ediyor. Yerlere yattım, sürüklendim, ciyakladım. Umarı yok. Bir ara bacağını ısırmayı düşündüm, hemen caydım. Adam, benim yanımda sanki bir dev. Kızarsa yiyeceğim dayağın hesabı yok.

Eve gidince gördüm ki, bana iki tane zincir almış. Kısa olanın birlikte gezmeğe gidince kullanacağı ertesi sabah anlaşıldı.

Rıza Bey tahtaları kesti, çaktı. Kasaba pazarından kalın sera naylonu almış, bana yaptığı evi çepeçevre naylonla kuşattı, yağmur ve soğuk geçirmez bir duruma getirdi. Evimin kapısına, girer çıkarken burnumla aralayıp geçtiğim plastik şeritlerden dokunmuş gübre çuvalından bir perde çiviledi. Evimin tabanında yolluktan kesilmiş kuru ve sıcacık tutan bir halı. Yemek ve su kaplarım kapımın önünde.

Kendisine çok kızmakla beraber ilk izlenimim olumlu. İlk üç gün yemek kabıma yalnızca, küçük küçük doğranmış kuru ekmek konuldu. Neymiş? Beni ucuza doyuracakmış.

Be adam!.. İthal köpek maması, pire tasması, oyuncak kemik, köpek şampuanı, özel yelek alamayacaksan, hiç değilse ayda bir kez köpek kuaförüne götüremeyeceksen, içinde oturduğun sıcacık evine beni sokmayacaksan, köpek beslemek senin neyine? Peki ne yapabilirim? Elimden ne gelir? Hiç... Günler geçtikçe yemeğimle haşlanmış kıkırdak, ya da kemik parçaları katmaya başladı. Doğal olarak her gün değil. Rıza Bey galiba beni insan sanıyor. Boğaz tokluğuna bekçilik yaptırmaya niyetli. Sonraları, ona haksızlık ettiğimi anladım. Bir kez kendisi emekli. Yan geliri yok, yalnız kuru emekli aylığı. Sonra, uyuyormuş gibi yaparak kulak kabarttığım bir komşu sohbetinde,

- O lüks köpeklere harcanan para bende olsa, yoksul bir çocuğu okuturdum? dediğini duymuştum. (Çocuk okutma) nın ne olduğunu bilmiyorum ama, Rıza Bey yapmayı düşündüğüne göre iyi bir şeydir. Birlikte ilk gezimizde yürürken zincirime ve onun ayaklarına dolaşıyordum. Neyse ki iki günde doğrusunu öğrendim.

Birinci onbeş gün hiç anlaşamadık. Beni kısa zincire bağlı olarak onun istediği yoldan ve yolun onun istediği kenarından yürüterek gezdiriyor. İnsanlar küçük çocuklarını nasıl ellerinden tutarak, çekerek sürükler gibi yürütürlerse, aynen öyle kendi kendime söyleniyorum. (Rıza Bey, beni insan yerine komaktan vaz geç.)

Arada sırada zincirimi çözerse çimenlerin üzerinde yuvarlanıyor, otların içinde bir şeyler arıyordum. İşin en tatlı yönü komşunun köpeği yaşıtım kız arkadaşlarımla altak üstek boğuşmaktı. Kıran kırana ve koşarak ve yuvarlanarak.

Yandaki çiftliğin yaşlı ve çok iri av köpeği (adı Kibar) bir ara kulağıma fısıldamıştı. İnsanlar, çocukları bahçede, sokakta oynarken, oyunun en tatlı yerinde,

- Daha doymadınız mı? Sofra hazır, haydi artık eve, diye bağırarak onların mutluluğunu yarım bırakmış.

Kız arkadaşlarımla oynarken Rıza Bey'in insanlığı tutar.

-Toni Bey. Gel, eve gideceğiz!..

Ben de ona inat kaçardım. Bizimki bozulurdu. Ne yapar eder beni yakalardı. Yallah eve uzun zincire bağlanmaya.

Onbeşinci gece ilk kez bizim evin önünden geçen bir yabancıya uzun uzun

havladım. Sanırım bunun Rıza Bey'le yıldızlarımızın barışmasına büyük katkısı oldu.

Ertesi sabah zincirimi çözdü, birlikte yola koyulduk. Yan gözle kendisini izleyip izlemediğime bakıyordu. Zigzaglar çizerek koşuyordum, otların üzerinde yuvarlanıyordum, sonra şimşek gibi ayaklarının dibine kadar gelip (zınk) diye duruyordum. Her gelişimde uzun uzun okşanmak ve bir kesme şeker.

Deniz boyuna gittik. Ben burnumla yosunları karıştırdım, dişlerimle kurumuş bir yengecin kabuğunu çıtır çıtır edim. Dönüşte ilk kez onu izlemedim, bıraktım. Gitmedi. Beni bekledi. Sert bir poyraz vardı. Hava soğuktu. Acıdım, üşütücekti. Zaten geceleri öksürüklerinin sesi benim evime kadar geliyordu. Yanına her gidişimde okşama ve kesme şeker.

Eve girereken onu dinlemeyip kaçmıştım. O, (Toni Bey, Toni Bey) diye üst üste bağırıyor, ben duymazdan geliyordum. Umudunu kesti, evine girdi. Biraz sonra ben de üşüdüm, yalnızlıktan canım sıkıldı. Döndüm, arka ayaklarımın üzerinde doğruldum, ön ayaklarımı pencerenin alt çerçevesine dayadım. Beni gördü, çok sevindi. Dışarı çıktı, beni okşadı, içeriye girdi. İçime tatlı bir duygu yayıldı. Bir insanı sevindirmek, mutlu kılmak ne kadar güzel, ne kadar kolay bir şeymiş. Bu adamı üzmemek gerektiğine inandım. Ben de evime gittim, uyudum. Bir süre sonra geldi, beni yine zincire vurdu. Ne olacak, insan işte. Güvenilmez bunlara. Aradan günler, haftalar, aylar ve sayısını bilmediğim yıllar geçti. Ben büyüdüm, geliştim. Yakışıklı bir delikanlı köpek oldum. Kız arkadaşımla evlendik. Bir süre sonra sahipleri başka yere taşındılar, onu da götürdüler.

Ben, Rıza Bey (gel) deyince ona gitmeyi, attığı top ya da başka bir şeyi ona götürmeyi, (otur) deyince oturmayı, sözün kısası sağlıklı bir köpeğin yapması gereken her şeyi öğrendim. Küçük çocuklar kuyruğumu bile çekseler onlara zarar vermemek gerektiğini doğam gereği bildiğim halde Rıza Bey bu konuda beni eğitmeye çalışırken bozuntuya vermedim, ondan öğrenmiş gibi yaptım. Rıza Bey'le kaynaştık, çok iyi arkadaş olduk. Bana en sert seslenişinde bile sesindeki sevgi titreşimlerini algılıyor ama ona belli etmiyordum. Çok korkmuş gibi yapıyordum. Aslında isteklerini onu çok sevdiğim için yerine getiriyordum.

Komşularla evin önündeki sahanlıkta ya da sitenin çay bahçesinde konuşurlarken yere uyuyormuş görünerek can kulağıyla onları dinlerdim. Her şeyi ne kadar tatlı anlatırdı. Bana (Toni)den önce koymayı tasarladığı dört harfli ad'a siteden iki Ankara'dan bir kişi çok bozulabilirmiş. Bu nedenle yabancı dilden bir ad koymayı yeğlemiş. Konuştuğu kişiler buna çok güldüler. Ben anlamadım, esnedim. Rıza Bey benden çok yaşlı, çok boylu olduğu halde genellikle bana (Toni Bey) diye seslenir. Beni küçümsemez. Beni bir kez dövdü. Hak etmiştim. Yine de çok üzüldü.

Rıza Bey'in evinin yani evimizin bahçe duvarı içinden kimse bir çöp almaz. Kimse Rıza Bey'le ve onun sevdikleriyle sert bir sesle, saldırgan bir davranışla konuşamaz, kötü niyetle yaklaşamaz. Hemen sezerim, önce hırlarım, kendilerini toparlamazlarsa ısırırım. Şimdiye kadar hiç olmadı ama gerekirse parçalarım. Bana (Toni Bey) demişler, ben Rıza Bey'in arkadaşıyım.

Rıza Bey yılda birkaç kez İzmir'e, İstanbul'a gider, döndüğünde beni görünce gözleri parlar, ben sevincimden çılgına dönerim. Yabanlık giysilerini rezil ettiğimi bile bile ön ayaklarımı omuzlarına dayamaktan kendimi alamam. Sarmaş dolaş oluruz. (Giysilerimin içine ettin) diye

bana kızar görünür. Ben bilirim onu. O bana kızmaz, o bana kızabilir mi? Çünkü ben onun en iyi arkadaşı, can dostu Toni Bey'im kızsa da aldırmam. Yeter ki gücenmesin.

Bu kez dönüşü çok uzadı. Siteye gelen her arabaya koşuyor, kapısını, tamponlarını, tekerleklerini kokluyorum, Rıza Bey'in kokusu var mı? diye benim için (bu köpek manyak) diyenler varmış. Asıl manyak bu sözü söyleyen insanlar. Hiç onlar bir insanı benim kadar sevmiş, benim gibi özlemiş ve büyük bir umutla beklemişler mi?

Zaman zaman köyün bitişiğinde dört yanı duvarla çevrili, ağaçlı, içi beyaz taşlarla dolu yerin yakınından geçerken Rıza Bey'in kokusunu alır gibi oluyorum. Uzun uzun kokluyorum, Kesin bir karara varamıyorum. Hem Rıza Bey niye oradaki taşların arasına saklansın?

Bu sıralarda her gece aynı düşü görüyorum. Deniz boyundaymışım, yosunları kokluyor, kumlarda yuvarlanıyorum. Denize arkamı dönüp kıyıdan bizim eve dümdüz uzanan yolun sonuna bakıyorum. Rıza Bey yolda, bizim evimizin köşesinde. Parlayıp koşuyorum, şimşek gibi, poyraz gibi koşuyorum. Ona yaklaşınca fırtına gibi üzerine atlıyorum. Sarılıyoruz, ağlaşıyoruz. Elinde yemek kabım tepeleme kemik dolu. (Sen bunları yerken ben biraz meze hazırlayayım, içki saati geldi) diyor. Gözlerimi açıyorum. Ne Rıza Bey, ne evin ön sahanlığında masa, ne masanın üstünde onun çok sevdiği ince uzun bardak. Evin bahçesinden yola çıkıyorum, başlıyorum kısık sesle ağlamaya. Köye doğru yürüyorum, ola ki Rıza Bey de köyden geliyordur. Yıllardır sitedeki komşular yokluğunda dedikodusunu yaparlar.

Yok, bu yaşta balkona oturup içki içiyormuş.

Yok, emekli aylığı ne kadarmış.

Yok, tavla oynarken zar tutarmış.

Yok, evde koca koca kâğıtlara habire bir şeyler yazarmış.

Bunlar en hafifleri, burada yinelemek istemediğim daha neler neler. Ben bunların hiçbirisini ona duyurmadım, üzülmesin diye. Belki o da biliyor, beni üzmemek için belli etmiyordur.

Son günlerde Rıza Bey'i çekiştirmekle yaptıkları büyük yanlışlığın ayrımına varmış görünüyorlar. Herkes ne iyi adamdı, ne değerli komşuydu demeğe başladı.

Balkonun tadını çıkarmayı bilirmiş.

Emekli aylığıyla idare etmeyi başarırmış.

Tavlada hiç hile yapmazmış.

Kalemi kuvvetliymiş, güzel şeyler yazarmış.

Sizi düzenbazlar, sizi alçaklar, sizi üç kâğıtçılar sizi. Konuşun bakalım.

Utanmadan bir de isim taktılar. Ona artık (rahmetli) diyorlar.

(Onun adı rahmetli değil. Rıza!.. Rıza!..) diye var gücümle havlıyorum. İnsan oğlu insanlar anlamıyorlar ki...

Ne yazık! Bir türlü köpek gibi davranmayı öğrenemeyecekler.

Hele Rıza Bey bir dönsün. Bu sitede ısırmadık adam bırakırsam, bana da (Toni Bey) demesinler.

ÖZER EKİNCİ

Kumkent

Şubat 1996

Daha önceleri sonuç üzerinde etki etme gücüm yoktu.
Bu benim değil, yapılan işlemin doğasıydı.

1.

İçimde, evimde kendi kendimle debeleniyorken... Üstüm, her yanım kabuk, içim yumuşacıkken... Bir sızıntı hissettim içime doğru, dışarıdan epeyce dışarılardan... Şöyle bir kafamı çıka-

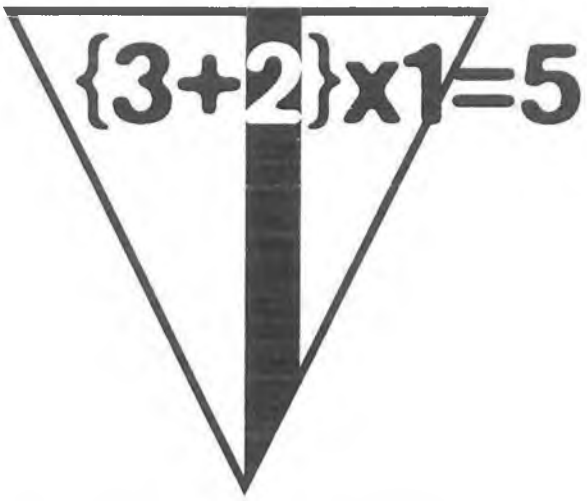

rıp kaynağını görmek istedim, göremedim. Çok yavaş hareket ediyor, ânı yakalayamıyordum. Çoktan içime girmiş, O da görünmezlik kazanmıştı. Biz bizeydi;, kimse görmüyor, bilmiyordu. Kabuğumun içine cismen girmemişti. Hissediyor ama do-

kunamıyordum. Görmediğimde özlüyordum. İstiyor, çok istiyordum.

Ne istediğimi de bilmiyordum. Durum tehlikeli, çok tehlikeliydi. Denk gelmiştik, ama denk değildik. Yarattığımız karanlıktan korkuyor, durmak da istemiyorduk. Malum, zaten yavaş gidiyorduk. Her adım, geniş zaman aralıklarıyla atılabiliyordu. Adımlar deklanşör sesi gibiydi; akan görüntüler değil, enstantaneler bütünüydü. Düş gücümüzü zorluyor, poz vermemeye çabalıyorduk.

Durum kazın ayağı* benzetmesini zorunlu kılıyordu. Gözlemleyebiliyorduk, bir yanılgı değil, yanılsama içinde olduğumuzun farkındaydık. Şüphemiz görüntüde değil, şartların görüntü üzerinde yarattığı etkideydi. Acaba göründüğü gibi miydi?

2.

Yolculuk oldukça uzundu ve azımsanmayacak kadarını katetmiştik. Hızımızı hiç değiştirmeden yol alıyorduk. Yol çok kalabalık ve dümdüzdü. Birçok kazaya da istemeden tanık olduk.

Şimdiye kadar kural hatası yapmamıştım. Detaylar gözümde büyümeye başlamıştı. Bunlar yorgunluk işareti olabilirdi. Bu iki kişilik bir yolculuktu ve daha dikkatli olmam için geçerli bir sebepti. Uzak plandaki manzara, belki de net olmadığından, daha bir çekici görünüyordu. Manzaranın içine sızdım, ancak cismen giremedim. Netleştikçe, hissettirdiklerinin azalacağı hissine kapıldım ve sırf bu yüzden uzak kalmayı denedim.

Her şey hızla geride kalıyordu.

3.

Söyleyebilecek fazla bir şeyim yok. Her şey netti ve ben görebildiklerime daha fazla önem veriyordum. Zamanın aşındırdıklarını göremiyor, bu yüzden onları yok sayıyordum. Kurallarım vardı ve biri de buydu: Var ya da yoktu.

* kazın ayağı öyle değil.

FARUK BAYDAR

OSDOKUS

Ön dişlerimle kapı pervazına 39 yazıyordum. Derken kapı çalındı. Gelen her kimse, açmadığım halde içeri girdi. Çok sinirlenmiştim, çünkü 39'um yarım kalmıştı... Kendimi toparlamam uzun sürmedi. Apar topar toparladım kendimi, ve dişlerime emrettim; "Nice 39'lar dileğiyle yapın bunu." Azı dişim anlamış gibi sırıtmaya çalıştı. Çeneme indirdiğim yumruk darbesi, azıyı korkudan tazı yaptı ve ağzımın içinde deli gibi koşmaya başladı. Ağzımdaki bu canlanmayı ve şehveti gören Signal Profesyonel Lig yetkilileri onbirerden yirmi iki dişime cüzzi miktarlar teklif ettiler. Daha yeni transfer olduğum için kabul et-

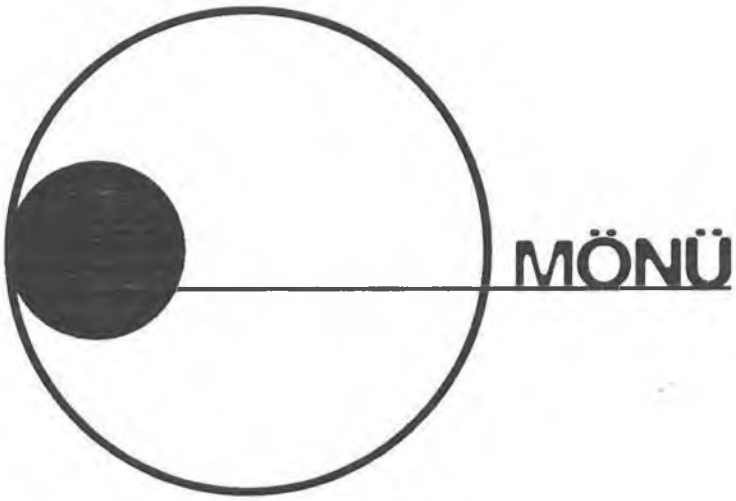

medim. Yoksa para hıç önemli değildi benim için.

Hatırı kalmasın diye, hatır hatır yemeye çalıştığım kabuklu ceviz üzerinde kalan dişlerim, kendilerini tekrar yanlarına almam için, birer birer bir film şeridi gibi gözümün ucunda yalvardılar...

Vakit çok geçti ve düşük yapmıştı. İki ay önce becerdiğim dişi dişlerden biri doğurmak üzereydi. Ben de piçini tekmeleyip dişirdim.

İkimiz de aynı saate bakıyorduk. Akrep ve yelkovan aynı boyutlarda olduğundan, saatı ancak yelkovan yellendiği zaman öğrenebildik. Akrep yelkovanın üzerinde; "Eli elimin üstünde kimin elimini var" di-

yordu adeta. Saat tam yemek yapma saatiydi. Klozete girip, yeterince pislik çıkardıktan sonra yemek için yer açtım. Yerde şunlar yazılıydı;

Gerekli malzeme:

Ununu bırakmış hamur,

Gazı alınmış kuru fasulye,

İğdiş edilmiş diş,

Geliş gidiş,

Yeme dürtülü pırasa,

İçik,

Zarafet, bekâret, taharet bozulmaya görsün koruyucusu,

Burnundan kıl aldırmayan köse peteği,

Kelin merhemi oluncaya hardalı,

İğne yapraklı merhamet,

Tabii ki soğan,

Cenevizli ceviz,

Kığırcıksız fakfukfon,

Saksafon.

Yapımı;

Kara kutuydu sanki... Kaza olunca açılacaktı. Bekâret denen bu olgu, adamımızın şehvet dolu ağzında dolgu olmuş ve çürük diş bırakmamıştı. Soğan kabuklarını dişiyle soyduktan sonra, yollar açılsın diye, soğukta buzlanan gözyaşları için, suratına karla mücadele fonundan tuz serptirdi...

Büyük bir tava aradı. Et rafta sadece iki civarında küçük tava, bir gibi gelirim sözünde büyük tava vardı oysa ki. Büyüğü bekledi sabırla... Gelmedi. İndirdi ve işedi. Yumuşayan tavanın üzerine nifak tohumu özü yağı bulamaçlayıp geydirdi. Yağı gezdirdikten sonra bu sefer kendi canı sıkıldı. Ocağı yaktı. Yağın gıcırdamasını beklemeden dilini sokup, yağdan bir pelte soğurdu. Dilinin yeni şekliyle peltek bir halde tssrasa diyebildiği pırasalara emredip, tavaya geçirmelerine yardımcı oldu. "Yardımcı olduğunuz için teşekkürler" diyen pırasa ebeveyinlerini, yakinimdir edasıyla haşlamalı su kullanarak yumuşattı. Sokak lambasını söndürüp, pijamasını yemeğe ilave etti. Geç oldu diyen tava içi erzaklara, ilk gece felaketini konu işlemeli külotunun altından yaşattı. Kara kutu açılmıştı artık... Pozisyon üretmeli birinci lig hakemlerinin yanlış kararları yüzünden, verilmeyen orgazmlar dişi tarafını kudurttu. Oraya buraya saldıran dişilere macun fışkırtan elleri bükebilmek için, onları elastik şişelere doldurdu. Şişeyi nehire fırlatıp, asıl mesajı şişe götlü gözlük camlarına iliştirdi. Mesajda şunlar yazılıydı;

Eeeeyy!..

Heeeyy!..

Zıkkımın kökünü yiyen zehr-i şehrim,

Seni tok görebilmek için,

Nitche düşünür de

Aç ayı oynar mı?

Mesaj onda masaj etkisi yaptı... Rahatlamış ve gevşemişti. Menteşe araları da gıcırdamıyordu artık. Gıcırdasın istediğinden, enflasyon fakiri gıcır gıcır bir beş yüzlüğü aralara kakaladı. "Zengin oldum" diye sevinen kapıyı da tekmeleyerek kükredi. "Tekmeliyor tekmeliyor" diye sevinen karısına, araları bozuk diş aralarından; "Zırva bunlar" deyip, ayak darbelerinden ona da ayırdı. "Heey ! Canlı değil bu. Artık karnındakini kırıp omlet yapabiliriz" dediği yumurta kılıklı karısını rencide etti... Etrafta bulduğu şeyleri sokup, kendi hamile kalmaya çalıştı. Doğal felaket, olmadı. Osurdu... Sıçtı, çocuk bekledi; avucunu yaladı. Kuduran avcu, parmaklarını içine çekti. Her yer seks ve kurutulmuş soğan kokuyordu. Burnuna pamuk tıkadı. Bu sefer de burnu... Hemen pamuğu çıkardı... Delik görmek istemiyordu artık. Anahtar deliklerine siyanür damlatıp, ışıkları söndürdü.

Hayatın hatası doğmak üzereydi. En büyük delik olan karanlık, şehvet çukurlarına sonuna kadar çektiği adamımızdan bir parça olsun bırakmamıştı. Fokurdamaya başlayan yemekse derin bir iç çektikten sonra; "Ucundan acık" diyebilmişti sadece...

AFİYETİNİLTİLER

BUFALO ROSTO TİKO

İtalyanların öküz dediği Amerikan inekleri olan bufalolar, ufalana ufalana günümüze kadar gelmişlerdir. Yolculuk uzun sürmüş, yorulan ayakları Anadolu kadını bir leğen içinde yıkamaya kalkışmış, kısa bir süre sonra da bu durum kocalarını kıskandırmıştır. Bu kıskançlık sonucunda bufalolar, kumkuma patilerinde kocalara karılarına karşı en büyük kuma malzemesi olmuşlardır.

Gerdanı gerçek bir insanı andıran bufalolar, piştiklerinde insanlıktan çıkarlar. "Zülüfleri düşmüş gergefine" sözünde olduğu gibi, radikal dişi bufalolar, boynuzlarını türbanla örten ender inek çeşitlerinden biridir.

Çiftleşme mevsimlerinde son derece saldırgan olan bufalolar yanlarına kimseyi yaklaştırmazlar. O yüzden çiftleşme işlemi yaklaşık elli üç metre uzaktan ve özenle gerçekleşir. Bunu nasıl becerdikleri ise hâlâ anlaşılamamıştır. Ancak geliştirilen bir teoriye göre, üreme organları teoriden daha fazla gelişmiştir ve ne uzaklık, ne de sınır tanır.

Son derece duygusal ve içine kapanık olan bu doğa harikası yaratıklara, geviş getirengillerden olmasalar, insanın âşık olması işten bile değildir.

Arka bacakları sütun gibidir ve benim diyen genç kızlarımıza taş çıkartır. Boyutları ne olursa olsun, yeryüzünde varolan bütün bufaloların vücutlarında tam 11 milyar 117 tane kıl vardır ve hiçbir bufaloda bu sayı değişmez. Son derece şaşırtıcı olan bu durum, yüzyıllardır bilim adamlarına malzeme olmuştur. "Kurt kocayınca köpeklere meze olurmuş" atasözünün ise, bundan esinlenerek söylendiği sanılmaktadır.

Bufaloyu bufalo yapan ve bütün dünyaya tanıtan Bufalo Bill adında bir Western kahramanı olmuştur. Yarısı insan, diğer bir yarısı daha bir insan olan bu yiğidin yaptığını her baba yiğit yapamamış, hayatı boyunca tam 24352 bufaloyu kendine âşık ederek tarihe geçmiştir. Nice körpe bufalolar daha gelinlik çağlarına gelmeden, onun aşkından yanıp tutuşmuşlardır. Bufalorem denen bu hastalık, insanda görülen ince hastalığın değişik bir versiyonudur ve adamın kökünü kurutur. Adı Bufalo Bill olan bu insan müsvettesi, o yıllarda bufaloların neslinin nerdeyse tükenir hale gelmesinde, belki de en önemli etken olmuştur. Bufalolarla girdiği ters ilişkiler, günümüzde dilden dile dolaşan birer anonim haline gelmiştir. Ancak "Halk Bill'inkini sever, ama çapkınlığı affetmez" iki nokta üst üstesi, günümüzde halen açıklanışını beklemektedir.

İşte gerçek bir et yemeği olan "Bufalo rosto tiko", deminden beri anlatıp durduğumuz bufaloların en ballı kesimi olan koltukaltından araklama etlerden yapılır. Bunu uyurken yaparsanız ne bufalonun canı yanar, ne de böğürme sesleri sizi rahatsız eder. Şayet bufalonuz uyurken böğürüyorsa, ya gidin başka yatakta yatın, ya da burnunu parmağınızla tıkayın. Bu işlemi uzun sürdürürseniz bufalonuz havasızlıktan osurmak zorunda kalacak, bunu beceremediği takdirde de infilak edecektir. Bu yüzden burnunu parmağınız yerine susturucuyla tıkamanız hem sizin yorulmanızı engeller, hem de patlama gerçekleşirse, sesi kimseyi rahatsız etmez.

Etleri araklama işlemi bittikten sonra, her birini girdap şeklinde sararak mezur haline getirin. İlk iş olarak, bununla boynunuzu ölçüp akabinde tekrar eski haline getirin. Bu işlemi on - onbeş kez tekrarladıktan sonra, gözleriniz oluşan girdaplardan hipnotize olacak ve bir süre sonra transa geçmenizi sağlayacaktır. Unutmayın, kendi kendini hipnotize edebilmenin tek yolu budur ve sonu tam bir kurtuluştur. Hipnotize olduktan sonra kavuşacağınız böylesi bir rahatlama sayesinde, yapılması gerçekte çok zor olan bu yemek, çocuk oyuncağı haline gelecektir. Yemek piştikten sonra, sizi sizden başka hipnoz durumundan çıkarıp normal hale gelmenizi kimse sağlayamaz, ona göre.

NARENCİYELİ ÖRDEK

"Nar gibi kızarmış" adını buradan aldığı sanılan ördek, belki de asimile edilememiş tek hayvandır. Uçma özürlüsüne kaz, yananına gaz, hızlı gidenine tam gaz denilen kuşumuz, gece yatmadan önce dişlerini fırçalamış olmazsa olmaz denilmesiyle alınganlaşmış, bu sayede dişlerini ve düşlerini koruyarak günümüze kadar gelmiştir.

Ölünceye dek anlamına da gelen ördek, sevgisi sonsuza dek süren bir kuştur. Zaten "sevgi kuşun kanadında" sözü de buradan gelmektedir.

Sonya... Saçı örgülü, gördüğüm en güzel ördekti. Sazlık denen genelevde çalışır, çarşambaları havalanır ve beraberinde herkesi zevkten uçururdu...

Bir ördeğe âşık olabileceğimi düşünmüyorsunuz herhalde. Ama şunu da inkâr etmiyorum; lezzetli bir ördeği etinin son damlasına kadar yiyebilirim. Hele bir de narenciyeli olursa... Böyle bir yemeğin tarifini vermekle, sizin de bu zevkten mahrum kalmıyacağınızı bilmekten kıvanç duyuyorum.

Gerekli malzeme:

Bir baş kesikbaş ördek,

Bir başı soğan,

Bir başına çıkma,

Bir başımıza taş yağacak,

Bir başıma beceremem,

Bir portakal narenciye.

Yapımı;

Ördeği kestikten sonra pişirmek için beş yüz derecede diretecek olan fırınınızla üç yüz dereceye ininceye kadar pazarlık edin. Diretirse üzerine buzlu su dökmekle tehdit edin. Fırın konusunu hallettikten sonra ördeği yanında narenciyeler olduğu halde fırına verin. Bir gün batımı bekleyip fırından çıkartın. C vitaminlerini koruyabilmeleri için narenciyelere ön ayak olun. Doğuştan arka ayaklı olan narenciyeler, bu sayede düşmeden durabilecekler, düştüklerinde ise sizin sakat olduğunuzu anlayacaklardır.

Bazı ördeklerin dışları pişse de eşek derileri yüzünden içlerinin tam pişmediği bilinir. Bunu önlemek için bir kızılderili ya da bukalemunu her on dakikada bir fırına sokup kontrol ettirin. Kızılderililer fiat konusunda sorun yaratmazlar, ama bukalemunlar genelde üçkâğıtçı olurlar. Siz siz olun, sakın tongaya basmayın.

Ördeği fırından çıkardıktan sonra üstünüzü çıkarıp fırına yaklaşın ve ördeğin çektiği acıların ne denli olduğunu az da olsa anlayın. Bu, sizin olmayan insani duygularınızı rencide edicek, ördeğe bile "Ay bencide" dedirtecektir.

Servise başlamadan önce yiyici kitlesi sayısı iyice kontrol edin. Eğer sayı

ondan fazlaysa, ördeğin poposuna bir boru sokarak davul gibi oluncaya kadar şişirin. Bunu yapmakla ördeğinizi olduğundan çok daha büyük göstermiş, masadaki aç yaratıklarınsa en azından gözünü doyurmuş olursunuz.

Narenciyeli ördeğe en güzel sosun içine kekik katılarak yapıldığı düşüncesiyle sosunuza kekik katarsanız, baştan beri iyi giden yemeğinizde ölümcül bir hata yapmış olursunuz. Çünkü kekik kadar, bir kuşu leş gibi kokutan ve akbabalaştıran başka bir şey olamaz.

Yakın geçmişe kadar kümes hayvanı olarak kullanılan ördek "Bülbülü altın kümese kapatmışlar, yine vatanım demiş" sözünü yalanlarcasına, kendisini kümesten ayırdıkları günü lanetle anar.

Sindirimi son derece kolay olduğundan, yenmeden direkt sindirim sistemine yerleştirilmiş olsa bile karın ağrısı yapmaz. Ama ameliyat hariç, doğal yollarla bunu gerçekleştirebilen insan modeli henüz geliştirilememiştir.

İnsanların arasına nifak tohumu sokmasıyla ünlü bu kuş soyu, eşler arasındaki kıskançlık rüzgârlarının da arasına girerek cereyan yaptırmasıyla sıcak havalarda tropikal kuşlara bile taş çıkartır. Bu özelliğiyle değerini bir kat daha artıran ördeğimiz "Nesli ne zaman tükenecek bu kuşun" diyenleri de kıskançlıktan çatır çatır çatlatır.

İnsana son derece yakın olmasıyla bilinen ördeğe, kırsal kesimlerde kanatlı insan da denmesine karşın, Mitoloji'de hak ettiği yeri bir türlü alamamıştır. Hatta bazı yerlerde birinin ördek mi yoksa insan mı olduğunu anlamak için gebelik testi yerine, kanatlık testi yapılır. Test sonucu pozitif çıkan her kişi, kuşbeyinlilikle ödüllendirilir... Yerken bunu hissederseniz kendi ırkından birini yemeninin yamyamlık olduğunu, ham ham demeden önce bir kez daha düşünün lütfen.

ZAFİYET TEORİLİ İSTAKOZ KAPAMA

Yıllar önce fiziği düzgün ünlü Einstein'ın dediği gibi "Emce kare eşittir amca kare." Yani zafiyet geçirenlerin bir numaralı ilacı olan yemek, Tanrı katında ışık hızıyla pişer. Bunlardan en ünlüsü ise "Zafiyet teorili istakoz kapama" dır.

Bu yemeği yiyenler kürdan müsvettesi olsalar bile, bir süre sonra şişmeye başlarlar. Halk arasında şişmanlık diye bilinen bu şişme, normal bir insanda pişmanlık yaratsa da böyle insanlara sevinç göz yaşı döktürür.

Karşıdan bakıldığında anahtar deliğinden rahatlıkla geçebileceği sanılan zayıf insan modeli, biraz yaklaşınca herkesi şaşırtır. Çünkü zarafet timsali bu insan, yedikleri ve içtikleri kendisini geğirtmeyen tek insan modeli olmakla, belki de en güzel yanıtı vermiş olur.

İlk olarak ne zaman ve nasıl piştiğini bilen tek insan, şu anda aramızda değil. Onun anısına ve anasına avradına yarım saniye tekledikten sonra konuya devam ediyorum.

Onbeşinci yüzyıl başlarıydı. Yüzyıl bütün organlarını yitirmiş, sadece başı kalmıştı. Osmanlılar obstrüksüyonla Satranç Kalesi'ni de ele geçirmiş, veba salgını bütün dünyayı etkisi altına almıştı. Arap Yarımadası'nda dalgalanmalar ve örtüşmeler vardı. Kuzey Amerika henüz Güney Amerika'nın kuzeyinde yer almıyordu. "Siz Avustralyalılaştıramadıklarımızdan mısınız?" sözünün Avustralya kısmı daha keşfedilmemişti. İnsanoğlunun teker tekerlemesini teker teker söylerken hâlâ dili sürçüyordu. Sürekli yağan yağmur, bir süre sonra meteor yağmuruna dönüşüyor ve insan soyuna böbrek taşı döktürüyordu.

Bütün bunlar olup biterken, insanlar bütün bunların olup bitmediği bir dünya hayal ediyorlardı. Çünkü baskılar ve işkenceler diz boyuydu ve kendisiyle cüce diye dalga geçiliyordu. İşte tam bu sırada ®Kapama/mız gerçek bir kurtarıcı gibi yetişti, diğerleri gibi vakit geçirmeden tarih sahnesinin ardına kapattılar. Bu gaflet uykusu tam 600 yıl sürdü.

Yeni yeni uyanmaya başlayan kuşu, yemeği kendisine getirerek günümüzde en leziz yemekler içinde yerini almasını sağladı...

Bu kısa tarih dersinden sonra, yemeğin tarifine gelince;

Gerekli malzeme

İstakoz (deniz kuşu),

Kestane (Deniz ipnesi),

Salça (domates kişiliksizi),

Kaşık (Metal~Hart rock),

Uzuv (Meta),

Lahana (kısırdöngü).

Bunları bulmak için dört bir yana dağılsanız bile, geri döndüğünüzde iş işten geçmiş olacaktır. Çünkü giderken kürdan gibi bıraktığınız insan parçası artık görünmez haldedir. Teori gerçekleşmiştir. Madde açlıktan parçacığa dönüşmüş ve nur topu gibi olmuştur. YAVRIM.

KENAN YAŞAR

Gitsinler

Son yıllarda ne zaman bir Türk filmi izlemeye heveslenip sinemalara gitmeye kalksak, çıkışta bir daha Türk filmi izlememek için yeminler etmekten bıktık usandık. Bugünlerde "birey" moda ya, yönetmenlerimiz bireyin labirentlerle dolu iç dünyalarında dolaşıyorlar.

(Hiç belli etmiyorlar, Allah için.)

İç dünyalarındaki basit "çatışkıları" kulaktan duyma devşirme bilgilerle psikolojize ederek hepsi birer Tarkovski, Bunuel, Bergman olmuş adeta. (Ne yazık ki, biz sahicilerini de izledik.) Filmlerinde

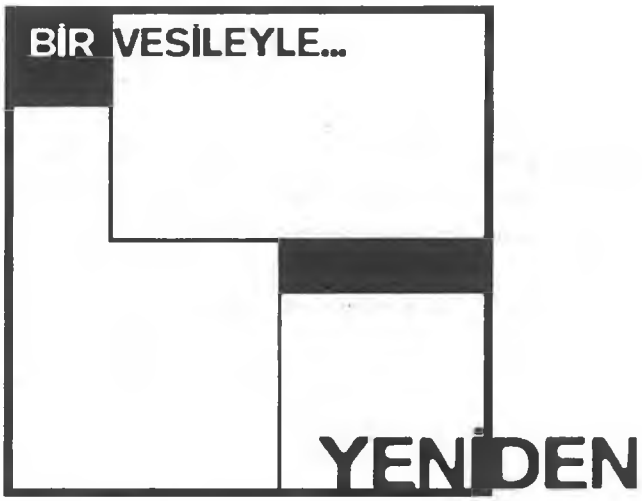

çok karmaşık (!) ve anlaşılmaz şeyler söylenen insanlar oflaya puflaya dolanıyorlar. Acayip sıkılıyorlar (Bu arada biz de).

Yeşilçam'daki krizden yakınıyorlar söyleşilerinde. Krizin nerede olduğu ortada aslında. Hiç bilmedikleri, yaptıkları filmlerden belli olan insan psikolojisinden çok az öğrenebildikleri, gene çok kör gözüm parmağına olan sinema sanatından ellerini çekmelerinin sinemamız ve ruh sağlığımız açısından acil ehemmiyetler taşıdığını düşünüyoruz.

Gitsinler.

Şizofrengi (Sayı 5, Kasım 1992)

Hâlâ Gitmediler.

Oradalar. Git demekle kim gitmiş ki, onlar gitsinler. On yıldan fazla zamandır yaşanan bunca alt-üst oluşa, herkesin içinde bu depremin kara bir öyküsünü taşımasına karşın, lezbiyenleri, travesti ve cüceleri, çıplakları, kedileri, sisli havaları, barlarda bunalanları, yönetmen doğuran adamları, reklamcıları, danslarla resmi tarihi anlattılar film adı altında, resimli hayat bilgisi tarzında.

Çağrımızdan vazgeçtik. Onlar gitmeyecekler. Kabul ettik. Biz de onların çektiği hiçbir filme gitmeyeceğiz. Karar verdik. Filmlerine hâlâ tek tük gidenler olacak. Biliyoruz. Şimdi, gösterime girmeden önce medya pazarında epey tur attırmaları, bir iki kilo portakal mandalina aldırmaları ön şartıyla birkaç film önerisi yapacağız.

Birinci Film: Bir Erkek ve BirKöpek: Marazi bir aşk hikayesi. Erkek çok iyi oynasın ve "ben senaryosunu beğendiğim her filmde oynarım" desin (üst üste üç ya da dört kez ama değişik dergilerde ve TV kanallarında). Filmde çok cüretkar sahneler bulunsun ve mümkün olduğu kadar çok tabu yıkılsın. Böylelikle memlekette sağlam tabu kalmasın.

İkinci Film: Kadın Kombinezonu Tutsakları: Bir fetişistin hicranlı hikayesive supra erotik fantazileri. Oraya buraya göndermeli olsun ki yönetmenin engin bilgisini herkes teslim etsin. Örneğin, kahramanımız bir elinde kombinezon, öteki elinde Lacan'ın "Ecrits"ini tutsun. Ve kameraya dönüp anlamlı anlamlı baksın. Öyle baksın ki, anlamından sahne kararsın.

Üçüncü Film: Mutasarrıf Hilmi Bey'in Kızı Mücerret Hanım'ın Müşahhas Hayalindeki Gızlı Noktalar. Film, adından da anlaşılabilirse anlaşılabileceği gibi basbayağı bir ders olsun. Hayat dersine çok ihtiyacımız var. Aman biraz da post-modern olsun. Mesajı da olsun ama nolur biraz örtülük olsun aman aman. Çıkınca çok kafa patlatılsın ama işin içinden çıkılmasın aman aman.

Dördüncü Film: 'e hacet kalmasın. Çünkü filmlerini izleyecek kimse kalmasın. Etraftan el ayak çekilsin. Bi ıssızlık bi ıssızlık olsun.

Sonra birgün birisi gelsin ve bize bir öykü anlatsın. Öylesine, sıradan bir öykü. İçinde, yaşayan insanlar olsun. Soluk alsınlar, "artizlik" yapmasınlar. Biz de sığınaklarımızdan çıkalım ve sinemalara gitmeye başlayalım yeniden.

O güne dek...

Şizofrengi (Sayı 6, Ocak 1993)

Aradan üç-dört yıl geçti, bugünlerde sinemalarda yeniden Türk filmleri görünmeye başladı. Çok ürktük... Niyetimiz kendi çapında kamera bilgisi, dil bilgisi, senaryo bilgisi, hayat bilgisi olan insanları küçümsemek değil...

Aklımıza hâlâ Türkiye'de sinema deyince ilk olarak Metin Erksan geliyor. Yıllar geçti ve bu hiç değişmedi. Ne zaman "yeni" Türk filmi görsek, kendimize gelmek için dönüp Suçlular Aramızda'yı, Gecelerin Ötesi'yi, Susuz Yaz'ı, Acı Hayat'ı, Kuyu'yu, Kadın Hamlet'i ve sinemalarda hiçbir zaman gösterime girmemiş Sevmek Zamanı'nı yeniden seyretmek ihtiyacını hissediyoruz...

Telefon direğinin üstüne tüneyen "Tragedya Baykuşu" üç kez öttü:

-Tiyatro öldü!.. Tiyatro öldü!.. Tiyatro öldü!..

Tanrıların, ölümün ve yaşamın yurdu, Dionysos'un çılgın ve utanmaz evladı, Aiskhylos, Sophokles ve Euripides'in biricik kardeşleri, Shakespeare, Brecht, Kafka'nın sevgili kuzenleri, Max Reinhardt, Aleksander Tayrov ve rol üstadı Konstantin Stanislavski'nin amcaları, vahşetçi Antonin Artaud, yoksul Jerzy Grotowski, Şuji Tereyama (İmgelemin babası) ve aziz Peter Brook'un dayıları, hayal ve mana aleminin sarrafı, 2500 yıllık kadim dostumuz TİYATROmuz maalesef Hakkın rahmetine kavuşmuştur.

Bütün dost ve müşterilerimize başsağlığı dileriz. Merhum, 27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü saat 13:30'da öğle namazına müteakip

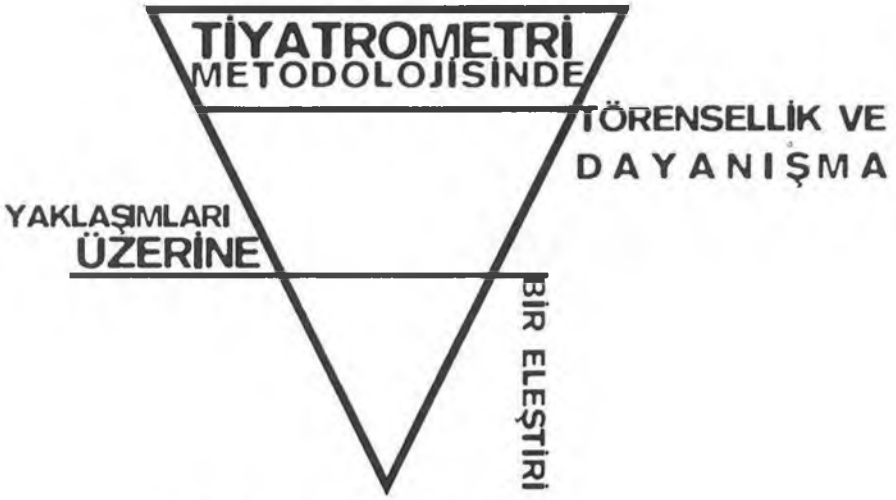

Zincirlikuyu mezarlığına defnedilecektir.

Not: Çelenk gönderilmemesi, isteyenlerin ITI (International Theatre Institute)'ye bağışta bulunulmasını rica ederiz.

Şen-Teh duymak istemeyen birine söyledi bunları.

Bu nedenle aslında hiç ağzını açmayabilirdi de

Düğümlenebilir birbirine kopan ipin parçaları

Üstelik tutar yine de, ama

Ne var ki ip kopmuştur bir kez.

Rastlaşınız belki yine, ama

Bıraktığın yer var ya

Orada bulamazsın artık beni...

Yüzlerce sigara izmaritinin yerde ezilerek söndürüldüğü, çok sayıda karton çay-kahve bardağının tiftilerek konfeti yapıldığı, insanların birbirini kırmak, küfretmek, kavga etmek,

canını acıtmak gibi lükslerinin bulunduğu bu kalabalık, "cenazede düğün, düğünde cenaze yemekleri yiyerek" tuhaf bir törene katılıyor..

Saplantılı bir düşseverin uykuyla uyanıklık arasında gördüğü bu karabasandan sıyrıldığımda, gerçekten de tiyatro aslında ölmüş ve bu acıklı haberi benden saklıyorlarmış gibi geldi bana..

Seksendokuz kanal medyanın yönettiği, inanılmaz büyüklükte ve etkinlikte bir kitle iletişim organizasyonu insanların algılma biçimlerini hızla değiştirdi. Ve nihayet ölü tiyatro ölü seyircisini de yarattı. Sözün ve düşüncenin çarpıp yere düştüğü, algı düzeyi dondurulmuş bir seyirciyle karşı karşıyayız. İhtiyacı karşılamak için değil, "Tüketime kodlu" satın almak için pazara mal üreten insan ilişkilerinin egemen olduğu bu ortamda "Kuramsal Tiyatro", sanki ayağını sürüye sürüye ortalarda dolaşıp durmakta; ne yok olmakta ne de tam anlamıyla varolabilmekte.

Ölmüş ve çürümüş bir tiyatro anlayışı, çoğunlukla da -durumu görünüşte ve geçici olarak kurtarmak üzere sanki yeniden canlandırılabilir, çağdaşlaştırabilirmiş gibi- içi boşaltılmış ve hayatiyetini kaybetmiş repertuarlarla sürdürülmekte.

Seyircinin de yaratıcı kılınması gereği unutulmuş, çoğu kez sahne seyircinin altında kalmıştır. Oysa bir sanat yapıtı, yaşamı ve kendini gözleyen toplum bireylerinin kurabildiği bağların ötesinde yeni deneyimlere, kavrayışlara olanak tanımalıdır.

Gerçekte tiyatro, düşsel, görsel, işitsel ve simgesel yaratıcı biçimleriyle, insanı kucaklayan, zenginleştiren bir sanat olmalıdır. Tiyatro yitirdiği prestijine ancak yine onu vareden temel dinamikle "yaratıcı düşünceyle" ölü biçimlerinden kurtulup genç ve yaşamsal biçimine kavuşabilir. Bu noktada (sıkça örnek aldığımız Batı tiyatrolarında olduğu gibi) süregelen alışılmış kurumsal tiyatro anlayışına alternatif oluşturacak ateşleyici, denemeci ve yaratma cesareti olan genç tiyatro insanlarına gereksinim var.

"Eleştirdiğiniz tiyatroların karşısına, başkabir dünya görüşü, başka bir sanat siyaseti ile çıkıyorsanız, bu çıkışınızda yeni ve daha ileri bir yapı getiriyorsanız, bu yapıda seyirciye söyleyecek sözünüz varsa, ve sözünüzü gerçekten özgün, yaratıcı estetik kategoriler bütünü içinde sunarak, seyircinizle yeni ufuklarda kucaklaşabiliyorsanız, alternatif bir tiyatro, yani alternatif bir yaşama biçimi oluşturabilmişsiniz demektir"

Tarihe baktığımızda, "Yeni" olanın kapılarını aralayan sanatçılar, egemen ve yaygın olan iktidar anlayışına, onun değerlerine ve kurumlarına da karşı durmuşlardır. Sanat, sıradan ve alışılmış olanın aşıldığı yerde başlar. Ancak, yeni ve öncü yaklaşımlar neyi niçin ve nasıl yaptığının bilincini taşımalıdır. Yoksa yalnızca biçimsel kaygılarla ortaya çıkmak, eski ve bildik bir formülü farklı harflerle yeniden yazmak bizi hileciliğin ve kolaycılığın tuzağına düşürür. Öncü ve yenilikçi çalışmalar, çabayı ve sorumluluğu gerektirir. Yeni anlatım biçimleri üretilmek için yeni düşünceler de üretebilmek gerekir. Felsefeden yoksun bir tiyatro, biçimciliğin dar kalıpları içinde sıkışıp kalır ve gel-geç ilgilenmelerin sınırını aşamaz.

Bugün bu öncü, araştırmacı ve yenilikçi çabaların umut verici bir şekilde filizlendiğini görüyoruz. Bu filizlenme, hukuksal, ahlaksal, sanatsal kurumların hızla çözülüp köhnediği bir toplumda -hastalanan bir organizmadaki antikorlar gibi- yeni-alternatif bir toplum düşüncesine koşut olarak gelişiyor.

Üstelik,

* sanata ve sanatçılara kanal açacak bütün motivasyon kaynaklarının kuruduğu,

*"Daha önce yapıldı!.. entel-züppeliğine prim verildiği,

* Medyanın örgütleyip kodladığı ve giderek sığlaşan seyirci beğenisine uygun niteliksiz işlerin ezici çoğunlukta olduğu bu ortamda alternatif tiyatro da kendi alternatif seyircisini oluşturuyor.

Alternatif tiyatro, küçük dar salonları, barları, kafeleri ve sokakları mekan tutuyor. Parasızlığın, kadrosuzluğun, salonsuzluğun türlü darlık ve olanaksızlıkların yarttığı bu "kaçak" eğlence ortamında az seyircili ama yoğun ve kalıcı bir paylaşmayı hedefleyen, seyircisinin aynasında kendini daha yakından görerek -nitelik ve nicelik arasındaki bağı ve farkı unutmadan- yaratıcı ve özgün olmayı başardığı noktada "Evrensel" olmayıda başarmış olacaktır. 1980 darbesinin yarattığı toplumsal erozyonun, bireysel tragedyalara dönüşmesini, üretilen sanatsal tüm ürünlerde ve yaratma sürecinin geçirdiği evrimde izlemek mümkün. Artık eski siyasal ve kültürel renklilik yok. Üniversite gençliği hızla radikalize oluyor ama ya pasif ya da hiper aktif.. Bu noktada cılız da olsa demokratik örgütlenmelerin -elde pankart uygun adım protestoların ötesinde- kendilerini ifade etme talepleri de oluşuyor. Bu kitlesel hareketlilik ve arayış alternatif tiyatro düzleminde de kendi kimliğini bulmalı...

Tiyatro okulları her yıl onlarca hatta yüzlerce sanatçı mezun ediyor. Kurumsal tiyatrolarla bu okullar arasındaki organik bağlantının kopmasıyla bu yeni kitlenin çoğunluğu (doğal olarak) kendi sanat ahlakını da üreterek medyanın mass production bantlarında yeni kimlikleriyle, niteliksiz "drama"lara sattıkları görüntüleriyle eğitimini aldıkları sanata körleşerek, duyarsızlaşarak, biraz da sattıkları kendi kimlikleri ve gelecekleri olmuyor mu?..

Bir yanda da yavaş yavaş gelişen ve zenginleşen, tiyatro gücünü ve enerjisini taşıyan çalışmalar görüyoruz. Bordrolu dayatmaların ötesinde, misyonerleşmeden, gönül birliği etmiş bu insanlar alternatif tiyatronun öncülüğünü yapıyorlar. Kendi seyircisini bulmak; yetiştirmek ve yaratmak için üretiyorlar. Yüksek bütçeli, geniş kadrolu, büyük salonlu yapımların hantallığından ve görkeminden uzak, düşük bütçeli, dar kadrolu, küçük salonların sabırlı ve samimi havasında üretiyorlar.

Alternatif tiyatro, değişen ve dönüşen toplumsal dinamiklerin ortasında, reflekslerine güvenen, riske giren ve bu riski seyircisiyle paylaşmaktan korkmayan genç insanlarla gelişecektir...

Akıllara akıl, iyilere iyi, eylemlere eylem diyen.
B. Brecht

TANER BİRSEL

Barış. 6 yaşına girecek. Törenle...

- Delilik hakkında..?
- Çok bağırırlar.
- Başka?
- Bilmem.
- Nereden anlarsın?
- Bilmem... Bağırırlar, insanları rahatsız ederler.
- Korkar mısın?
- Korkarım bazen. Çünkü yani, peşinden koşturur. Bir şey yapmak isterler.
- Hiç gördün mü?
- Görmedim. Bana ablam anlatmıştı. Bir arkadaşının peşine takılmış. Hep yakalamaya çalışmış.
- Görsen n'aparsın?
- Konuşup doktora götürmek isterim.
- Hangi doktora?
- İyi olan doktora. Beyinle ilgilenen doktorlara.
- İyileşirler mi?
- Eğer onu yakalayıp aşı yaparlarsa...
- Nasıl delirilir?
- Hasta olunca hastalık geliyor, insanın başına. Beyinde hastalık. Mikrop gelebilir, virüs gelebilir.
- Her virüsten olabilir mi?
- Hayır. Benim virüsümde öyle bir şey olmadı.

Kerem. 4,5 yaşında. doğum gününe çok var. Altı ay.

- Delilik?
- Bilmiyorum.
- Hiç gördün mü?
- Iıh!
- Görsen?
- Korkmam. Ona "how" (aslan kükremesi. Aslan Kral'daki Sinba ile uzun süredır kendisini özdeşleştiriyor) derim. O kaçar.

Gökhan. 12 yaşında.

- Delilik?
- Saldırgan, akli dengesi bozuk.
- Gördün mü?
- Hiç görmedim.
- Görsen korkar mısın?
- Korkmadan kaçarım.

Selin. 14 yaşında.

- ...?
- Onlar da insan. Ne bileyim? Aşırıya kaçanlar akıl hastanesine yatırılmalı. İnsanlara zarar verebilirler.
- Çeşitleri?
- Mesela çılgın deliler var, çılgınlık yapmayı severler. Aklından zoru olan deliler. Normal deliler. Yani insanlara zarar veren ve vermeyen deliler vardır.

Tarık. 12 yaşında.

- ...?
- Delilerden hiç korkmuyorum. Çünkü onlar psikolojikman veya fiziksel yönden hastalar. Delilerden ülkemizde korkuluyor. Bunun sebebiyse halkımızın düşük seviyesi. Çünkü kimse bunun hastalık olduğunu bilmiyor.
- Ne zannediyorlar?
- Kendilerine saldıracak zannediyorlar. Ama ülkemizde bazı delilerden korkulur. Bunlar deli değil zaten sapıktır.
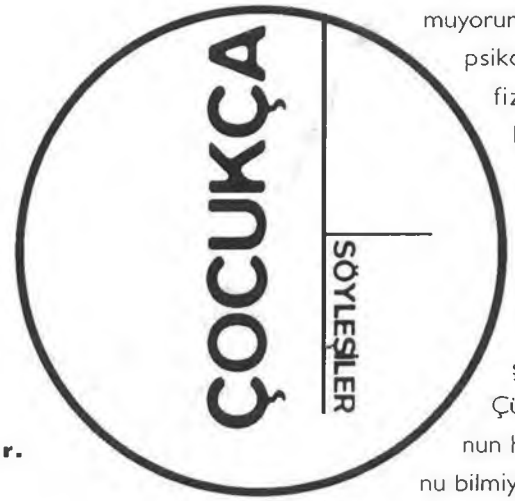
Yazlıkta bir deli var. Zararı yok. Konuşamıyor. Ses çıkartabiliyor, kelimeleri söyleyemiyor. Sahibiyle anlaşıyor. Yani annesiyle, aslında sahibi dememek lazımdı, köpek gibi. Bu insandan korkulmuyor. Top atıyorsun, vuruyor.